

VENECUELA

STUDIJE

SOCIJALIZMA

Centar za politike emancipacije
2017

Impresum

Edicija:

STUDIJE SOCIJALIZMA

Izdavač:

Centar za politike emancipacije | www.pe.org.rs

Transnational Institute | www.tni.org

Uredništvo:

Darko Vesić, Miloš Baković Jadžić, Tanja Vukša, Vladimir Simović

Publikaciju priredili:

Danijel Čavez (Daniel Chavez), Ernan Uvinja (Hernán Ouviaña) i

Mabel Tvajtes Rej (Mabel Thwaites Rey)

Publikacija je prvi put objavljena u izdanju Transnational Institute iz Amsterdama kao "Venezuela – Pressing perspectives from the South", ed. Daniel Chavez, Hernán Ouviaña, Mabel Thwaites Rey; *Transnational Institute*, Amsterdam, 2017.

Prevod:

Mirjana Kosić

Lektura:

Irena Jovanović

Dizajn i prelom:

KURS

Štampa:

Pekograf, Beograd, decembar 2017.

Tiraž: 1000

Venecuela

KLJUČNE

PERSPEKTIVE

S JUGA

Danijel Čavez

Ernan Uvinja

Mabel Tvajtes Rej

Sadržaj

- 7 Uvod
- 15 [1]
**Poreklo, opseg i odrednice trenutne situacije u
Venecueli**
- 43 [2]
**Venecuela, region i svet: akteri, procesi i
međunarodni uticaji**
- 64 [3]
**Ishod bolivarskog procesa: ostvarenja,
slabosti i greške**
- 88 [4]
**Alternative, scenariji i predlozi za
prevazilaženje trenutne krize**
- 120 [5]
Saradnice i saradnici
- 123 [6]
Abstract in English

Daniel Čavez (Daniel Chavez),
Ernan Uvinja (Hernán Ouviaña) i
Mabel Tvajtes Rej (Mabel Thwaites Rey)

Uvod: Ponovno promišljanje o Venecueli iz pozicije levice i protiv ravnodušnosti

Ravnodušnost je opresivni teret istorije. Ravnodušnost dela pasivno, ali ipak dela. Ona je sudbina, na nju ne može da se računati. Ona remeti programe i uništava najbolje osmišljene planove. Ravnodušnost je sirovina koja uništava inteligenciju.

Ono što će proći, bez obzira da li je zlo koje pogađa sve, ili moguće dobro nastalo činom opšte hrabrosti, ne proizlazi iz inicijative nekolicine aktivnih, već usled ravnodušnosti, odsutnosti mnogih.

Antonio Gramsci, 1917

Smisao i ciljevi ove publikacije

Od marta 2017. godine – kada je nakon objavljivanja intervjua, kolektivnih najava i izjava progresivnih intelektualaca/ki, političkih i društvenih aktivista/kinja došlo do sve izraženije polarizacije politike u Venecueli – latinoamerička leвица je uronila u duboku i ostrašćenu raspravu o sadašnjosti, prošlosti i mogućoj budućnosti bolivarskog procesa.

Duboki jaz koji se otvorio između učesnika/ica u ovoj diskusiji vidljiv je u porukama koje poslednjih meseci cirkulišu društvenim mrežama, a koje diskredituju sve one koji se ne slažu sa određenom pozicijom. Dok se, s jedne strane, napadaju navodni saradnici imperijalizma i oglašavaju se zvona na uzbunu zbog zavere globalne desnice, sa druge strane se kritikuje tobožnja tišina ili saučesništvo sa autoritarnim ili represivnim praksama. Dok neki analitičari ističu da je kritika vlasti uvedena da bi podržala napredovanje regresivnih snaga i da ona zapravo slabi revoluciju, drugi su odgovorili da leвица treba da napusti svoje dogme, osudi autoritarne devijacije i iz prethodnih grešaka nauči o безусловnoj odbrani neuspelih socijalističkih procesa prošlog veka.

Objavljivanjem ove publikacije usred ovakve panorame pravimo implicitnu pretpostavku da naizgled sukobljene perspektive nisu nužno nepomirljive i da latinoamerička leвица nije nepovratno podeljena u svom tumačenju bolivarskog procesa. Ideje predstavljene u ovom izveštaju pokazuju da je moguće stati u odbranu bolivarskog procesa i istovremeno kritikovati neke od njegovih najočiglednijih ograničenja ili grešaka, kao i da je moguće kritikovati vladu, a istovremeno braniti brojne pobeде i ostvarenja ovog procesa.

Ova publikacija je takođe i implicitno priznanje da nijedan transformativni proces nije hemijski čist u pogledu svojih ciljeva, sila koje ga pokreću ili rezultata. Kao što Atilio Boron (Atilio Boron) ističe pred sam kraj ove publikacije, nije u pitanju *učutkivanje naše kritike bolivarske vlade*, već identifikovanje konkretnih problema i predlaganje alternativa kroz iskrenu i drugarsku debatu *kako bi se unapredilo njeno delovanje*.

Svrha publikacije je, stoga, da doprinese kreiranju prostora za debatovanje koji bi omogućio prevazilaženje defanzivne i, u velikoj meri, sektarijanske logike koja definiše trenutne diskusije unutar

latinoameričke levice. To podrazumeva uzajamni osvrt na mišljenja i informacije koje se, možda, posmatraju kao sukobljene ili pogrešne, uz nastojanje da se dođe do razmene relevantnog i produktivnog znanja – posebno zarad koristi širih društvenih slojeva u Venecueli – ali bez pokušaja da se prisile na slaganje oni koji možda ne dele iste te ideje. To ne znači ignorisanje različitih pristupa, niti pokušaj prisiljavanja na konsenzus, već razjašnjenje različitih perspektiva i čitanja trenutne krize, te pokretanje nove vrste dijaloga.

Niko od učesnika/ica u ovom razgovoru se ne smatra neutralnim/om u svom viđenju trenutne situacije u Venecueli. Sasvim je jasno da unutar latinoameričke levice, a posebno u Venecueli, deluju različiti senzibiliteti i teorijsko-ideološke zajednice, ali bez obzira na razlike u interpretacijama trenutne realnosti ove zemlje niko od učesnika/ica u ovoj razmeni nije pripadnik/ica desnice. Postoje, postojali su i verovatno će i dalje postojati brojna neslaganja, ali će to uvek biti iz emancipatorne perspektive. Niko od nas nije ravnodušan u smislu koji sugeriše prethodno navedeni Gramšijev citat.

Ukratko, svi mi koji učestvujemo u ovoj inicijativi smo odlučni da damo doprinos svojim iskrenim mišljenjem o jednom od najbogatijih i najdinamičnijih iskustava društvene i političke promene. Naš cilj je da doprinesemo razmeni koja neće služiti tek kao obična intelektualna vežba u analitičkom shvatanju ili akademskom istraživanju, već kao korisna alatka za promišljanje kako unutar, tako i izvan Venecuele. Iznad svega cenimo naše drugove/arice u toj zemlji koji se sada nalaze u izuzetno napetoj situaciji u kojoj se odigravaju sudbine ljudi koji trpe i bore se. Nismo ravnodušni ni prema načinu na koji se kriza rešava, jer će njene posledice prvenstveno platiti najsiromašniji i najranjiviji građani, kao i oni koji su najuporniji i najposvećeniji.

Zajedno nastojimo da se suprotstavimo medijskom bombardovanju i manihejskoj slici koja je sklona da izopači i/ili izbriše najproblematičnija pitanja i faktore venecuelanskog procesa, i da doprinesemo, iz bezbroj uglova i sa bezbroj stanovišta, detaljnoj, rigoroznoj i kritičkoj analizi ove složene realnosti. Ne sumnjamo da će rasplet akutne krize kroz koju bolivarski proces trenutno prolazi – a koju sâm narod mora da razreši korišćenjem svog punog prava na samoopredeljenje – uticati na sudbinu drugih bitaka širom Latinske Amerike i Globalnog juga. Kao što Edgardo Lander (Edgardo Lander) ističe u drugom poglavlju ove publikacije, *rešenje venecuelanske krize će uticati ne samo na Latinsku Ameriku, već i na emancipatorske težnje, bitke za društvene promene i projekte levice u različitim delovima sveta, jer je Venecuela postala značajna referentna tačka za mnoge pokrete čija je namera da izazovu radikalne promene u sopstvenim zemljama. Ukoliko venecuelanski proces doživi poraz, političke posledice će biti duboke i odraziće se na druge nacije širom sveta.*

Napomene o metodologiji

Zajedničko promišljanje i drugarsko – na poštovanju zasnovano – diskutovanje sa kolegama iz Venecuele o ovoj teškoj fazi bolivarskog procesa zahteva najveću moguću pažnju. Svesni te potrebe, Transnacionalni institut (TNI) i Institut za studije Latinske Amerike i Kariba na Univerzitetu u Buenos Ajresu (IEALC/UBA), uz podršku CLACSO (Radne grupe o kontrahegemonim alternativama Globalnog juga), pokrenuli su ovu inicijativu pozivom upućenim širokoj i raznolikoj grupi istraživača/ica i aktivista/kinja iz različitih zemalja Latinske Amerike (uz kolegu iz Španije sa dugom karijerom akademskog i političkog delovanja u regionu). Od svih

učesnika/ica je traženo da podele svoja viđenja u vezi sa izvorima i odlikama trenutne krize u Venecueli, kao i mogućnostima za njeno rešavanje. Naše venecuelanske kolege/inice su odlično prihvatile predlog za iznošenjem različitih mišljenja iz različitih zemalja. Prema rečima Havijera Bjardoa (Javier Biarreau):

Posebnu pažnju treba posvetiti onome što se svakodnevno dešava u Venecueli, jer se događaji odvijaju jako brzo, dok je akteru koji je na neki način uključen u ono što se dešava unutar te zemlje – kao ključnom svedoku i analitičaru situacije – potrebno da dobije i pogled izvana. U nekim slučajevima, oni koji ne žive u zemlji mogu da zauzmu nešto trezveniji pristup i da pokušaju da sastave celovitiju sliku o tome kako se različite sile odnose jedne prema drugim upravo sada, unutar Venecuele i u odnosu na Venecuelu, i da tako razjasne kako na što efikasniji način nastaviti dalje.

Razmena ideja je strukturisana na osnovu četiri ključna i stimulativna pitanja sadržana u naslovu svakog od poglavlja u publikaciji. S ciljem podsticanja kolektivne debate i razmene stavova o bolivarском procesu, tumačenjima istoga, kao i nalaženju mogućih načina za razrešenje teške situacije u kojoj se zemlja trenutno nalazi, od učesnika/ica smo tražili da se osvrnu na nedavnu prošlost Venecuele, kao i na unutrašnje, regionalne i globalne faktore koji su doprineli trenutnoj krizi. Na osnovu dobijenih odgovora – kako iz usmenih intervjua, tako i iz pisanih osvrta – presložili smo i redigovali razmišljanja svih učesnika/ca u okviru niza relevantnih potpitanja, u pokušaju da finalni dokument učinimo što dinamičnijim i lakšim za čitanje.¹

1 Zahvaljujemo se Antoneli Alvarez (Antonella Alvarez) za dragocen doprinos u

Mi u TNI i IEALC/UBA smatramo da su naša posvećenost idejama, kao i preuzimanje obaveze da podržimo emancipatorne procese u samom njihovom nastanku, od ključnog značaja. Venecuela ostaje neizbežna referentna tačka zahvaljujući odvažnosti i rušenju paradigme koje je bolivarski proces – iako ne bez protivrečnosti – uspeo da stvori krajem 1990-ih. Od tada je kritičko mišljenje, nebrojeno puta, hranjeno, ali je istovremeno i doprinosilo bitkama i inicijativama koje su se razvijale na nestabilnom tlu Latinske Amerike.

Postskriptum

Ova publikacija je napisana i izvorno objavljena na španskom jeziku početkom juna 2017. godine, nekoliko nedelja pre izbora za uspostavljanje ustavotvorne skupštine, s ciljem preispitivanja institucionalnog okvira zemlje.

Izborne vlasti Venecuele su zvanično objavile da je 30. jula glasalo više od 8 miliona ljudi, ali je opozicija osporila izlaznost – koju je činilo više od 41% glasačkog tela – kao i legitimitet rezultata glasanja.

Ustavotvorna skupština je položila zakletvu 4. avgusta, nakon čega je usledio niz značajnih događaja u nacionalnoj i regionalnoj politici. Među ostalim događajima koji nisu adresirani u razgovorima sažetim u ovom izveštaju, vredno je pomenuti sledeće:

prikupljanju originalnih tekstova. Razmišljanja Havijera Bjardoa su deo dužeg intervjua koji je originalno objavljen na španskom jeziku. Karina Arevalo (Karina Arévalo) i Sulejma Vergel (Zuleima Vergel) su zajedno odgovorile na upitnik kao članice Nacionalne koordinacije venecuelanske organizacije *Corriente Revolucionaria Bolívar y Zamora*.

- Glavna tužiteljka Venecuele, Luiza Ortega (Luisa Ortega), 5. avgusta je otpuštena sa pozicije Državne tužiteljke. Bila je to jedna od prvih odluka nove skupštine koja je samo dan ranije položila zakletvu.
- Južnoamerički trgovački blok *Mercosur* je 5. avgusta suspendovao Venecuelu na neograničen vremenski period. Ministri spoljnih poslova Argentine, Paragvaja, Urugvaja i Brazila su najavili da su pokrenuli *demokratsku klauzulu* i odlučili da *jednoglasno suspenduju Venecuelu iz bloka zbog kršenja demokratskog poretka*.
- Grupa od dvadeset muškaraca u vojnim uniformama je 6. avgusta napala vojnu bazu tvrđavu Paramakaj u gradu Valensija, u državi Karabobo. Prema zvaničnoj izjavi, dvojica napadača su ubijena, dok je jedan povređen. Venecuelanska vlada je napad nazvala *terorističkim napadom paramilitarnog tipa* i obavestila da su mir i javni red u potpunosti uspostavljeni.
- Visoki komesar za ljudska prava Ujedinjenih nacija je 8. avgusta objavio zaključke istrage koja je utvrdila da je sprovedeno široko rasprostranjeno i sistematsko korišćenje preterane sile protiv demonstranata u Venecueli, tvrdeći da su bezbednosne snage i provladine grupe odgovorne za smrt najmanje 73 demonstranta.

[1]

Poreklo, opseg i odrednice trenutne situacije u Venecueli

Koji strukturni ili istorijski činioci su usloveli poreklo i razvoj trenutne situacije?

Atilio Boron: Postoji niz strukturalnih odrednica. Pre svega, moramo da uzmemo u obzir teškoće turbulentne tranzicije sa ekonomije zasnovane na proizvodnji nafte na diverzifikovaniju i integraciju ekonomsku strukturu koja, upravo zbog toga, na lokalnu ne može da proizvede većinu roba za kojima postoji potražnja. Kao drugo, postoje sukobi koji se javljaju u bilo kom procesu radikalne promene, poput Čavizma, koji su izazov za pozicije moćnih lokalnih aktera, istorijski gledano glavnih, ako ne i jedinih ubiraoca prihoda od nafte. Treće, državna korupcija, koja je endemično zlo u Venecueli, u trenutnim uslovima intenzivnog društvenog sukoba, smanjenog snabdevanja, nestašica i povećane inflacije u društvenom životu pokazuje svoje najružnije lice. Osim toga, ni vlada nije učinila sve što je mogla, ako ne da je iskoreni, onda barem da je drži pod kontrolom. Četvrto, imperijalizam Sjedinjenih Američkih Država, glavnog igrača u našoj Americi, koji – u dogovoru sa lokalnim vladajućim klasama i njihovim saradnicima – nemilosrdno sabotira celokupni bolivarski proces.

Marko Teruđi (Marco Teruggi): Potrebno je uzeti u obzir dve glavne varijable. Prva se tiče napada na bolivarski proces, čije su se

metode i agresivnost samo produbljavali od početka vladavine Nikolasa Madura (Nicolas Maduro). Ta agresija, u neumoljivom i sve nasilnijem naletu, simultano je upregnuta na nekoliko frontova: ekonomskom, diplomatskom, komunikacionom, institucionalnom. Vlada i društvo su se morali suočiti sa određenom anonimnom agresijom – s obzirom na to da niko nije javno priznao ko stoji iza napada – što je učinilo borbu oko tumačenja činjenica središnjim elementom. Druga varijabla je vezana za greške i ograničenja koja se tiču pravca i procesa delovanja. Desnica je udarila tamo gde je znala da će ostvariti optimalan efekat: na ekonomiju. Tu je Čavizam pokazao nesposobnost da transformiše svoju zavisnost od prihoda od nafte. To ne znači da nije bilo izvesnih napora tokom godina revolucije, ali stvari nisu krenule u skladu sa očekivanjem, a kako je proizvodnja ostala u rukama države i organizovanih zajednica, nije ostvaren uspeh u stvaranju neophodne proizvodne strukture. Razloga tome je više, uključujući i nedostatak pripreme, kao i nedostatak nadzora ili kažnjavanja za počinjene greške. Usled ponovljenog odsustva sankcija, korupcija se polako krčkala i postala je jedan od faktora koji danas komplikuju politike Čavizma. Te dve varijable, koje se prepliću na određenim tačkama, u saučesništvu sa korupcijom i ekonomskim napadima, stvorile su trenutnu situaciju.

Ana Ester Sesenja (Ana Esther Ceceña): Venecuela je bogata zemlja. Jedna je od zemalja sa najvećim rezervama nafte, sa dugom istorijom paralelnog prosperiteta i ekonomske krhkosti. Uprkos svom velikom bogatstvu, ona nije samoodrživa država, čak ni u relativnom smislu. Njena ekonomska snaga proizlazi iz njenog izvoznog kapaciteta i to je, u geopolitičkom kontekstu redefinisivanja sila i hegemonija, postao glavni problem sa kojim se Ugo Čavez (Hugo Chávez) suočio prilikom promovisanja diverzifikovane proizvodnje, doduše

uz male efekte, te istovremeno, i dosta uspešno, promovisanja regionalne integracije i strukturâ kompenzacije.

Neuravnoteženost u ekonomiji je dovela do favorizovanja unutrašnje proizvodnje hrane i poljoprivrednog razvoja. Međutim, potrebno je vreme da bi se petro-rentijerska kultura transformisala, te su rezultati u toj oblasti ostali ograničeni. Stoga, oštar pad cena nafte, koji je usledio kao rezultat borbe između svetskih sila sa ciljem slabljenja vlasnika rezervi, samo jača šemu zasnovanu na izvozu. U današnje vreme, zlato i ostali dragoceni minerali poput koltana (kolumbit-tantalita)² i torijuma sve češće predstavljaju geopolitičke pijune u sukobu sila.

Izuzetno bogatstvo na teritoriji Venecuele je upotpunjeno naročito povoljnom geografskom pozicijom koja povezuje šire Karipsko područje sa Amazonskim basenom, pored njene strateške blizine Panamskom kanalu. Teško da postoji nešto privlačnije od takve pozicije. Iste te prednosti su iznegovale ušuškanoj oligarhiji koja se parazitski hrani naftnim bogatstvom, i koja je ideološki i kulturološki bliska luksuznom životu u Majami stilu. Neefikasna i bez državne kontrole, pohlepna za dolarima i moći, pod krilom Vašingtona, ova oligarhija nastoji da nametne sopstvenu volju svojim sunarodnicima/ama.

Edgardo Lander: Kriza u kojoj se Venecuela nalazi danas nije skorijeg datuma. To je kriza koja ima duboko strukturno korenje i koja je dugotrajna. Da bi se razumela trenutna situacija, bitno je prepoznati da ova zemlja već dugo vremena

2 Koltan (skraćeno za *kolumbit-tantalit*, industrijski naziv *tantalit*) je dragocena metalna ruda iz koje se ekstrahuju niobit i tantalit, elementi koji se koriste za proizvodnju mobilnih telefona i kompjuterskih čipova. (prim. prev.)

prolazi kroz dugu krizu. Kriza nije samo ono što smo doživeli u prethodne tri godine, niti je ograničena na Čavezovo doba. To je duboka kriza koja se razvija barem od početka 1980-ih godina; kriza koja je proizašla nakon što je iscrpljen petro-rentijerski model. Nafta nije nestala (Venecuela još uvek ima najveće naftne rezerve na svetu), ali je taj model dosegao svoja ograničenja, sa socijalnom strukturom, državnom formacijom, kulturnim obrascem i institucionalnim konfiguracijama usklađenim sa zemljama koje imaju visok stepen zavisnosti od eksploatacije nafte.

Hajde da uzmemo jedan osnovni i suštinski indikator kako bismo razumeli trenutnu situaciju: profit od nafte po glavi stanovnika je u stalnom padu, uprkos određenim cikličnim varijacijama. Kao posledica toga, tokom 1980-ih i 1990-ih godina, Venecuela je doživela snažnu ekonomsku krizu koja je takođe postala politička kriza, kriza legitimiteta. Stalan pad u profitu od nafte dramatično je ograničio sposobnost države da ispuni zahteve i očekivanja stanovništva. Tradicionalne partije, Demokratska alijansa i Hrišćanska socijalna partija (Partido Socialcristiano COPEI), su se istovremeno udaljavale od svoje glasačke baze da bi postale isključivo izborne političke organizacije koje predstavljaju interese biznis sektora, te istovremeno gube vezu sa narodnim organizacijama. Nezadovoljstvo političkim sistemom se gomilalo i došlo je u prvi plan sa reformama strukturnih prilagođavanja koje su uvedene tokom drugog mandata vlade Karlosa Pereza (Carlos Andres Perez). Najsnažnija reakcija, poznata kao *Karakazo*, pojavila se 1989. godine kao prva narodna pobuna protiv neoliberalnih politika u Latinskoj Americi. Ova društvena reakcija je označila konačan razlaz sa legitimitetom dotadašnjeg političkog sistema i popločala put za dolazak Uga Čaveza na vlast.

Migel Maceo (Miguel Mazzeo): Bolivarski proces je kontradiktoran po svojoj prirodi. Postojale su, te su i dalje prisutne, tenzije između ekstrakcionističkog,³ neorazvojnog plana kojim upravlja država, sada u kriznoj fazi, i komunalno-socijalističkog plana, koji tek treba da kompletira proces konsolidacije i koji država nije promovisala na adekvatan način. Prisutna je očigledna nekompatibilnost između takozvanog čavističkog službenika koji deluje kao svestan ili nesvestan diseminator kapitalističke logike i koji teži 'socijalnom usponu', te s druge strane, 'kritičkog političara', 'organskog intelektualca', ukratko, čavističkog/ke aktiviste/kinje iz baze. Nužno jedinstvo protiv kontrarevolucije ne uspeva da sakrije ovu kontradiktornost, iako uglavnom daje validne argumente da je degradira i minimalizuje. Ne isključujemo mogućnost nalaženja puta koji će razrešiti ovu kontradiktornost u skladu sa interesima čavističkih pristalica koji su istovremeno u stanju da formiraju ujedinjenu frontu protiv kontrarevolucije, jedinstvo sagrađeno na čvršćim temeljima.

Edgardo Lander: Tokom prve decenije novog veka činilo se da je venecuelansko društvo uzelo svež zalet i da je pokušalo da pronađe nove načine za izlazak iz krize. Iz današnje perspektive možemo zaključiti da je ono što se zapravo desilo u tom trenutku bila kombinacija dva apsolutno fundamentalna činioca: prvi je bilo pojavljivanje Čaveza, kao izvrsnog i harizmatičnog vođe, sposobnog da kod širih društvenih slojeva stvori utisak o postojanju pravca kojim treba krenuti, kao i utisak da su promene i emancipatorske alternative

3 Ekstrakcionistička politika se načelno odnosi na ekonomski model koji je usredsređen na masovno crpljenje prirodnih izvora ili *ekstrakciju* u svrhu izvoza sirovina. (prim. prev.)

moгуće. Kao drugo, nedugo nakon toga je u svetskoj ekonomiji došlo do neverovatnog skoka u cenama nafte. Kombinacija ova dva faktora je omogućila stvaranje celog pokreta transformacije i društvene i organizacione energije, uporedo sa ekspanzijom nacionalne ekonomije, obezbeđujući resurse za nove i ambiciozne socijalne politike s ciljem unapređenja uslova života građana, kao i vršenja istinski značajnih promena u popularnoj političkoj kulturi. Sve te promene čine takozvanu Bolivarsku revoluciju koja je postavljena na dva fundamentalna stuba: na figuri Čaveza kao inteligentnog, harizmatičnog vođe, sposobnog da proces promene učini smislenim, te na rastu cene nafte na više od stotinu dolara po barelu.

Kada su se 2013. i 2014. godine ova dva stuba obrušila gotovo istovremeno, prvi sa Čavezovom smrću, drugi, nedugo nakon toga, sa padom cena nafte, politička i ekonomska situacija se radikalno promenila. Ali, to nije nova kriza: to je ista strukturalna kriza koja je odlagana celu deceniju. Time se Venecuela vratila u prethodnu hroničnu situaciju, ali sada sa mnogo slabijom ekonomijom, jer se njena zavisnost od nafte značajno povećala tokom godina Bolivarske revolucije. U smislu te zavisnosti, nafta je – u trenutku Čavezove smrti – činila 96% ukupne vrednosti izvoza. U zemlji koja je decenijama trpela duboko stanje takozvane „holandske bolesti” (štetan efekat prouzrokovan značajnim povećanjem deviznih prihoda zemlje od eksploatacije prirodnih resursa, naročito nafte i minerala), isto to stanje je postalo još ozbiljnije onog trenutka kada venecuelanska država više nije imala pristup prethodno dostupnim приходima za uvoz hrane i ostalih osnovnih robâ, u kontekstu dužne ekonomske depresije.

Nildo Urikes (Nildo Ouriques): Prva stvar koju moram da pomenem je nesposobnost Bolivarske revolucije da prevaziđe rentijerski

kapitalizam. To, naravno, nije jednostavan proces, ali revolucija ili krene s ciljem ostvarivanja nečeg velikog, ili nije vredna svog imena. **Moramo da istaknemo odlučujuću razliku između Bolivarske revolucije i bolivarske vlade; to su dva veoma različita fenomena. Revolucija je istorijsko iskustvo koje ostavlja snažan pečat u ljudima kao iskustvo borbe, otpora i kreativne sposobnosti, što se ne može reći za vladu,** naročito ne nakon smrti Uga Čaveza. Treće pitanje od ključnog značaja je loše ekonomsko upravljanje i nesposobnost vlade da kontroliše inflaciju. Osim bojkotovanja imperijalizma i disruptivnog delovanja kapitalista – koje je, očigledno, realno – vlada ne reguliše tokove kapitala niti kontroliše razmene, te na taj način omogućava kontinuiran odliv kapitala. U takvom kontekstu, niko ne može da kontroliše inflaciju, a još manje prihode od prodaje nafte. Čak i priručnici Međunarodnog monetarnog fonda sugerišu da je ovakav pravac delovanja loš. Ako se ovakav pravac ipak zauzme, bankarski sektor će nagomilati ogromno bogatstvo, dok će se narod boriti za preživljavanje suočen sa sve većim cenama i nestašicama. Ukratko, ili će vlada kontrolisati i nacionalizovati bankovni sistem, ili Bolivarska revolucija neće izdržati pritisak. Zapravo, neophodno je osloboditi se bankarskog davljeničkog stiska vlade.

Migel Maceo: Naravno, potrebno je razmisliti o poteškoćama u građenju produktivnog, diverzifikovanog i autonomnog ekonomskog modela. Ne samo da ekstrakcionistička politika nije prevaziđena, ona se zapravo konsolidovala pod novim uslovima. Dodatno, različitim politikama ojačani sektori su pomoću države i drugih pozicija moći kreirali uslove inertnosti i ograničavaju potencijalni napredak u alternativnim pravcima. Između delova srednje klase i delova državne birokratije stvorena je 'alijansa' koja čavizam posmatra tek kao

progresivno upravljanje krizom unutar okvira postneoliberalnog ekstrakcionističkog modela. Pad u međunarodnim cenama nafte potkopao je ovaj model, produbio krizu i pogurao delovanje reakcionarnih snaga, ali je takođe i razotkrio neka strukturalna ograničenja Bolivarske revolucije.

U tom smislu, treba primetiti da je buržoazija (*lokalna, transnacionalna, lumpen-buržoazija, boli-buržoazija*; u ovom trenutku, razlike između njih su manje bitne) u nekoliko poslednjih decenija izgubila značajan deo svoje političke moći, ali je zadržala materijalnu moć i nastavila da upravlja celim segmentima ekonomije, države i medijima. Ona sada iz tih pozicija kontinuirano pokreće ofanzive.

U takvoj klimi su siromašniji društveni slojevi, čavisti, veoma odlučni da se odupru. Pod ovim podrazumevamo i to da kriza uslovljava borbeni kapacitet naroda koji je naučio ključne političke lekcije. Taj kapacitet je najbolji argument za opovrgavanje onih argumenata u kojima se ističu strategije *kooptiranja* ili *potčinjene integracije* da bi objasnili vezu između Bolivarske revolucije i potčinjenih klasa. **Naspram predstave o građanskim sukobima, narod odbija da konzumira diskurs moćnih i bezuslovno prihvati planove i vrednosti vladajućih klasa i imperijalizma.** Čavisti nisu odustali. Čavisti se nisu predali, uprkos svim tim poteškoćama. Oni i dalje smatraju vladu Nikolasa Madura uporištem protiv reakcije.

Najnoviji ekonomski i politički problemi se u velikoj meri mogu pripisati nerešenim strukturalnim faktorima. Naravno, možda je teško da se odmah dođe do razrešenja ovih uslova, ali čak i ako se društveni i politički odnosi moći ostave po strani, na lokalnom i međunarodnom nivou nema mnogo smisla razgovarati o potrebi da Venecuela (te u manjoj ili većoj meri celi svet oko nje) radikalno restrukturiše svoju proizvodnju. To je očigledno. Apstraktni pristupi i fetišizacija ekstrakcionizma su u ovom trenutku od male koristi.

Maristelja Svampa (Maristella Svampa): Uzroci trenutne krize su brojni i složeni. Od Artura Uslara Pjetriija (Artur Uslar Pietri), Rodolfa Kinterosa (Rodolf Quinteros) i Orlanda Arauha (Orlando Araujo) do Fernanda Koronila (Fernando Coronilo), mnogi stručnjaci su se osvrnuli na konsolidovanje petro-države u Venecueli, na njen odnos prema parazitskoj srednjoj klasi i rentijerskoj društvenoj kulturi. U tom kontekstu, i u strukturalnom smislu, čavizmo za sobom povlači produbljivanje rentijerske države koja počiva na izvozu petroleja. Setite se da je 1999. godine, kada je Ugo Čavez preuzeo vlast, cena barela nafte bila 7 dolara, da bi se 2008. popela na 120. Kao što je bio slučaj širom cele Latinske Amerike, sa eksplozijom cena robe između 2001. i 2011. godine, Čavez je povećao društvenu potrošnju i time u značajnoj meri uticao na smanjenje siromaštva. Istovremeno, osim izražene potrebe za diverzifikacijom proizvodne politike, čavizmo je zapravo produbio monoprodužačku rentijersku prirodu države, koja je nedugo pre toga bila osnažena razvojnim planovima zasnovanim na ekspanziji naftnog i rudarskog sektora.

S druge strane, čavistički populizam se pojavio usred nestabilne političke scene nastale usled neprestanog uznemiravanja od strane desno orijentisanih sektora. Međutim, Čavezovo vođstvo – koje je poprimilo regionalne i međunarodne razmere –poslužilo je da privremeno zatvori procepe otvorene političkom polarizacijom. Čavezova smrt 2013. godine, u kombinaciji sa padom u ceni nafte, ostavila je ostvarene socijalne dobiti na klimavom terenu i pogoršala strukturne i kratkoročne neuspehe. Trenutno, konsolidacija rentijerske države se manifestuje na različite načine: od nesposobnosti da se proizvedu osnovne robe za stanovništvo, do astronomskog rasta korupcije koja je prisutna u svim ključnim sektorima vladajuće klase (uključujući i vojsku, koja sada drži više ministarskih i vladinih pozicija). U političkom smislu, kriza Čavezovog režima je pogoršala

autoritarne tendencije vlade naspram naglašene polarizacije koju je promovisala desno orijentisana opozicija.

Huan Karlos Monedero (Juan Carlos Monedero): Verujem da su latinoameričke vlade koje su se zalagale za promene, počevši od 1998. godine, udružile snage kako bi odgovorile na neoliberalni model, i uspele da ograniče rast nejednakosti i siromaštva. Takođe su uspele da preseku veze sa toksičnim međunarodnim finansijskim centrima i da iskoriste novu geopolitičku klimu kako bi stvorile novi globalni poredak. Međutim, bile su neuspešne u rešavanju dva pitanja prvenstveno, jer ona nisu ni bila deo njihove agende. S jedne strane, nisu uspele da prevaziđu neoliberalnu logiku. Vlade latinoameričke levice su izvele na milione ljudi iz siromaštva, ali umesto da su ih pretvorile u građane, učinile su ih potrošačima i klijentima, tako da su uvek bile bliske logici koju bismo okarakterisali klijentelističkom.

Kao drugo, nisu uspeali da adresiraju istorijske probleme i strukturne deficite, naročito u Venecueli, zemlji koja u kolonijalno doba nije uspela da ostvari status vicekraljevstva jer nije imala ni rudnike, niti efikasnu državu. To, s jedne strane, objašnjava ulogu vojske kao jedine efikasne birokratske strukture, ali istovremeno i duboku neefikasnost koja je, upotpunjena rentijerskom prirodom Venecuele, podstakla uspon ogromne korupcije onemogućivši stvaranje antikapitalističke logike.

Isabel Rauber (Isabel Rauber): Već dugo nisam koristila kauzalni koncept da bih analizirala društvo – koncept koji izravno dovodi uzrok u vezu sa posledicama – i koji moj um navodi na izvesnu linearnost i mehanizam koji nemaju nikakve veze sa socijalnom dinamikom. Problemi nisu odgovori na uzroke, već imaju istorijsko

poreklo, genealogiju obeleženu interesima klasa koje intervenišu u konfiguraciji određenih realnosti. Umesto *strukturno*, radije bih koristila termin *korenski* (*raizal* na španskom).

Verujem da se u Venecueli odvija ekonomski rat, koji je snažno obeležen rentijerizmom, što proizlazi iz zavisnosti ove države o nafti, u istoj meri kao što je to slučaj sa državama koje proizvode šećer i kafu. Zbog toga, fluktuacije u cenama nafte imaju veliki uticaj. Pored toga, **psihologija, kultura, način života koji promovise rentijerstvo u unutrašnjem razvoju društvenih subjekata su od fundamentalnog značaja. Kulturne promene se ne dešavaju brzo, i promovisanje alternativnog razvoja proizvodnje koji podržava autonomiju i osnaživanje je proces za koji je potrebno vreme.**

Raul Sibeći (Raúl Zibechi): Iz strukturalne i istorijske perspektive, vidim borbu između venecuelanske vladajuće klase, čija se kontrola nad državnim aparatom uklanja, ili je već uklonjena, i srednje klase u nastajanju koja koristi državu da bi postala vladajućom klasom. Ovaj proces je u izvesnoj meri sličan načinu na koji su Španci i Kreoli tokom ratova za nezavisnost bili okrenuti jedni protiv drugih. U tom smislu je potrebno razumeti da obe ove grupacije traže podršku širih narodnih slojeva kako bi odnos snaga pretegnuo u njihovu korist, s tim što *srednja klasa* ima veću šansu da u ovome uspe.

Dobro nam je poznato šta se desilo kada smo dobili nezavisnost u našem regionu: nova klasa na vlasti se pozicionirala protiv naroda, da navedem samo dva primera – poduhvati poput *Osvajanja pustinje* u Argentini i *Okupacija Araukanije* u Čileu. Nove republike su još agresivnije delovale protiv domicilnog stanovništva, crnaca i meleza. Kao što je objasnio Anibal Kihano (Aníbal Quijan), nacionalna država je izgrađena na osnovama kolonijalne moći. Zbog toga mislim da je sada

važno obezbediti nezavisnost ili autonomiju širih narodnih slojeva, kako istorijski njihov projekat klasne, etničke i rodne emancipacije ne bi bio uzurpiran u kontekstu borbe srednje i vladajuće klase.

Santijago Arkonada (Santiago Arconada): Ako bih rekao da je strukturalni razlog situacije sa kojom smo suočeni kapitalistička pohlepnost, ne bih lagao. Rekao bih istinu, ali time ništa ne bi bilo jasnije. Ako kažem da je kapitalistička neutaživa pohlepa tokom poslednjih pet godina demonstrirana – u osnovi, iako ne isključivo – proneverama ekstremnih razmera, i da ju je osmislila bolivarska vlada uz saučešništvo opozicije, tada činjenica da nam nedostaje 300 milijardi dolara u Centralnoj banci Venecuele, koji bi inače trebalo da su tu – a pritom navodim cifru koja se među onima koji su se bavili istraživanjem skorijih pronevera smatra skromnom – postaje još *strukturalnija*.

U konvencionalnom smislu, teško je uzeti za ozbiljno kada se nešto prolazno, poput pronevere, stavi u kategoriju strukturalnih uzroka situacije u zemlji, naime, u Bolivarskoj republici Venecueli. Ali, mislim da se nalazimo na jednoj od onih tačaka gde kvantitativno postaje kvalitativno.

Pljačka je bila gigantskih proporcija, a *korporativna korupcija* (da iskoristim izraz Eliasa Haua [Elías Jau], sadašnjeg ministra obrazovanja i predsedavajućeg Predsedničkog komisijom Nacionalne ustavne skupštine) toliko masivna, da je budućnost, nažalost, uništena, što znači da na desetine hiljada dečaka i devojčica više ne mogu svakodnevno unositi količinu proteina koja je neophodna za njihov zdrav rast i razvoj. Ako nešto tako sramotno u potpunosti poništi našu budućnost, da li je to strukturalno ili tranzitorno?

Koji elementi ili razlozi strukturne prirode utiču na definisanje karakteristika i ozbiljnosti trenutne krize?

Atilio Boron: Sažeto rečeno, jedan od kratkoročnih faktora je pad cena nafte; izvesne greške u makroekonomskim odlukama, na primer, potcenjivanje uticaja inflacije; neefikasnost javnog sektora u suprotstavljanju agendama desnice, na primer, u pogledu nestašica hrane i lekova; zatim agresivnost kolumbijske vlade i Uribizma (političke struje koju predvodi bivši kolumbijski predsednik Alvaro Uribe [Álvaro Uribe]) sa svojim paravojnim snagama i narkobandama. Sve ovo je uticalo na pogoršanje situacije.

Migel Maceo: Postoji nekoliko razloga koji se moraju uzeti u obzir. Na vrhu liste je bespoštedno zlostavljanje Bolivarske revolucije od strane imperijalističkih snaga, i to od samog početka. Poslednje dve decenije venecuelanske istorije su obeležene nizom makroekonomskih destabilizirajućih ofanziva za političke ciljeve koje sprovode različiti direktni ili indirektni agenti imperijalizma, uvek u saradnji sa lokalnim grupama. Ovo maltretiranje je poprimilo oblik nestašica, špekulacija, finansijskih šokova, sankcionisanja proizvodnje, nasilnih pobuna – u Venecueli poznatih kao *guarimbas* – paravojnih aktivnosti, napada na vođe čavista i sistematskih kampanja dezinformisanja, kojima moramo dodati i niz različitih diplomatskih inicijativa od strane međunarodne desnice koje su usmerene na izolaciju i delegitimizaciju Venecuele. Drugim rečima, vodi se ekonomski, politički, medijski i diplomatski rat, sa ciljem obaranja Bolivarske revolucije i potkopavanja njene baze podrške.

Reinaldo Iturisa (Reinaldo Iturriza): Kao prvo, potrebno je reći da se radikalizacija revolucije u Venecueli javila kao odgovor

na napade protiv Bolivarskog pokreta. Njena jasno nacionalna i narodna orijentacija je naposljetku krenula putem socijalizma, sa antikapitalističkom, radikalno demokratskom agendom. Drugo, većina stanovništva sada pati kako od sve nasilnije antibolivarske opsade, tako i od ekonomske agresije oligarhije. Ne samo da su u opasnosti prirodni resursi u Venecueli, već i politički kapital koji je čavizam gradio svih ovih godina. **I kada kažem čavizmo, mišlim na politički identitet koji je sve do nedavno prihvatila većina Venecuelanaca. Ta situacija se promijenila: čavizam je u ovom trenutku vodeća politička manjina u zemlji. Većina stanovništva odbija političku klasu u celini.**

Ono što se dogodilo sa čavističkom političkom klasom zapravo je odjek onoga što su drugi stručnjaci već govorili o petro-rentijerskom kapitalizmu u Venecueli: njegov pad u drugoj polovini 1970-ih godina ni na koji način nije generisao novi model društva. Upravo je čavizam bio politička snaga koja je uspjela da izgradi alternativni društveni model, tj. revolucionarnu transformaciju društva. I dok čavizam slabi, nije došlo do pojave nove političke sile sposobne da ponudi nacionalni projekat narodnoj većini koja se politizovala pod Čavezom. Sada se nalazimo na istorijskom raskršću.

Ana Ester Sesenja: U trenutku u kom je gramzivost kapitalizma duboko ukorenjena, dok se prirodni resursi – kakvi su resursi u vlasništvu Venecuele – nalaze na samom vrhu strateškog plena, program poput čavizma uzdrma postavku oligarhije koja ubire rentu i stavlja Venecuelu u sam epicenter američke strategije za dominacijom nad ovim kontinentom. Udružena i koordinisana strategija difuznog ratovanja koja umetanjem disruptivnih elemenata u tkivo zajednica podstiče opštu destabilizaciju, te pokreće finansijske, monetarne i trgovačke napade spolja; koja konstruiše narativ

kako bi delegitimizovala i satanizovala čavistički proces, te koja favorizuje strategiju otvorenog ratovanja kroz incidente naglašenog nasilja, napada institucije, osnovne javne službe i same ljude – na primer, paleći ih žive – trenutno se sprovodi najvećom brzinom.

Havijer Bjarido: Poslednjih meseci je došlo do rapidnog pogoršanja situacije u Venecueli, prvenstveno u smislu sukoba između vladinih tela i opozicije. Takođe, međunarodna situacija se ponovo usplamsala oko Venecuele. Nakon odluke vlade da istupi iz Organizacije američkih država (OAD), došlo je do privremenog smirivanja, ali se situacija ponovo rasplamsala nakon 1. maja, kada je predsednik Nikolas Maduro sazvao ustavotvornu skupštinu u Venecueli. Štaviše, sektori koji su prethodno bili bliski bolivarskom procesu su izneli određene sumnje, počeli su da preispituju, kritikuju i izražavaju nelagodu zbog načina na koji se razvija ustavna debata u Venecueli.

Mi smo u ratu iscrpljivanja. Već nekoliko nedelja proživljavamo atmosferu sukobljavanja između vlade i opozicijskog bloka, ali i od trenutka donošenja dve presude Ustavne komore Ustavnog suda Venecuele: prve, koja se odnosi na parlamentarni imunitet poslanikâ u Narodnoj skupštini, i druge, koja se tiče mogućnosti da bi, zaobilaženjem parlamentarne kontrole, venecuelanska vlada, mogla preduzeti zajedničke poduhvate sa stranim kapitalom. Ove dve presude su isprovocirale intenzivan sukob između Kancelarije Državnog tužioca i Ustavnog suda. Predsednik Maduro je u početku posredovao u tom sukobu putem organa Nacionalnog saveta za bezbednost. Maduro je nastojao da izmiri sukob između tužilaštva i suda. U jednom trenutku se pojavio stub belog dima, ali je tenzija obnovljena kada je predsednik početkom maja odlučio da osnuje ustavno telo, bez poziva na referendum, tj. kada je odlučio da ga

osnuje predsedničkim dekretom. To je oživelo političko sećanje na urotu međunarodnih sila protiv bolivarskog procesa, koje je proizašlo iz istorijskih faktora.

Pitanje ustavne skupštine je izrodilo dosta političkih kontraverzi. Pozadina ekonomske i socijalne situacije je prilično delikatna, inflacija se ubrzava i Venecuela prolazi kroz izuzetno težak period. U toku je postavljanje scene za *savršenu oluju*, jer su međunarodne snage pokrenule urotu protiv bolivarskog procesa, što je uzrokovano i specifičnim istorijskim kontekstom, dok i sam način na koji se vlada bavi rešavanjem unutrašnje situacije nije orijentisan na jačanje upravljivosti, već na otvaranje novih frontova borbe, čime se stvari dodatno pogoršavaju.

Klaudija Korol (Claudia Korol): Madurova vlada je posvećena uspostavljanju ustavotvorne skupštine, koja bi omogućila demokratski izlaz iz situacije, umirivanjem zemlje i ostvarivanjem novog većinskog konsenzusa. Opozicija je, u međuvremenu, istupila iz izbora za ustavotvornu skupštinu i time doslovno ugljenisala ovu opciju. **Trenutna dilema nije nevažna za narode Amerike, koji – shvatajući izazove bolivarskog procesa – uviđaju da je on i dalje uporište dostojanstva, čak i dok fašističke i revanšističke sile pokušavaju da ga slome.**

Havijer Bjarido: Predsednikov očigledan, eksplicitan cilj u uspostavljanju ustavotvorne skupštine je da izgradi zonu mira, dijaloga, političkog razgovora, jer je opozicija *en masse* odbila mogućnost da sedne i razgovara sa predsednikom, te je usvojila ekstremistički stav usmeren na dva zahteva: predsedničku ostavku i poziv za prevremene izbore, što nije propisano venecuelanskim Ustavom. Opozicija traži od Predsednika da povuče predloženu ustavnu skupštinu i ubrzava ga da predloži politički različitu agendu: da

održi parlamentarne izbore do kraja ove godine i postavi jasan vremenski okvir za predsedničke izbore 2018. godine.

U skladu sa Nacionalnim izbornim savetom, Predsednik je zakazao ustavotvornu skupštinu za sam kraj jula ove godine, ali su neki od insajdera izrazili uzdržanost usled izuzetno neobične prirode nekih od karakteristika skupštine. Prva je procedura, tj. predsednički poziv, jer iako predsednik može da predloži inicijativu, prisutna je određena kontroverza – koju je Vrhovni sud pokušavao da razreši – o tome da li predsednik može direktno da sazove skupštinu bez održavanja referenduma. Druga se odnosi na izborne baze: predsednik je definisao izbore po društvenim sektorima⁴ i teritorijama, što u Venecueli nije pokušano nikada pre. Izorno telo je podelio na segmente, zbog čega su ga optuživali prvenstveno zato što je, s jedne strane, dopustio izvestan stepen preterane zastupljenosti sektorâ putem izbora, te nedovoljne zastupljenosti teritorija, i na taj način formulisao izborna pravila, kako bi vladi osigurao većinsku podršku. Kao treće, vodi se intenzivna rasprava o tome da li treba sprovesti promene Ustava, kao i o uspostavljanju ustavotvorne skupštine, koja bi – kako predsednik tvrdi – trebalo da ima sledeće karakteristike: trebalo bi da bude izvorna, nadustavna i opunomoćena, čime bi putem ustavnih akata kojima ne mogu regulisati ustavna tela mogla da poništava druga ovlašćenja, uključujući i Ustavni sud Republike. Time se stvara prilika za značajnu rekonfiguraciju venecuelanske države, za novo uspostavljanje zakonodavstva i novi ustav.

4 Gotovo trećina predstavnika i predstavnica u sazivu ustavotvorne skupštine birana je u ključu društvenih sektora koji su podeljeni na: radništvo, seljaštvo, studentska populacija, osobe sa invaliditetom, domorodačko stanovništvo, penzionisana lica i preduzetnici. (prim. prev.)

Sve ovo je snažno uticalo na politiku u Venecueli, zemlji koja je pre osamanaest godina prošla kroz drugi ustavni proces. To je podjednako posledica činjenice da taj proces nije sproveden putem referenduma, kao i mogućnosti da tekst koji će proizaći iz debate u ustavotvornoj skupštini neće biti ratifikovan putem referenduma.

Klaudio Kac (Claudio Katz): Venecuela se poslednjih meseci suočava sa strašnim talasom nasilja. Registrovano je na desetine smrti, škole su opljačkane, javne institucije zapaljene, javni prevoz uništen, a bolnice evakuisane. Svi vodeći mediji prenose mračne optužbe protiv vlade. Stvaraju predstavu diktatora koji se bori protiv demokrata u opoziciji. Ali pojedinci o tome šta se zapravo desilo ne podržavaju tu priču. Brojne istrage pokazuju prisustvo snajpera povezanih sa opozicijom i žrtve koje nisu deo sukoba. Ove procene su u skladu sa nivoom brutalnosti, što je posvedočeno prilikom paljenja osoba koji su bile povezane sa čavistima. Vredno je prisetiti se da većina onih koji su poginuli u događanjima pre februara 2014. godine nisu bili žrtve policijske represije, i da je prethodna desničarska vlada rešila slučaj *Karakazo* 1989. godine ubijanjem hiljadâ ljudi.

Kao i svaka administracija kojom upravlja desnica, vlada mora da posegne za silom kako bi se odbranila. Mediji odani latinoameričkom poretku izveštavaju o toj reakciji sa neopravdanim stepenom hysterije. Opravdanja koja su se davala njihovim prethodnim vladama kada su bile u sličnim situacijama, sada su prigodno zaboravljena.

Havijer Bjardo: Opozicija je u jednom trenutku praktično napala dve države koje se graniče sa Kolumbijom, Tačiru i Meridu, dok su demonstracije opozicije u Karakasu postajale sve nasilnije. Došlo je do eskalacije u vezi sa takozvanom *konačnom i odlučnom bitkom* za

zbacivanje vlade, pojma koji je korišćen u diskursu opozicije, a koji nije imao puno medijskog uticaja, iako je imao svoje uspone i padove u sveukupnoj klimi protesta. Mislim da ono što mnogi ne razumeju – a što je bitno naglasiti – jeste da predsednik poziva na ustavni proces usred vanrednog stanja, i ta krajnje paradoksalna situacija je ključ za razumevanje venecuelanske politike u ovom trenutku.

Pooštravanje vanrednog stanja obavezalo je oružane snage da sprovedu plan poznat kao *Plan Samora*, sa različitim fazama raspoređivanja i delovanja širom teritorije, kako bi osigurale održavanje unutrašnjeg reda. Oružane snage su i dalje ključni faktor u očuvanju ustavne stabilnosti i nastoje da izbegnu sukobljavanje, dok desno orijentisani sektori pokušavaju da eskaliraju sukob. Vojska je pokušala da ublaži nasilne demonstracije – delujući više kao policija nego kao vojska – razbijanjem, deljenjem ili neutralizovanjem, premda su se nama, koji smo u istorijski levičarskim sektorima, njihove metode uvek činile potpuno neprijateljskim, jer nas podsećaju na to kako se ponaša organ državne represije.

Situacija pokazuje slabost hegemonu na strani vladajuće partije, nesposobne da kontroliše situaciju. Ne želim da pominjem ankete, jer one suštinski odražavaju opšte osećanje slabosti u vezi sa aktivnostima vlade u ovom trenutku. Ali realnost je takva da je ekonomska politika vlade suštinski propustila da adresira problem nestašice i inflacije, da oružane snage imaju zadatak da obuzdaju sukob, što je, po mom mišljenju, u skladu sa procedurama koje su definisane ustavom. Nema opasnosti da će oružane snage izvršiti državni udar, ali zaista postoji određeno nezadovoljstvo usled represivnih metoda i pristupa. Ono je naročito prisutno u Nacionalnoj gardi, vojnoj komponenti koja je nadležna za unutrašnji red, upravo zbog toga što sila koji su koristili u izvesnim slučajevima očigledno nije bila ni izdiferencirana, ni proporcionalna, a ni postepena, kao odgovor na novi

stil protesta i demonstracija desnice, kojima su inicijalno odbacili i zapanjili bezbednosne snage. Vlada je odlučila da bi mobilizacija širih društvenih slojeva, radi suočavanja sa političkim aktivizmom desnog krila, mogla da dovede do nasilnog sukobljavanja ovih već politizovanih sektora, što bi bilo viđeno kao opravdanje za tvrdnje da je vlada izgubila kontrolu nad unutrašnjom situacijom.

Maristelja Svampa: Režim koji predvodi Maduro – bez sumnje, u klimi društvene i ekonomske krize bez predsedana –osnažio je najgore elemente čavizma (rentijerska država, koncentracija moći, masovna korupcija, radikalizacija ekstrakcionizma, između ostalih), dok je istovremeno iskoristio spoj onog najboljeg što ima da ponudi u smislu plebejskog populizma, a u formi participatorne demokratije, jačanja *grassroots* pokreta i preraspodele bogatstva. Takva dinamika, unutar koje se izvršna vlast na početku ignorantски postavljala prema drugim instancama vlasti (naročito Nacionalnoj skupštini) u kojima opozicija ima većinu od izborne pobeđe u decembru 2015. godine, eksponencijalno je pogoršana. Situacija je dodatno zaoštrena opstrukcijom koja je usledila, kao i odlaganjem poziva na referendum – demokratizujuće alatke koja se nalazi u samom čavističkom ustavu – odlaganjem prošlogodišnjih gubernatorskih izbora, neuspelim samonametnutnim državnim udarom od strane izvršne vlasti, i naposljetku pozivom na sazivanje ustavotvorne skupšine, koju su mnogi stručnjaci okarakterisali neustavnom. Sve to je doprinelo stvaranju nove političke panorame, obeležene nasiljem i neupravljivošću, čije su dramatične posledice ilustrovane u svakodnevnom rastu broja žrtava u sukobima između opozicije i vladinih snaga, u kontekstu sve veće institucionalne represije. U skladu sa ovim, i **bez potcenjivanja tendencija ka puču određenih sektora desnice, ja sam jedna od onih koji**

veruju da je država ta koja je najodgovornija za situaciju u Venecueli, a koja je trenutno u rukama vlade nesposobne da odbrani osnovna prava i da kontroliše represivni aparat.

Izabel Rauber: Oni koji imaju moć, naročito u pogledu proizvodnje i distribucije prehrambenih proizvoda, pokušali su da od samog početka ometaju bolivarski proces, dok je nedostatak vizije ili odgovarajućeg preventivnog delovanja od strane vlade, nažalost, doveo do sadašnje situacije nestašica i pljačkanja. Čavez je, predviđajući konfrontaciju sa ekonomskim silama, video komune kao vežbu u upravljanju državom, kao moć naroda, i nešto čime bi narod upravljao autonomno; video je komune kao protagonistu u planiranju proizvodnje, sakupljanju, distribuciji i cirkulaciji, čime bi se osigurali obrasci potrošnje. To nije jednostavno. Potrebno je vreme, dok istovremeno dolazi do tenzija i sukobâ. Samoupravljanje neizbežno dovodi do straha u višim instancama vladajućih struktura, jer je to nešto nad čime oni nemaju kontrolu. Sada, međutim, nije trenutak da se razgovara o ovim pitanjima, s obzirom na to da se Venecuela nalazi pod brutalnom agresijom, trenutno na samoj ivici građanskog rata.

Raul Sibeći: U kratkom roku, vidim snažnu reakciju sektora kome pripadaju venecuelanska buržoazija i urbane srednje klase koje žele zbaciti vladu Nikolasa Madura. Suprotno onome što većina misli, verujem da ovaj sektor ima sopstveni plan koji, za sada, podrazumeva ponovno preuzimanje moći, i taj plan ima međunarodnu podršku. Ali, potrebno je da se naglasi da oni deluju iz sopstvene inicijative više nego kao puke marionete imperijalizma. Imperijalisti mogu da pregovaraju sa čavistima, kao što su u prošlosti pregovarali sa vladama Vijetnama, a sada Bolivije i Ekvadora. Ali, oni

koji su zaista pogođeni jačanjem siromašnijih slojeva su sektori koji osećaju da su im pozicije ugrožene.

Santijago Arkonada: Polarizacija koju su indukovali mediji, isključivo u interesu vlade, i Ujedinjene socijalističke partije Venecuele (*Partido Socialista Unido de Venezuela* PSUV), i opozicije – naročito Okruglog stola demokratskog jedinstva (*Mesa de la Unidad Democrática* MUD) – jedan je od razloga, po mojoj proceni, zbog kojeg se čini da smo trajno na ivici građanskog rata, navodno između dve strane ove zemlje.

Pogrešno predstavljanje i distorzija realnosti učinile su gotovo 60% stanovništa nevidljivim, koje se – na osnovu nedavnih istraživanja javnog mnjenja – ne oseća predstavljenim niti od strane vlade ili PSUV-a, opozicije ili MUD-a, i to je jedan od najperverznijih momenata aktuelne situacije u kojoj se izbijanje nasilja i uništavanje ustavnog reda dešava na makro i mikro nivoima – civilima se sudi pred vojnim sudovima: makro nivo; ne poštuju se čak ni semafori: mikro nivo.

Kako je smrt Uga Čaveza uticala na bolivarski proces? Kakav značaj ima figura Nikolasa Madura?

Karina Arevalo: Od smrti našeg Komandanta Uga Čaveza, 5. marta 2013. godine, izvesni unutrašnji i spoljni faktori su postali izraženiji kada je u pitanju vođenje bolivarske revolucije ka ključnom istorijskom trenutku. Svi revolucionarni procesi su prošli kroz vodeće krize nakon fizičkog nestanka njihovih vođa. Primera radi, smrt Simona Bolivara (*Simón Bolívar*) početkom 19. veka je uticala na revolucionarni emancipatorski proces u Latinskoj Americi. Kriza vođstva usled odsustva Uga Čaveza nije odgovornost

Predsednika Madura, jer je tako veliku ličnost koja je igrala značajnu ulogu čak i kao svetski vođa, teško zameniti. Izgradnja kolektivnog vođstva za proces socijalne promene možda ostaje nedovršen posao za sve emancipatorske projekte, ne samo venecuelanski.

Edgardo Lander: Jasno je da Nikolas Maduro nema ni približno veliki autoritet kakav je imao Ugo Čavez. Maduro je postao predsednik sa izbornom razlikom od svega 1,5%, i nije poput Čaveza, čiji su liderski kapacitet poštovali svi njegovi sledbenici, i koji je imao sposobnost da kontroliše sve političke struje unutar čavističkih redova. Danas imamo mnogo slabiju vladu, sa mnogo manje legitimiteta i sa surovom ekonomskom krizom u pozadini. Društvena reakcija kakva je poslednjih meseci viđena u Venecueli nije samo rezultat delovanja stranaka desnice, već je demonstracija sve većeg nezadovoljstva koje većina stanovništva ove zemlje sada ispoljava. Danas svedočimo ozbiljnom gubitku legitimiteta, kako vlade, tako i opozicije, jer je narod pritisnut užasnim teškoćama u svakodnevnom preživljavanju usled nesigurnosti, inflacije i oskudnosti, uz sve veći osećaj da su ustavni putevi – kao način formulisanja alternativnih rešenja – zatvoreni.

Huan Karlos Monedero: Odsustvo Čaveza pokazuje da politička ravnoteža koju je on uspostavio nije mogla da se prenese na nacionalni, kao ni na regionalni nivo. Jedan od problema sa Maduroom jeste što, s jedne strane, nije nasledio blok moći koji je Čavez izgradio, dok je sa druge, pad cena nafte oslabio ekonomski razvoj. Istovremeno, Maduro – uprkos tome što je dugo vremena bio ministar spoljnih poslova – nema sposobnost da održi ravnotežu u regionu, koja je u ogromnoj meri ovisila o figuri veličine kakva je bio Čavez.

Reinaldo Iturisa: Ovde treba pomenuti i konzervativne i „reformističke” snage koje su prisutne u čavističkom pokretu, a čija politička kultura više odgovara uzusima stare Demokratske Alijanse (politički zastupnik rentijerskog petrokapitalizma), ili one koje dolaze iz tradicionalnije levice, koje politiku posmatraju kao politiku blagostanja, klijentelizma ili starateljstva, i koje nemaju nimalo poverenja u mogućnost narodnog samoupravljanja, što je bilo jedno od Čavezovih glavnih dostignuća. Čavez je, gotovo u svakom trenutku, uspevaao ne samo da posreduje u unutrašnjim sukobima, prebacujući ravnotežu ka progresivnijim snagama i politikama, već je prisilio i konzervativnije elemente čavizma da deluju u tom pravcu. Sa njegovom smrću, Nikolasu Maduru je ostalo da se pozabavi tim problemima, pored gomile sve većih ekonomskih poteškoća. Uz to je morao da se bori i sa antičavistima namerenim da silovito usmere svu svoju energiju ka demobilizaciji i demoralizaciji čavističkog pokreta, utičući na njegove materijalne i vrednosne temelje, stvarajući uslove za sukcesivno pogoršanje socijalnih inicijativa koje je stvorio čavizam, najvećim delom kroz napade na ekonomiju.

Huan Karlos Mondero: Mislim da Čavez nikada nije želeo da bude Simon Bolivar, ali je uvek pokušavao da bude Simon Rodriguez (Simón Rodríguez) (venecuelanski filozof i pedagog, značajan po tome što je bio tutor i mentor Simona Bolivara). To jest, nastojao je da promeni rentijersku strukturu, političku svest Venecuelanaca koji su bili zatočnici prakse izvlačenja viška vrednosti iz zemlje, što je uslovljavalo slabe odnose sa državom. Često je jedini odnos sa državom onaj sa njenim najrepresivnijim državnim elementima, policijom ili graničnom patrolom. **Istovremeno dolazi do snižavanja standarda u adresiranju onoga što smatram najvećim problemom**

Venecuele – odsustvo uzorne javne sfere u kojoj sve stvarno pripada svima, a ne onima koji prvi uspeju da ugrabe.

Ukratko, mislim da je stvaranje efikasne države zakazalo upravo po pitanju izgradnje političke svesti, premda, da ne bismo bili nepravedni, moram reći da je taj neuspeh uticao na jedan deo stanovništva, ali ne i na drugi. Mislim da, ukoliko Nikolas Maduro uspe da se održi uprkos padu cene nafte od 80%, i rešenosti SAD-a da ga svrgnu sa vlasti, to će biti zbog toga što se među značajnim delom građanstva ipak proširio i usadio novi demokratski diskurs, kao i zbog toga što značajan deo stanovništva oseća snažnu povezanost sa ostatkom regiona i ima svest o tome da je situaciju u Latinskoj Americi nemoguće razumeti bez uzimanja imperijalizma u obzir.

Klaudjo Kac: Ključni element u sukobu je otpor čavizma ofanzivi desnice. Suočen sa tom ofanzivom, sa svim njenim problematičnim metodama i stavovima, Maduro se neće povući. Istina, on održava vertikalnost PSUV-a, favorizuje zabranjene kritičke stavove i održava birokratiju koja guši odgovore iz naroda (tj. odozdo prema gore). Ali za razliku od Dilme Rusefa (Dilma Rousseff) u Brazilu, ili Fernanda Luge (Fernando Lugo) u Paragvaju, on ne popušta. Njegova pozicija je dijametralno suprotna kapitulaciji Sirize u Grčkoj. To objašnjava zašto ga moćnici toliko mrze.

Vlada je donela odličnu odluku da se povuče iz Organizacije Američkih država i napusti *Ministarsvo kolonija SAD-a* (termin koji je Fidel Kastro (Fidel Castro) koristio u svom govoru 1962. godine), konačno preveći prekid koji je levica oduvek zahtevala. Ta bi odluka trebalo da izazove snažnu podršku koju je svega nekolicina izrazila.

Ko čini opoziciju, koji je njihov ideološki profil, i koji suštinski elementi definišu njihovu političku agendu?

Maristelja Svampa: Sasvim je sigurno da unutar opozicije postoje ekstremisti koji traže nasilno razrešenje sukoba. Ove grupe su, barem od državnog udara 2002. godine, imale političku i finansijsku podršku američkog Stejt Dipartmenta. Ipak, potrebno je prepoznati da danas, kao što su demonstracije pokazale, ne postoji samo jedan čavizam. Opozicija je jako široka i raznolika, i takođe obuhvata političke sektore koji su se isprva identifikovali sa čavizmom, kao i siromašnije slojeve koji trpe zbog nestašica.

Reinaldo Iturisa: Venecuelanska opozicija od Vašingtona ne dobija samo podršku, već i direktna naređenja. Stoga je užasno da jedna takva politička snaga sebe naziva *oslobodilačkom*. Na pamet mi padaju *Freedom Fighters (Borci za slobodu)*, koji su pandan onima koje je Regan (Ronald Reagan) zvao *Nicaraguan Contras (Nikaragvanski kontraši)*. Tu se ništa nije promenilo. Dodatno se pogoršalo nakon nedavnog poraza ujedinjenih vlada, naročito u Brazilu i Argentini, a pre toga u Paragvaju i Hondurasu. Povrh svega, postoji način na koji medijske korporacije izveštavaju o dešavanjima u Venecueli, i kao načina na koji vlade Španije, Meksika ili Kolumbije, koje jedva da su demokratske, koriste ovu situaciju kao opravdanje da izbegnu razgovor o ozbiljnim problemima u svojim zemljama.

Marko Teruđi: Venecuelanska desnica igra taktično kao potčinjena strana strategiji SAD-a. Ratni plan koji se trenutno sprovodi, i koji je dizajniran je od strane SAD-a uključuje razmeštanje snaga širom teritorija, sa opsadama pod kontrolom naoružanih grupa u nekoliko gradova. Ne možete shvatiti težinu situacije ukoliko ne

shvatite da Sjedinjene Države daju novac, izdaju naredbe, daju zeleno svetlo za pobune i omogućavaju venecuelanskoj desnici da ostane ujedinjena, čak i sada, usred tekućih rasprava unutar desnice.

Ovaj sukob ima međunarodne dimenzije, što se može videti sada kada se Rusija i Kina pozicioniraju, a način na koji će on biti razrešen uticaće na mogućnosti za progresivan i revolucionaran razvoj širom celog kontinenta. Desnica želi ne samo da povрати direktnu političku moć i ponovo potčini ekonomiju američkim potrebama, već i da sruši pojam Socijalizma 21. veka i osveti se masama. Desnica želi da podrije svaki novi pokušaj socijalne promene, ne samo kod kuće, već širom Latinske Amerike. Da bi uspeali u tome, moraju da unište ideje, ali i da učine da reči kao što su socijalizam, Bolivar i moć naroda zvuče kao istorijske greške, pravac kojim se više nikada ne sme krenuti.

Klaudio Kac: Situacija u Venecueli je zaista dramatična, ali to ne objašnjava središnje mesto koje joj se daje u vestima. Mediji potpuno ignorišu mnogo ozbiljnije situacije u Kolumbiji, Hondurasu i Meksiku, i podržavaju tendencije opozicije koja je naklonjena državnom udaru. S obzirom na to da ne mogu da sprovedu klasičan udar u stilu Pinočea (Augusto Pinochet), deluju na način koji posredno dovodi do socijalnih nemira. Nastoje da izvrše institucionalni slom sličan onome u Hondurasu 2009, Paragvaju 2014. i Brazilu 2016. godine. Žele da se vrate silom, a da potom izborima opravdaju tu pobedu.

U ovom trenutku, desnici nedostaje vojna snaga koju je koristila u prošlosti da bi se otarasila vlade. Međutim, ona sada pokušava da oživi taj stil intervencije. Njen plan je kombinacija ekonomske sabotaze i uličnog nasilja. Svi fašistički metodi su ubačeni kako bi uveli najnasilnije forme antičavizma. Potpiruju klimu građanskog

rata da bi demoralizovali čavističke *grassroots* grupe, koje se još uvek suočavaju s nedostatkom hrane i lekova. Opozicija namerava da linčuje Madura, i želi da sahrani čavizam. Poravnavaju račune na ulicama, osvajanjem javnog mnjenja i ubrzavanjem ekonomskog kraha. Izbore posmatraju kao ništa drugo do put kojim će ovenčati tu inicijativu. Međutim, suočavaju se sa višestrukim preprekama. Nasilje koje prevladava u njihovim marševima zastrašuje i odbija gomilu nezadovoljnih elemenata i iscrpljuje same protestante. Kao što se desilo 2014. godine, prisustvo fašista implicitno podriva čitavu opoziciju unutar koje i deluju. Pored toga, Madurova otpornost takođe obeshrabruje učešće u marševima. Nisu uspeli da prodru u siromašnije četvrti (*barrios*), u kojima se inače uvek suočavaju sa rizikom konfrontacije sa protivnicima.

Zuleima Vergel: Opozicija se takođe upustila u psihološko ratovanje korišćenjem društvenih mreža i *ponovljenih laži* (ili postistinà), pretvarajući Venecuelu u veliku laboratoriju i simbolično borbeno polje. Dovoljno je da pogledamo svetske novinske vesti i *WhatsApp* lance u gradićima Venecuele kako bismo otkrili zlokobnu mrežu ovih imperijalističkih novoratnih taktika. Takođe moramo da uzmemo u obzir ekonomsku manipulaciju onim što se naziva *paralelni dolar*, kojim se upravlja izvan naših granica, ali sa do sada neviđenim remetilačkim i ekonomski nasilnim efektom po stanovištvo.

[2] Venecuela, region i svet: akteri, procesi i međunarodni uticaji

Kakav značaj imaju regionalni i međunarodni akteri i procesi za genealogiju i razvoj trenutne krize?

Klaudija Korol: Znamo da je Venecuela pod napadom svetskih sila koje su pokrenule ratove visokog, srednjeg i niskog intenziteta na drugim kontinentima kako bi obnovile hegemoniju putem svoje vojne nadmoćnosti. Sada se spremaju da učine isto u našoj Americi, provlačeći se kroz porušenu kapiju poslednje narodne revolucije. Stoga je prvo pitanje na koje je potrebno ukazati sama moć. **Alternativne ovoj krizi su moguće u onoj meri u kojoj postoji prostor za narodnu moć u revolucionarnom duhu. U protivnom, jedina 'alternativa' današnjem stanju biće potpuna devastacija svih mukom izbornih prava.**

Edgardo Lander: Već neko vreme trpimo snažnu dozu političke i ekonomske intervencije Sjedinjenih Država širom Latinske Amerike. Naročito u slučaju Venecuele, moramo da imamo u vidu i kontinuirane aktivnosti paravojnih grupa i Uribizma iz nama susedne zemlje. Bitno je da se prisetimo da je Čavez ostvario svoju prvu izbornu pobjedu u nepovoljnim političkim uslovima, u kontekstu srušenog Berlinskog zida i kolapsa takozvanog 'real-socializma'. Za mnoge od nas na latinoameričkoj levisi, ova situacija je signalizovala gubitak horizonta i hitnu potrebu za građenjem novih emancipatornih alternativa. Takođe, u gotovo svim zemljama

Latinske Amerike na vlasti su bile snage koje bi se mogle opisati kao neoliberalne vlade desnog usmerenja.

U ovakvom globalnom i regionalnom kontekstu, jedan od elemenata koji je omogućio preživljavanje kontrahegemonog procesa u Venecueli, uprkos imperijalističkoj ofanzivi, bio je regionalni prelaz na levičarske ili progresivne vlade. Venecuela je odigrala aktivnu ulogu u naknadnom razvoju ovih vlada, uključujući obezbeđivanje političke i finansijske podrške. Za razliku od perioda kada je Čavez preuzeo funkciju, nekoliko godina kasnije smo otkrili nekoliko drugih vlada koje su se mogle smatrati 'progresivnim', i to u Brazilu, Ekvadoru, Boliviji, Argentini, Urugvaju, te jedno kratko vreme i u Paragvaju.

Pored toga, stvorene su nove vodeće regionalne organizacije, poput Unije južno-američkih nacija (Unasur), koju smatram značajnom arenom za stvaranje alternativnog regionalnog političkog okvira. Venecuela je i tu odigrala značajnu ulogu, pružanjem finansijske podrške karipskim zemljama putem subvencija iz naftnog sektora. Prošli smo kroz period u kom se na regionalnom nivou odvijalo veoma intenzivno i bogato uzajamno jačanje procesa socijalne promene, uključujući otvaranje novih mogućnosti za trgovinske odnose i povećan uvoz hrane u Venecuelu iz Argentine i Urugvaja.

Ali, kada se situacija pogoršala, usled gubitka ključne podrške od naftnog bogatstva, ekonomska kriza je produbljena u kontekstu značajnih političkih promena do kojih je došlo širom kontinenta, uz pomeranje nekoliko vladâ udesno. U poslednje dve godine smo, između ostalog, imali državni udar u Brazilu, izborni poraz kiršnerizma u Argentini, i slabljenje transformativnih kapaciteta vladâ u Ekvadoru i Boliviji. Trenutni međunarodni kontekst u velikoj meri slabi kapacitet za solidarnošću i kolektivnim odgovorom, dok se istovremeno utire put agresiji ili spoljnom pritisku protiv emancipatorske promene u Venecueli.

Huan Karlos Monedero: Čavez, koji je bio izuzetna ličnost i koji je znao da je nemoguće imati demokratiju u samo jednoj zemlji, također je bio svestan da Venecuela ne može doživeti promenu ukoliko ne dođe do promena i u susjednim zemljama. Zbog toga je podržavao izborne pobjede Lule da Silve (Lula da Silva), Eva Moralesa (Evo Morales), Rafaela Korie (Rafael Correa) i Nestora Kiršnera (Néstor Kirchner) u njihovim zemljama. Jedno od njegovih najvećih nastojanja je bilo stvaranje Unasur-a i razilaženje sa najopasnijom mrežom Latinske Amerike, Organizacijom američkih država, ili 'Ministarstvom kolonija'. Mislim da je geopolitičko stanje Latinske Amerike kao dvorišta Sjedinjenih Država od ključnog značaja. Međutim, geopolitičkom pitanju mora da se doda i ekonomsko: Latinska Amerika poseduje minerale, naftu, vodonosnike, biodiverzitet, ključne elemente za predatorski i ekstrakcionistički kapitalizam, koji je zapravo neoliberalni kapitalizam, sa Sjedinjenim Državama na čelu.

Atilio Boron: Nažalost, regionalni akteri i procesi nisu imali preteran uticaj na venecuelansku krizu, a i to malo uticaja što su imali, bilo je na štetu ove zemlje. Nakon smrti Čaveza Unasur je paralizovan, dok Argentina i Brazil sada imaju vlade desnice koje imperijalistički jurišaju protiv Venecuele. Te vlade žele da izbace Venecuelu iz Merkosur-a, a zajedno sa ostalim vladama u regionu, služe kao rezonantne ploče za desničarske kampanje, i opravdavaju njihove zločine i buntovnu, nasilnu strategiju kako bi ugušili bolivarski proces.

Ana Ester Sesenja: Intervencija Sjedinjenih Država s ciljem stvaranja uslova za radikalnu promenu toka venecuelanskog procesa – spajanjem, podsticanjem, sponzorisanjem, finansiranjem i savetovanjem lokalnih opozicionih grupa – dokumentovana je na više

načina. Ilegalne ili prikrivene aktivnosti u Venecueli su otkrivene uz saučesništvo i aktivnu kolaboraciju drugih latinoameričkih režimâ. Kolumbija, Meksiko i Brazil su izvršili opsadu i okružili Venecuelu u međunarodnim forumima poput Organizacije američkih država, što je tužno. Međutim, ta priča samo ističe pobunjeničtvo drugih koaliciona zemalja u regionu koje su ostale istrajne u odbrani principa neintervencije i samoopredeljenja narodâ. Slična korelacija može se videti i u mnogim drugim oblastima i na drugim nivoima.

Povećane tenzije u Venecueli prelivaju se na susedni region na različite načine. Jasno je da bi se rat u Venecueli brzo proširio i na druge zemlje koje traže društvenu promenu (naročito na Boliviju). Takođe bi potresao zemlje koje su još uvek zaglavljene u nasilnim sukobima (na primer, Kolumbiju).

Bojno polje koje bi bilo više strateško je polje građenja ideala i zajednica koje bi bile mesto za disidentske narative ili narative koji se suprotstavljaju venecuelanskom procesu. Sasvim sigurno, najznačajnije i najrasprostranjenije pozicije u ovoj oblasti dolaze od strane opozicije, u mnogo većoj meri spolja, nego iznutra.

Masovni mediji, koji su glavni portparoli vizija velikih sila, bespoštedno vrte napola-ispečene, izokrenute ili čak falsifikovane priče i slike, koje služe kao osnova za remećenje bolivarskog procesa, uz prećutan i saučesnički pristanak većeg dela sveta. Međutim, nije moguće dovoljno naglasiti da je nekoliko latinoameričkih zemalja tražilo nedvosmisleno neintervenciju u Venecueli i da su neke zemlje u drugim delovima sveta, prvenstveno Rusija i Kina, zauzele slične pozicije.

Karina Arevalo: Početkom ove decenije, te nakon više od decenije progresivnih vlada u regionu, strani interesi ponovo vrše pritisak na naše zemlje, tako da danas vidimo kako su Brazil i Argentina – ključni

igrači u procesima integracija u prvoj deceniji ovog veka – ponovo u rukama nemilosrdne neoliberalne oligarhije, koja je u svega nekoliko meseci pokušala da zaustavi ono što je građeno godina-ma. Odnos između međunarodnih snaga je promenjen, a za zemlju koja, uprkos brojnim učinjenim naporima, nije uspjela da zaustavi svoju zavisnost od izvoza nafte kao jedine dinamične ekonomske oblasti, to nije mala stvar. Pad u cenama nafte se snažno odrazio na politike preraspodele koje je bolivarska vlada sprovodila poslednjih osamnaest godina.

Huan Karlos Monedero: Celi okvir, postavljen tokom perioda Čavezovog vođstva u regionu, sada je oslabljen. Nijedan od latino-američkih državnika ne poseduje njegov lidarski kapacitet, a Sjedinjene Države će to iskoristiti kako bi nadoknadile gubitke, jer su naučile lekciju iz grešaka počinjenih na Srednjem istoku, kao i iz popuštanja pritiska na Latinsku Ameriku.

Isabel Rauber: U današnje vreme globalizacije, klasni interesi oligarhijskih, trgovinskih i finansijskih sila koje su prisutne u Venecueli povezani su sa imperijalizmom. Odnosno, povezani su sa moći strukturisanog globalnog kapitala, tj. sa globalnim neoliberalizmom. Pokušati u današnjem svetu – a to što govorim o Venecueli se odnosi na gotovo sve progresivne procese – da se odvojiš od uspostavljenog poretka i kreneš autonomnim putem, nezavisno od vladajuće sile, zaista je veoma komplikovano: taj put neizbežno podrazumeva sukob na njegovom početku ili kraju.

Situacija u Venecueli je odgovor na lanac strukturalnih, ukorenjenih procesa, u kojima su globalne, regionalne i nacionalne dinamike uzajamno isprepletene i izbijaju pod određenim okolnostima. Pored ekonomskih, geopolitičkih i geostrateških pitanja, na delu je

simbolička borba: uništenje, po svaku cenu, svakoga ko ima smelosti da pomisli da je moguće zacrtati drugačiji način života od onog koji vlada planetom, bilo kojim potrebnim sredstvima.

Kuba je vodila revoluciju 58 godina, te i dalje plaća visoku cenu zbog toga što se usudila da živi drugačije, izvan okrilja i odluka imperijalističkih sila. Kuba, siromašna zemlja koja ne predstavlja nikakvu pretnju Sjedinjenim Državama, a koja tradicionalno neguje prijateljske veze sa američkim narodom, ipak je kažnjena od strane imperijalnog hegemonu zbog toga što se odvažila da bude, misli i postoji bez dopuštenja imperije. U slučaju Lule u Brazilu, najveći zločin koji je on počinio jeste što se usudio da stavi topao obrok ispred svakog ljudskog bića. Iskorenjivanje gladi je duboko revolucionarni čin i protivljenje moćnima, koji bi radije videli da ljudi umiru od gladi kako bi ih na kolenima molili da ih eksploatišu da bi preživeli još jedan dan. Ako to ne razumete, onda vam ništa nije jasno.

Zuleima Vergel: Bitno je naglasiti solidarnost naroda širom sveta. Socijalni pokreti u svakoj zemlji, progresivne ličnosti i levičarski intelektualci/ke su izrazili podršku bolivarskoj revoluciji i čavističkom procesu, tako da je važno prepoznati da taj proces nije bitan samo za Venecuelance/ke, već da utiče na živote i nadanja miliona potlačenih širom sveta. Kao društveni pokret, deo smo različitih organizacija poput ALBA Pokreta i Latinoameričkog koordinacionog komiteta ruralnih organizacija (Via Campesina), koji su forumi glasa naroda, međutim, snažnu podršku solidarnosti smo dobili i od drugih pokreta.

Koju ulogu ima Vlada Sjedinjenih Država u savremenoj političkoj dinamici Venecuele?

Edgardo Lander: Uz tešku unutrašnju situaciju u Venecueli, potrebno je da se doda i sistematska ofanziva vlade Sjedinjenih Država. Ta vlada pokušava da potkopa Bolivarsku revoluciju od samog početka, što je očigledno iz podrške koju je Vašington dao vojnom puču 2002. godine, kao i iz političke i ekonomske podrške korporativnom štrajku u naftnom sektoru, zbog čega je 2003. godine zemlja bila paralizovana cela dva meseca. I dan danas, podrška najradikalnijim sektorima venecuelanske desnice dolazi iz Vašingtona, koji takođe vrši uticaj na međunarodno medijsko izveštavanje o Venecueli.

Marko Teruđi: Trenutni scenarij može da se razume samo ako se uzme u obzir da su napadi sa desnice deo rata četvrte generacije kojeg predvode i finansiraju Sjedinjene Države. Zanimljivo je da činjenice koje vas navedu na poređenje odgovornosti, odnosno, na analizu koja vodi do greške u pozicioniranju. Čavizam nije suočen sa demokratskom opozicijom, već sa ratom.

Zuleima Vergel: Imperijalističke snage su nas izgurale do ove tačke. Potrošile su prvu deceniju ovog veka na Srednjem istoku, i suočeni sa užasnim porazom u ratovima u Avganistanu i Iraku, sada skreću pažnju na sopstveno dvorište: naš region. Revolucionarne i progresivne vlade su se pojavile kao rezultat višegodišnje narodne borbe i potkopale neke temelje imperijalističke sile u našim ekonomijama. Pored unutrašnjih razmirica, svi u Sjedinjenim Državama se slažu oko doktrine 'Amerika Amerikancima', te stoga smatraju da je izazov koji Venecuela predstavlja potpuno neprihvatljiv.

Havijer Bjardo: Mi, Venecuelanci, smatramo simptomatičnim da su neposredno pre 1. maja, dana kada je proglašen poziv za ustavotvornu skupštinu, bezbednosne agencije i mediji u Sjedinjenim Državama počeli da šire informaciju da Madurova vlada deli oružje civilima, kao i da je predloženo da se naoružaju civilne milicije koje bi delovale protiv *demokratske opozicije*. To je trebalo da zapali iskrnu nestabilnosti ne samo u Venecueli, već i regionalnu nestabilnost širom celog kontinenta.

Migel Maceo: Jasno je da američki imperijalizam neće odstupiti sve dok ne porazi Bolivarsku revoluciju na svim frontovima. Neće štedeti na resursima, proizvoljnim aktivnostima ili zloupotreba-ma, kako bi izbrisao sve do poslednjeg traga čavizma, zbog toga što Venecuela ne samo da poseduje najveće rezerve nafte na svetu, već zato što ima i najveći strateški i geopolitički značaj u regionu. Nadalje, Bolivarska revolucija je zvanično obeležena kao jedan od vodećih političkih i sistematskih protivnika Sjedinjenih Država, čime se priznaje njen značaj kao važne poluge antimperijalističkih politika na globalnom nivou. Ako zanemarite ovo opšte stanje i fokusirate se na pojedinačne aspekte, preuzimate rizik da napravite ozbiljnu distorziju viđenja situacije u Venecueli.

Karina Arevalo: Nemilosrdni rat protiv venecuelanskog naroda je eskalirao poslednjih meseci, usled pojavljivanja nasilnih fašističkih grupa koje imaju podršku opozicije i imperijalista. Ne samo da su opkolili stanovništvo, već opstruišu kretanja hrane i osnovnih roba, što se grubo odrazilo na svakodnevne živote ljudi. Razvoj paravojnih formacija je deo strategije ratovanja četvrte generacije koju su formulisale imperijalne sile. Postoji bezbroj primera toga, od podrške date kontrarevolucionarima u sandinističkoj Nikaragvi

tokom 1980-ih i 1990-ih, do podrške pobunjeničkim grupama (uključujući Islamsku državu) u Iraku i Siriji danas.

Klaudija Korol: Vlada Donalda Trampa (Donald Trump) – poput vlade Baraka Obame (Barack Obama) pre njega – CIA, Pentagon i ostale imperijalističke agencije moraju čvrsto da zaulare svoje 'dvoriste' i oslabe Venecuelu, kao i mrežu alijansi između kubanskih i venecuelanskih revolucija i vladâ članica ALBA-e. Tenzije u Venecueli su utopljene u globalnoj raspravi gigantskih razmera oko teritorija, zajedničke imovine i biodiverziteta.

Kaže se da su Sjedinjene Države i transnacionalne korporacije zainteresovane za venecuelansku naftu, biodiverzitet i njenu privilegovanu poziciju u svetskoj geopolitici. I to je tačno. Ali oni takođe nastoje da dokrajče primer koji se daje drugim narodima u svetu: da moć naroda može da deluje relativno autonomno naspram diktata svetskih sila i da mogu da pokušaju da stvore i slede sopstveni put emancipacije, antikapitalističke, antiimperijalističke i antipatrijarhalne revolucije, što je postalo poznato kao Socijalizam 21. veka. Stoga ne govorimo samo o političkom, ekonomskom i vojnom ratovanju, već i o kulturnom, ideološkom i simboličkom.

Iskorenjivanje ovog primera je neophodno da bi se revolucija ugrozila iznutra – njenom destabilizacijom, izgladnjivanjem i antagoniziranjem širih društvenih slojeva koji istorijski čine kičmu revolucije, huškanjem ljudi jednih protiv drugih, obeshrabrivanjem najzaostalijih sektora društva putem ekonomske krize koja proizlazi iz nestašica – što se pokazalo od ključnog značaja u iskustvima Čilea i Nikaragve – devalviranjem valute, zvaničnom korupcijom, sistematskim krijumčarenjem hrane i lekova, te uličnim nasiljem. Intervencija kolumbijskih paravojnih snaga, naročito na granici, ali i provociranje 'incidenata' širom cele zemlje, obučavanje mladih

za izazivanje nasilnih izgređa i linčovanje čavističkih aktivista su metode korišćene da se čavizam demoralise i natera na samoubištvo – samoubištvo kojim bi se automatski odustalo od strateških horizonata narodne revolucije.

Trebalo bi da je jednostavno protumačiti sve ove faktore, jer se isti scenario koristi na isti način u svim kontrarevolucionarnim procesima. Ono što se promenilo u ovom slučaju jeste otpor koji je i dalje u ljudima, uprkos teškim uslovima u kojima su primorani da žive svoje živote. Upravo u takvoj panorami, u kojoj se vodi glavna čavistička bitka, stvara se izazov za produbljivanjem i radikalizovanjem revolucije u kojoj bi komune imale sve veću ulogu. Bastioni državne birokratije koja je postala korumpirana sada su ograničeni ili uklonjeni, dok se interesi grupe brane pre nego interesi pojedina. Kao što je Čavez rekao u svojoj posmrtnoj poruci, dilema je i dalje: *Komuna ili ništa (Comuna o Nada)*.

Edgardo Lander: Ne smemo zaboraviti da je Barak Obama, u jednom od svojih poslednjih administrativnih akata, obnovio predsednički dekret kojim se navodi da Venecuela predstavlja *neobičnu i ozbiljnu pretnju* po nacionalnu bezbednost i spoljnu politiku Sjedinjenih Država. Obama nije otišao dalje od toga, ali je svejedno govorio o pretnji. Komandujući Južnog zapovedništva američke vojske nedavno je Odbrambenom komitetu Senata rekao da će, imajući u vidu sve lošiju situaciju u Venecueli, verovatno biti potrebno intervenisati u regionalnom kontekstu, kako bi se adresirali uzroci krize. Ukratko, mogućnost agresije protiv Venecuele pod vođstvom Vašingtona više nije samo teoretski pojam ili osvrt unatrag na staru priču o imperijalističkoj intervenciji u Latinskoj Americi, već je obnovljena i trenutna opasnost. To je sasvim jasno artikulisano, ovog puta kroz snažnu finansijsku i političku podršku

Sjedinjenih Država najradikanim sektorima venezuelanske desnice, kao i stalnim tenzijama na kolumbijsko-venezuelanskoj granici.

Zuleima Vergel: Dolazak Donalda Trampa na mesto predsednika Sjedinjenih Država, pre nego menjanje politike uznemiravanja koju je sproveo Obama potpisivanjem katastrofalnog dekreta 2015. godine kojim je Venecuela označena kao pretnja po nacionalnu bezbednost, zapravo signalizira mnogo ratoborniji stav koji se odražava u njegovom jeziku, a koji je daleko više ratno huškački u odnosu na njegovog prethodnika.

Takođe je neophodno analizirati ulogu vodećih međunarodnih medija, kao izvršilaca politikâ psihološkog rata čiji je tvorac Vlada Sjedinjenih Država. Mi, članovi Revolucionarne struje Bolivar i Samora (*Corriente Revolucionaria Bolívar y Zamora CRBZ*), tvrdimo da su ovi tobožnji mediji komunikacije postali oružje u ratovanju četvrte generacije, gde više nije neophodno bacati bombe, već je sasvim dovoljno emitovati takozvane vesti – kao što je Mišel Fuko upozoravao još 1970-ih godina – kako bi se aktivirala kolektivna svest većine stanovništva, sada pritisnute strahom, paranojom i dezinformacijama.

Klaudio Kac: Opšte je poznato da Sjedinjene Države imaju središnju ulogu u sceniranju državnih udara kako bi povratile kontrolu nad ključnim rezervama nafte na kontinentu. Stejt dipartment želi da ponovi strategiju koja je korišćena u Iraku i Libiji, znajući da se nakon zbacivanja Madura niko više neće sećati gde je Venecuela. Pogledajte samo kako mediji trenutno ignorišu svako pominjanje zemalja u kojima je Pentagon već intervenisao. Nakon što se završi priča sa protivnicima, kreatori vesti prelaze na druge teme.

Donald Tramp nije ni ravnodušan, ni neutralan. On naprosto pušta da CIA i Pentagon sprovedu zavere koje su iscrtane planovima *Sharp* i *Venecuelanska sloboda 2*. Te operacije uključuju špijuniranje, razmeštanje vojnika i terorizam. Odvijaju se krišom, dok glavni mediji negiraju bilo kakve izveštaje o tim aranžmanima. Naročito dovode u pitanje 'preterivanja levice', kako niko ne bi ometao urotnike.

Prisustvo Ševrona (Chevron) u Venecueli i trenutno poslovanje PDVS-a (Petroleos de Venezuela, S.A.) u Sjedinjenim Državama ni na koji način ne menjaju ovaj scenarij. Oni su istrajni od samog početka čavističkog procesa, te poput Buša (George Bush) i Obame svojevremeno, a Trampa danas, nastoje da povrate direktnu imperijalističku kontrolu nad naftom. Ne mogu da priušte nikakvu frikciju sa svojim partnerima ili klijentima. Nameravaju da uspostave prevladavajući model privatizacije u Meksiku i da izbace Rusiju i Kinu iz Venecuele, ili bilo koje druge zemlje regiona kog smatraju svojim dvorištem.

Huan Karlos Monedero: Čavez je bio u pravu po pitanju rekonfiguracije Organizacije zemalja izvoznica petroleja (*Organization of the Petroleum Exporting Countries* OPEC) kako bi cene nafte bile usklađene sa realnošću potrošnje energije u zapadnom svetu i postojećih resursa, i kako bi se prekinula zavisnost od nafte koja drži veći deo Latinske Amerike u ropstvu američkih finansija, iako ta sredstva nikada nisu došla ni do koga osim nekolicine elitā sa vezama u Vašingtonu. Ova geopolitička promena je omogućila slom američke hegemonije. Sećam se spektakularnog glasanja u Ujedinjenim nacijama, kada je Venecuela bila izjednačena sa Sjedinjenim Državama.

Danas vidimo da američki pritisak znači regionalni ekonomski pritisak, i u tom smislu, Vašington je od samog početka znao

da bi rušenje Venecuele imalo domino efekat na susedne zemlje. **Slično pritisku na drugu republiku u Španiji 1930-ih, na Čile Salvadora Aljendea (Salvador Allende) tokom 1970-ih i na Venecuelu tokom poslednje dve decenije, cilj je da se eliminiše svaka država koja se odvaži da se suprostavi globalnoj ravnoteži moći.**

Atilio Boron: Za Sjedinjene Države, preuzimanje venecuelanske nafte je strateški imperativ o kojem se ne pregovara, te otud njihova centralna uloga u krizi.

Reinaldo Iturisa: Za Sjedinjene Države, Bolivarska revolucija mora da se slomi kako bi one preuzele potpunu kontrolu nad našim resursima, ali najvećim delom zbog toga što svako iskustvo demokratske radikalizacije, kao što je bio slučaj sa Bolivarskom revolucijom, daje loš primer svetu, naročito u njihovom domenu uticaja, na šta veruju da imaju potpuno pravo. Vašington je voljan da investira značajne resurse kako bi ostvario svoju misiju.

Maristelja Svampa: Ideja da postoji moćna regionalna zavera (koju predvodi Kolumbija), kao i međunarodna (koja potiče iz Sjedinjenih Država) nije dovoljna da objasni venecuelanski debakl. Istina, državni udar desničarskih snaga 2002. godine je imao podršku Vašingtona. Nije slučajno da je Čavezova vlada promovisala alijansu sa Kinom (prvenstveno trgovinsku) kako bi se udaljila od Sjedinjenih Država. Međutim, uprkos antiimperijalističkoj retorici, Venecuela nikada nije prekinula trgovinske veze sa Sjedinjenim Državama, koje su i dalje jedan od glavnih kupaca nafte, kao i zemlja iz koje se uvozi luksuzna roba.

U kojoj meri je sudbina Venecuele povezana sa političkim, ekonomskim i društvenim procesima na drugim mestima u Latinskoj Americi?

Klaudija Korol: Kriza isprovocirana napredovanjem fašističke desnice na Bolivarsku revoluciju deo je realnosti naše Amerike, gde je nakon perioda neizvesnosti za transnacionalne i lokalne grupe koje su bile suočene sa mobilizovanjem naroda, mapa moći preoblikovana, cepajući ili uslovljavajući – uz neophodno nasilje kao odgovor na sposobnost naroda da se odupre – proces promene, koliko god da je slab.

Migel Maceo: Sa napredovanjem desnice u svetu i regionu, lista država blisko povezanih sa Venecuelom se smanjila. Bolivarska alijansa za narode naše Amerike – Narodni trgovinski sporazum (*Alliance for the Peoples of Our America* ili *Bolivarian Alliance for the Peoples of Our America - Peoples' Trade Treaty*, ALBA-TPC), subregionalna organizacija koja otvoreno preispituje američki imperijalizam – nesumnjivo jedna od najdistinktnijih tvorevina čavizma u smislu međunarodne politike – značajno je oslabljena. Isto vredi i za druge nadnacionalne i manje ambiciozne, ali ipak praktične forume sa širokim domenom delovanja.

Spoljašnja politika predvođena principima komplementarnosti, saradnje, međukulturalnog dijaloga i poštovanja prava naroda na samoopredeljenje polako gubi podlogu u regionu i svetu. Venecueli je sve teže da razvija onaj vid internacionalizma koji može da predstavi konstruktivne horizonte za dominaciju podređenih i potlačenih klasa na regionalnim i globalnim nivoima – horizonte za moć zajednice i moć naroda (unutar civilnog društva i unutar države) pod pokroviteljstvom narodne vlade, odozdo.

U ovom trenutku, otpor Venecuele protiv trgovinske eksploatacije, stranog vlasništva i neofašizma sve je više strateški, i izvan svojih dvosmislenosti i nedoslednosti. U izvesnoj meri se može uporediti sa situacijom na Kubi tokom 1990-ih godina. U tom smislu, suočen sa sve nasilnijim i izravnijim udarima desnice i imperijalizma, ključ je u usvajanju strategije sveobuhvatne odbrane i nekonvencionalnog asimetričnog ratovanja na međunarodnom nivou, uz ratifikovanje i rafinisanje patriotske doktrine za oružane snage, doktrine zasnovane na odbrani nacionalnog i narodnog suvereniteta. To jest, u pitanju je doktrina koja počiva na koordinaciji bezbednosne i narodne moći.

Karina Arevalo: Bolivarska revolucija je u ovom veku predvodila put u promovisanju inkluzivnog procesa i društvenih promena širom regiona, kao što je to Kubanska revolucija učinila u prošlom veku. Napad na 'loš' primer Venecuele jedan je od vodećih ciljeva konzervativnih snaga međunarodne desnice. Uloga Organizacije američkih država, naročito njenog Generalnog sekretara, Luisa Almagra (Luis Almagro), je da povede 'diplomatsku borbu' u objavljenom ratu protiv naše zemlje. Ministarstvo kolonija je služilo kao glasilo Stejt dipartmenta. Daleko od toga da se pridržavala pravila vladanja, Organizacija američkih država je prekršila sve unutrašnje protokole, što je pokazano besramnim činovima poput *preskakanja* Ministarstva spoljnih poslova Bolivije prilikom biranja rotirajućeg predsedavajućeg bloka, zbog toga što nije podržalo planove protiv suvereniteta Venecuele.

Almagro, kao i vlade Evropske unije, te novi predsednici Argentine i Brazila, preuzeli su veoma aktivne uloge naspram nespoisobnosti venecuelanske oligarhije da artikulise efektivnu poziciju. To je, takođe, navelo Unasur i Merkosur – tela inače orijentisana

ka integraciji – koja su pod kontrolom dve vodeće zemlje Južnog konusa, da promene pozicije po pitanju odbrane emancipatornih procesa širom kontinenta, što su činile u prethodnim slučajevima.

Klaudio Kac: Venecuelanska buržoazija je pokrenula udar uz regionalnu podršku Mauricija Makrija (Mauricio Macri) iz Argentine, Mišela Temera (Michel Temer) iz Brazila, Huana Manuela Santosa (Juan Manuel Santos) iz Kolumbije i Enrikea Penja Nijeta (Enrique Peña Nieto) iz Meksika. Plan za destabilizaciju je nekoliko meseci guran unutar Organizacije američkih država, međutim, na tom frontu nije imao nikakav uspeh. Sankcije protiv Venecuele su bile neuspešne usled protivljenja nekoliko ministarstava spoljnih poslova, dok je jednoglasnost odluke o izbacivanju Kube 1960-ih ovog puta efikasno blokirana.

Marko Teruđi: Latinoamerička scena se promenila, što je očigledno iz izborne pobede Mauricija Makrija u Argentini i parlamentarnog puča u Brazilu. U okviru regionalnog scenarija, ove dve vlade su omogućile kontinentu da održi viši stepen nezavisnosti od američkog uplitanja. Sa desnicom koja je vodila ka direktnom savezništvu sa Sjedinjenim Državama, Venecuela se suočila sa slabljenjem svoje pozicije na regionalnom nivou, uz podršku tek nekoliko vladâ ograničenog uticaja. Ovome se može dodati udaljavanje od progresivne agende od strane drugih vlada, npr. vlade Urugvaja, tako da je spoljna politika Venecuele ostala bez saveznika koji su prethodno bili ključni igrači od kontinentalnog značaja.

Klaudija Korol: Venecuela se nalazi u vrtlogu uragana od samog trenutka kada je – pod vođstvom Uga Čaveza – pokrenula proces ostvarivanja autonomije u odnosu na globalne kapitalističke sile. Ne

posmatramo prvi američki pokušaj puča protiv Venecuele, niti prvi državni udar na kontinentu u 21. veku. Trenutna situacija u Venecueli seže natrag do ključnog trenutka u junu 2009. godine, kada se desio udar protiv vlade Mela Zelaje (Mel Zelaya) u Hondurasu, potom u junu 2012, sa udarom protiv vlade Fernanda Luge (Fernand Lugo) u Paragvaju. Te situacije, kojima se mogu dodati izbor Mauricija Makrija na vlast u Argentini, te udar u Brazilu – kojim je Mišel Temer stavljen u ulogu vođe u ovoj zemlji – promenile su ravnotežu snaga na kontinentu i gurnule narodne procese u defanzivu.

Zuleima Vergel: Među vladama u regionu, Kolumbija, tradicionalna saveznica imperijalističkih interesa, prednjači u dinamici aktivnosti. **Prisustvo vojnih baza u Kolumbiji nije mala stvar, kao ni prostranstvo zajedničke granice ili mobilizacija kontrarevolucionarnih oružanih grupa, koje su izdanci sukoba u susednoj zemlji.** Ti elementi, poduprti diplomatskim napadima – najpre od strane ministra spoljnih poslova, a potom i predsednika Santosa, koji je prekršio mirovne sporazume sa svojim susedima – pažljivo prate unutrašnje sukobe u našoj zemlji.

S druge strane, Karipske zemlje, koje su partneri Venecuele, usprotivile su se manipulacijama Organizacije američkih država, te ugušile njene planove za automatskim sprovođenjem Demokratske povelje.⁵ Te države, koje su se okoristile politikama trgovanja

5 *Inter-američka demokratska povelja (Inter-American Democratic Charter)* je usvojena 11. septembra 2001. godine, na posebnoj sednici Generalne skupštine Organizacije američkih država, a predstavlja instrument čiji je glavni cilj jačanje i očuvanje demokratskih institucija među američkim nacijama. Povelja, koja ima obavezujuće dejstvo na sve 34 trenutno aktivne članice Organizacije, jasno definiše šta demokratija podrazumeva i na koji način treba da se brani, ukoliko bude pod pretnjom. (prim.prev.)

i integracije koje je kreirala Bolivarska revolucija, favorizovale su dijalog i politiku nemešanja u unutrašnja državna pitanja. Uloga Kube kao ključne podrške u osporavanju ugrožavanja Venecuele takođe je bila značajna. Ne upadajući u zamku navodno presloženih odnosa sa Sjedinjenim Državama, kubanska vlada je uvek istupala u korist Venecuele, nikada ne dopuštajući da bude ucenjena.

Klaudija Korol: Imperijalistička ofanziva je usavršila mehanizme nasilne kontrole stanovništva kroz otvoreno represivne politike usmerene na zatvaranja ili čak atentate – kao što je bio slučaj sa Bertom Kaseres (Berta Cáceres) u Hondurasu i sa nekoliko socijalnih vođa u Kolumbiji, Meksiku i drugim zemljama – terorističkim društvom kriminalizovanjem siromaštva i protesta, te nasiljem prema ženama. U njihovom planu igre najbitnije je otarasiti se bolivarskog otpora. Njihov uspeh bi značio veliku regresiju za narod.

Edgardo Lander: Rešenje venecuelanske krize će se snažno odraziti na ostale zemlje Latinske Amerike. Ukoliko se situacija pogorša i ne budemo u stanju da pronađemo odgovarajući izlaz, suočićemo se sa stvarnim rizikom građanskog rata, vojnim pučem ili stranom intervencijom.

Ako su to jedine opcije, sasvim je jasno da će se rešenje venecuelanske krize negativno odraziti ne samo na Latinsku Ameriku, već i na emancipatorske aspiracije, borbe za društvenu promenu i na projekte levice u različitim delovima sveta, s obzirom na to da je Venecuela postala veoma značajna politička referentna tačka za brojne pokrete čiji je cilj podsticanje radikalne promene u sopstvenim zemljama. Ako venecuelanski proces doživi poraz, političke posledice će biti duboke i uticaće na druge nacije širom planete.

Raul Sibeći: Sasvim je sigurno da šta god da se desi u Venecueli, biće značajno za ravnotežu moći u regionu, ali iznad svega će uticati na moral onih koji veruju da je zemlja doživela revoluciju. U svakom slučaju, prošlo je već dosta vremena otkako je Venecuela imala uticaj na Južnu Ameriku ili Karibe. Mislim da će ono što se dešava u Brazilu biti značajnije u kratkoročnom smislu.

Nildo Urikes: Venecuelanski proces je referentna tačka otkako je Čavez otpočeo Bolivarsku revoluciju. Ali, ravnoteža moći je promenjena u celom regionu, jer neorazvojni pravac nije u stanju da izvuče naše zemlje iz krize, niti da ponudi stvarne alternative većini. Upravo suprotno, neorazvojni pravac – kao što je jasno demonstrirano u Brazilu i Argentini – levici stvara mnogo složenije probleme.

Tokom Čavezovog perioda, Venecuela je služila kao referentna tačka za kapacitet ljudi za borbu, ali i kao primer liderstva. Ta pozicija je izgubljena. Imajte na umu da politički napori za ostvarivanje jedinstva u borbi za oslobođenjem kontinenta nisu napredovali i da su procesi promene ograničeni na nacionalnu sferu. Stoga, poraz ili pobjeda u određenoj zemlji definitivno neće biti dovoljni da promene ravnotežu moći. Pogledajte Brazil: nakon odlaska Dilme Rusef, ljudi su počeli da se bore i sada su liberali u defanzivi, dok je tokom uprave Radničke partije liberalima bilo dozvoljeno da napreduju, iako su Lula i Dilma sledili sve diktate transnacionalnog kapitala.

Na koji način interesi Evropske unije, Rusije i Kine utiču na politički i ekonomski krajolik u Venecueli?

Huan Karlos Monedero: Mislim da će Evropska unija ostati saučesnica Sjedinjenih Država i da će, kao što je slučaj sa Španijom,

potpirivati udar. Španija, zemlja koja je bila žrtva terorizma, nekritički se odnosi spram terorizma venecuelanske opozicije – koja pali žive ljude, napada vojne objekte i puca na sopstveni narod kako bi se predstavila žrtvom – i do sada nije reagovala na odgovarajući način.

Karina Arevalo: Osim aktera koji su se suprostavili revoluciji, alijanse koje je Komandant Čavez osnažio su takođe vredne pažnje, jer su služile kao protivteža neselektivnim akcijama imperijalista. Podrška Kine i Rusije je nesumnjivo bila odlučujuća u trenucima naglašenog sukoba. Prilikom mobilisanja američkih trupa iz Južne komande, obe ove zemlje su u nekoliko situacija pružile podršku vladi predsednika Madura, te na taj način neutralizovale pretnje u trenucima povišene tenzije.

Edgardo Lander: Iz geopolitičke perspektive i sa stanovišta Venecuele, jasno je da Sjedinjene Države nisu jedini predstavnik današnjeg imperijalizma. Iako američka moć i dalje predstavlja glavnu političku i vojnu podršku imperijalizmu, u ekonomskom smislu, kapital i transnacionalne korporacije sa sedištimama u Kini, Rusiji ili Evropi podržavaju neke od najbrutalnijih slučajeva pljačkanja, koji se odvijaju danas ili se njihovo sprovođenje planira u Venecueli i drugim zemljama Latinske Amerike.

Raul Sibeći: Igrači na nacionalnoj pozornici su uvek tražili podršku globalnih ili međunarodnih sila. Engleska ili Francuska su podržavale Kreole. Sada progresivne snage podržavaju Kina, Rusija i Iran, dok raseljena buržoazija ima podršku Sjedinjenih Država, te u manjoj meri, Evropske unije, s obzirom na to da je taj kontinent izgubio svoj strateški cilj. Kako smo svedoci sistemskog haosa globalnih razmera, i nalazimo se u sred hegemonijskih promena ka

Aziji i Kini, a na štetu Sjedinjenih Država, u dugoročnom smislu će dobiti imati oni koji se oslanjaju na nove sile, iako je kratkoročno situacija mnogo složenija. U tom smislu, teško je govoriti o linearnom kretanju.

Moramo da prihvatimo da je uloga Kine u Latinskoj Americi snažna i da će biti još snažnija. Isto smo videli u Argentini: Makri je morao ne samo da obnovi, već i da produbi alijansu sa Kinom, jer tamo odlazi soja i Kinezi su jedini koji mogu da investiraju. Zato mislim da opredeljenost za Kinu nije ideološka, već je isključivo opcija proizašla iz pogodnosti i nužnosti.

Opet, s druge strane, Kina nije ništa bolja alternativa američkom kapitalizmu. Soja i rudarstvo, odnosno, robni model proizvodnje, samo su vrh ledenog brega u usponu Kine kao globalne sile. Tu želim da naglasim dve stvari. Kao prvo, za narod je bolje da imaju multipolarni svet, jer tako postoji više gospodara koji se uzajamno bore, što nama otvara mogućnost za otpor i bolju borbu. Drugo, ni Rusija ni Kina nisu alternative kapitalizmu, već njegov drugi vid, ništa manje opresivan od američkog. Jedno je osloniti se na Kinu i Rusiju kako bi se odvojili od američkih multinacionalnih kompanija, a potpuno druga stvar je poistovetiti Vladimira Putina sa Lenjinom, kao što neki progresivni intelektualci čine.

[3] Ishod bolivarskog procesa: ostvarenja, slabosti i greške

Koje su glavne snage bolivarskog procesa?

Edgardo Lander: Glavna snaga Bolivarske revolucije je neverovatna Čavezova sposobnost da izvuče siromašne društvene slojeve iz stanja letargije, dubokog očaja, otuđenosti i potpunog nepoverenja u institucije koje su na bilo koji način bile povezane sa politikom, kao i da stvori osećaj usmerenosti, pripadanja, i samopoštovanja putem izuzetno široko zasnovanih procesa *grassroots* organizovanja. Te procese je promovisala država, iako su oni istovremeno nastali kao proizvod sveopšte promene političke klime u zemlji. Usledila je suštinska transformacija u narodnoj političkoj kulturi. Tokom ranog perioda svoje vladavine Čavez je promovisao proces kolektivnog eksperimentisanja, koji je bio izuzetno bogat po pitanjima pristupa vodi, zdravstvenom osiguranju, obrazovanju, zemljištu u urbanim zonama, a koja su re-vitalizovana putem narodnog samoupravljanja čime je stvoren osećaj identiteta i pripadanja na nivou *grassroots* zajednica. To je bila svojevrsna i veoma snažna *šok terapija*, koja je produbljena iskustvom otpora ofanzivi desnice ranijih godina, tokom lokauta,⁶ obustavljanja naftne

6 Lokaut ili lock-out (na engleskom doslovno „izbacivanje zaključavanjem“) predstavlja poseban oblik štrajka, odnosno industrijske akcije u svrhu rešavanja radnog spora koji umesto posloprimaoca (zaposlenih, radništva) vrše poslodavci, i to tako što jednostavno obustave svoju redovnu delatnost a nakon čega se radništvo masovno otpušta ili im se ne isplaćuju redovne nadnice. Svrha lokauta je prisiliti radništvo, u pravilu lišene redovnih izvora prihoda, da prihvate zahteve poslodavaca (najčešće vezanih uz smanjivanje ili zamrzavanje plata i beneficija,

proizvodnje i zatvaranja radnih mesta, zbog čega je zemlja bila paralizovana dva meseca. Ne smemo da zaboravimo da su upravo zahvaćujući mobilizaciji i narodnom otporu subverzivni procesi poraženi.

Naposletku je došlo do promena, ali su se pojavile i određene prepreke. Vlada je usvojila način upravljanja s vrha prema dnu, ali nije odgovorila na sve veće kontradiktornosti između zahteva za autonomijom i spontanijom, horizontalnom samoupravom s jedne strane, te hijerarhijskog pogleda na državu i društvenu kontrolu sa druge. Te prepreke su ograničile kapacitet za eksperimentisanje i oslabile procese transformacije političke kulture.

Reinaldo Iturisa: Vraćanje dostojanstva venecuelanskom narodu; vraćanje poverenja u same sebe, poverenja u sopstvenu sposobnost promene; izvlačenje miliona ljudi iz materijalnog i duhovnog siromaštva; pomeranje većine venecuelanskog stanovništva iz stanja nevidljivosti – to su njene najznačajnije snage.

Isabel Rauber: Nesumnjivo je da je snaga ovog procesa bila Čavezova odlučnost da preuzme odgovornost, kao i da teret cele zemlje stavi na svoja pleća, iako isprva nije postojala jasna ideja u kom pravcu treba ići. On jeste znao da želi da uvede socijalnu pravdu i da povрати dostojanstvo ljudima, kao i da ne želi dogmatičnu formu socijalizma u stilu 20. veka, ali je znao i da to nije ostvarivo u okviru kapitalizma. Stoga je počeo da iscrtava konture ideje Socijalizma 21. veka, ukorenjenog u demokratskoj participaciji ljudi, koji se odatle dalje razvijao ka isticanju središnjeg značaja lokalnih zajednica, kao graditelja istorije, nastalih iz *grassroots* pokreta.

smanjivanje radnog vremena i sl.) i/li stvoriti uslovi da se zaposle novi radnici i radnice koji neće postavljati po poslodavce neprihvatljive zahteve. (prim. prev.)

Od centralnog značaja je to što moć ne stvaraju partije, vojska, ili intelektualci, već je stvara sâm narod, u svôj svojoj raznolikosti. U tome je, rekla bih, i drugi fundamentalno bitan element: u komunama. Komune nisu izgrađene kao fluidni ili teorijski entiteti, niti ih je moguće svesti na apstraktnu radničku klasu, već uključuju radništvo i seljaštvo, autohtono stanovništvo i urbanu sirotinju. Komune se brže uspostavljaju u ruralnim oblastima jer se u izolovanim selima, naročito onim koja se nalaze na nepristupačnim mestima, bolje razume značaj udruživanja snaga i zajedničkog delovanja. Prve komune su imale direktan podstrek od strane Čaveza i njihov je razvoj, predvođen lokalnim snagama naroda, bio impresivan. Sami pojedinci su smatrali da je bitno da upravljaju samima sobom, da raskrste sa rentijerskom kulturom i oslanjanjem na vladu u rešavanju svojih problema, te da rešenja i alternative traže sami. To su neupitna ostvarenja koja će pokazati relevantnost Čavezove privrženosti komunalnoj državi.

Moć odozdo je korenita moć. Ona proizlazi iz dubine, iz same srži problema kojim se bave pojedinci njime pogođeni. Ta moć ne mora nužno da bude izvan institucionalnog okvira, već može i da proizlazi iz njega. Čavez, koji je promovisao komune, bio je na čelu vlade, dok je istovremeno koristio državne alate da bi promovisao razvijanje moći odozdo.

Atilio Boron: Bolivarska revolucija ima mnogo pozitivnih strana. Ono što je vredno isticanje jeste da je ona vratila naftu venecuelanskom narodu; zaustavila je nepismenost koja još uvek mora većinu latinoameričkih i karipskih zemalja; građanska prava su dobili milioni ljudi koji su živeli u moru straćara u bezimnim ulicama, bez ikakvih dokumenata; obezbedila je zdravstvenu zaštitu celoj populaciji; osnovala je veliki broj besplatnih i otvorenih univerziteta

za siromašne; povratila je nacionalni ponos decenijama slaman od strane dominirajuće oligarhije koja je prezirala sopstvenu zemlju, dok je istovremeno negovala fascinaciju za sve što je američko; promovisala je organizaciju komuna, kao i političko organizovanje i obrazovanje venecuelanskog naroda; predvodila je integraciju Latinske Amerike i uvrstila je borbu protiv imperijalizma u agendu naroda; stvorila je institucije poput Unasur-a, Zajednice latinoameričkih i karipskih država (*Community of Latin American and Caribbean States*, CELAC), Petrocaribe, Telesura, ALBA-e, Banco del Sur-a (sabotirane neodlučnošću progresivnih vlada regiona). Zauzela je stav po kom je socijalizam jedino rešenje za izlazak iz civilizacijske krize koja pogađa sav ljudski rod i proširila je te ideale u celoj hemisferi. Pokazala je solidarnost sa socijalnim borbama širom sveta, za mir u Kolumbiji je stavila sve na kocku i obezbedila subvencioniranu naftu zemljama kojima je ona bila potrebna, a koje nisu bile u mogućnosti da je priušte. I na kraju, imala je hrabrosti da ustane protiv imperijalizma i kaže: *Dosta!*, te da izvede naš narod iz letargije u kojoj je čamio decenijama, a možda čak i vekovima.

Huan Karlos Monedero: Njene snage su u značajnoj redistribuciji prihoda, pa čak ako strukture venecuelanskog kapitalističkog sistema nisu promenjene, učinjeni su ogromni koraci u opismenjavanju i obezbeđivanju minimalnih standarda socijalne zaštite, kao garantovanih prava običnih građana Venecuele. Imajući u vidu potpuno odsustvo prava na zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i stanovanje, Čavez je omogućio da pristup tim kategorijama postane pravo, i to je, opet, ono što objašnjava zašto se Maduro održao na vlasti za vreme ozbiljnih problema – u trenutku drastičnog pada cenâ nafte i američkog imperijalističkog pritiska. Takođe, mislim da je pomoću Telesur-a i Unasur-a izgrađen latinoamerički identitet. U to vreme

je bilo sasvim izvesno da su mnogi u Latinskoj Americi znali imena predsednika drugih zemalja, dok pre toga nisu imali pojma. Mislim da je u poslednje vreme takvo znanje slabije. Za jednog Brazilca je bilo jako bitno da zna imena predsednikâ Ekvadora ili Bolivije, i obrnuto, da jedan Bolivijac zna kako se zove ekvadorski predsednik. Ta regionalna svesnost je od suštinskog značaja za zemlju kojoj preti imperijalna dominacija Sjedinjenih Država.

Marko Teruđi: Njegova najveća snaga je participatorni proces (središnja uloga masâ), koordinisan u okviru tranzicije ka socijalizmu, uz vlast koja je stvorila preduslove da se taj proces odvija, premda i prepreke koje mu se postavljaju. Ta demokratska i organizaciona prominentnost, sa svim svojim kontradiktornostima i ograničenjima, dala je osećaj mesta i istorije milionima ljudi. Stoga možete da shvatite kako je moguće da se, nakon više od tri godine mučenja ekonomije nasiljem i političkim vođstvom koje se uglavnom distanciralo od narodnog okruženja i jezika, gotovo 25% društva i dalje sebe smatra čavističkim aktivistima/kinjama, spremnim da brane proces i pruže otpor čemu god da je potrebno odupreti se.

Kao deo ovog masovnog iskustva, teorija i praksa su stvorile najbogatiji spoj u komunama. Sada ih je više od 1.700 u zemlji, sa različitim stepenima političkog i ekonomskog razvoja, čime je stvorena mreža iskustava u teritorijalnoj vladavini – ili bar pokušajima uspostavljanja iste – kako u ruralnim, tako i u urbanim oblastima. Taj sklop, koji je uvek bio u trvenju sa institucionalizmom koji mu se snažno odupirao (iako mu je ponekad i popuštao), stvoren je u okviru revolucionarne uprave kao način uspostavljanja novih institucija, kao kamena temeljca države koja počiva na organizacionom ustrojstvu komuna.

Raul Sibeći: Njegovo glavno ostvarenje je promena u stavovima siromašnih društvenih slojeva, koji sada imaju mnogo više samopouzdanja i koji vraćaju dostojanstvo i samopoštovanje, te okupiraju prostore bez osećaja inferiornosti. Takav stav je jedan od razloga za kategoričko odbijanje od strane desnice i srednjih klasa, koji su se osećali izmeštenima upravo zbog toga što je materijalno i simboličko mesto sada zauzela slabija strana.

Klaudija Korol: Najveća snaga bolivarskog procesa u Venecueli je u tome što otelovljuje ideju plebejske revolucije, koja je pokazala smelo, pobunjeničko vođstvo čije je održanje zasnovano na komunikaciji sa sirotinjom.

Migel Maceo: Bolivarski proces može da se posmatra kao inovativno iskustvo kontinuirane demokratske reforme i podizanja svesti naroda, u okvirima neprekinute revolucije usmerene na 'radničku' demokratiju i socijalizam. Te reforme i skokovi, tranzicije tranzicijê, blisko su povezane sa političkim jedinstvom čavističkih snaga, odanih izgradnji komunalnog socijalizma i razvijanju različitih vidova samovladavine, samoupravljanja, autonomije i moći naroda. To jeste, trajnom procesu, koji je zasnovan na komunama i izgradnji alternativnih institucija. Glavna snaga i ostvarenje procesa, kako ga mi vidimo, jeste u tome što je značajan broj Čavezovih ljudi sposoban da razvije novi institucionalni okvir i preuzme odgovornosti koje su i dalje koncentrisane u državi. Upravo iz tog kapaciteta ovaj proces izvlači svoju ideološku, etičku i duhovnu moć.

Još jedna snaga i značajna odrednica je da su lideri iz *grassroots* organizacija uglavnom bolji od onih koji su obučeni unutar političkog aparata.

Santijago Arkonada: Najveće ostvarenje bolivarskog procesa jeste u tome što je njegovo kretanje zamišljeno u pravcu suprotnom od onog koji nameće logika kapitalističke dominacije. Upravo u tom duhu je sastavljen Ustav bolivarske Republike Venecuele, dokument koji je pročistio ustavni proces iz 1999. godine, u vreme nacionalne reorganizacije. Konsolidacija ovog ustava je bila težak proces. U prvim godinama su mu se suprostavili Čavezovi politički protivnici, te ga odbacili državnim udarom u aprilu 2002. godine. Ustav je ponovo potvrđen sprovođenjem njegovih odredbi, kao što je bio referendum održan 2004. godine, na kom se narod izjašnjavao o poverenju predsedniku Čavezu. Na ovom referendumu, predsednik Čavez je dobio zeleno svetlo i Ustav je osnažen. Kada je početkom 2007. godine Čavez, na samom vrhuncu svoje popularnosti, stanovništvu Venecuele predložio ustavnu reformu, doživeo je svoj jedini izborni poraz: referendum putem kog se konsultovao sa narodom o predloženoj reformi je odbačen. Uz brojne manjkavosti kao što je, na primer, način na koji pitanja zemlje i mesta stanovanja autohtonih manjina ostaje nedefinisano, a njihova legalnost neprepoznata, Bolivarski ustav i dalje predstavlja kolektivni horizont, najznačajniji kolektivni program u istoriji naše republike. On je legalan, politički domen kog priznaje svo stanovništvo, dok bi njegova promena predstavljala ozbiljnu pretnju miru.

Edgardo Lander: Na drugoj ravni, po pitanju životnih uslova stanovništva, došlo je do značajnog napretka. Potpuna preorijentacija javne potrošnje i distribucije prihoda od nafte ka takozvanim socijalnim davanjima se javila kao odgovor na potrebu stanovništva za hranom, zdravstvenom zaštitom, pristupom obrazovanju, i ostalim bazičnim dobrima i uslugama. Usledile su izuzetno značajne promene, koje se

ne odražavaju uvek kroz statistiku, a koje su navele Ekonomsku komisiju Ujedinjenih nacija za Latinsku Ameriku (*Comision Economica Para America Latina y el Caribe*, CEPAL) da istakne Venecuelu, zajedno sa Urugvajem, kao jednu od najmanje nejednakih zemalja na kontinentu u pogledu distribucije prihoda. **Došlo je do drastičnog smanjenja siromaštva i značajnog poboljšanja kvaliteta i povećanja količine hrane za većinu stanovništva, sa primetnim padom stope smrtnosti nedonoščadi i sa ostalim ostvarenim naprecima u društvu.** *Misije* (niz ambicioznih socijalnih programa koje je pokrenuo Ugo Čavez), *Barrio Adentro* (obimni program javnog finansiranog zdravstva, stomatološke zaštite i sportskih kampova za siromašne i marginalizovane lokalne zajednice) i nekolicina drugih programa su zadovoljili zahteve različitih sektora stanovništva i unapredili nivo socijalne zaštite. Naravno, sve to je bilo moguće zahvaljujući visokoj vrednosti nafte na globalnom tržištu.

Takođe, u međunarodnoj areni, naročito u Latinskoj Americi, Venecuela je imala jako važnu ulogu. Postala je jedna od glavnih referentnih tačaka političkog i socijalnog napretka u celom svetu. Venecuela je pružila značajnu podršku socijalnim pokretima širom kontinenta, što je kulminiralo porazom Slobodne trgovinske zone dve Amerike (*Free Trade Area of the Americas*, FTAA). Ustav Venecuele je takođe postao ključno oruđe za kreiranje ustavnih procesa u Boliviji i Ekvadoru. Na institucionalnom nivou, Venecuela je odigrala veoma značajnu ulogu stvaranjem Unasur-a, CELAC-a i Petrokariba, snabdevajući centralnoameričke i karijske nacije naftom, što je bio izvestan oblik međunarodne solidarnosti, drugačiji od tradicionalnog, strogo poslovnog odnosa. Još preciznije, napravljeni su veoma bitni koraci i učinjen je napor da se ide dalje i da se direktno usprotivi unipolarnom svetu i tendenciji Sjedinjenih

Država da tretiraju Latinsku Ameriku kao svoje dvorište. Učinjeni su napori da se izgradi višedimenzionalni globalni model i došlo je do direktnih konfrontacija u vezi sa preletanjem američkog aviona nad teritorijom Venecuele, kao i u vezi sa pitanjem Palestine.

Santijago Arkonada: Jedna od najsvetlijih tačaka tri Čavezove administracije, u periodima 1999–2000, 2000–2006. i 2006–2012, odnosi se na konfrontaciju sa američkom imperijalističkom dominacijom i povezana je sa stvaranjem multipolarnog sveta. Pre Čaveza, za Venecuelance su postojale Organizacija američkih država i Ujedinjene nacije, i to je bilo sve – potpuna hegemonija Sjedinjenih Država. Nakon Čaveza, pojavio se CELAC kao eksplicitno priznanje da o sebi možemo da razmišljamo kao o kontinentu, bez učešća bilo koga ko je ovde došao samo zbog eksploatacije, invazije i pljačkanja do gole kože.

Činjenica da se ravnoteža moći sada prebacila na unutrašnjost CELAC-a ne poništava ogroman značaj ustava. SAD – držite se podalje od nas. Kanada – ni vi ne možete da uđete. Oni koji nas vide kao robu, resurs ili sirovinu ne mogu da uđu. To je bio značajan korak ka multipolarnosti u svetu. Nama koji smo Organizaciju američkih država posmatrali kao Ministarstvo kolonija Sjedinjenih Država, sa sedištem u Vašingtonu (kako bi bilo jasno ko je glavni), značajne 'pobede', inače ostvarene sticajem okolnosti, a toliko drage takozvanim progresivnim snagama, znače da nikada više nećemo morati da se predomislimo.

Zuleima Vergel: Bolivarska revolucija je ostvarila bezbroj uspeha. Preusmeravanje našeg republikanskog okvira zasnovanog na ustavnom procesu, sa širokom participacijom u diskusiji i usvajanjem ustava u kom je suverenitet proglašen neotuđivim pravom

naroda, suštinska je činjenica koja je prodrmala temelje predstavničkih demokratija koje su našim nacijama učinile mnogo toga lošeg. Poimanje potrebe za izgradnjom direktne demokratije, zajedno sa svešću da je ona po svojoj definiciji centralna i participativna, jedan je od najvećih doprinosa revolucije. Uz priznavanje ekonomskih, socijalnih i političkih prava, prava na izgradnju nove socijalne države, i prava naroda da pridruživanjem narodnoj miliciji učestvuje u odbrani svoje zemlje neupitni su koraci napred u konsolidaciji ovog procesa.

U socijalnom smislu, Venecuela, koju su karakterisali siromaštvo i socijalna isključenost, sada je nacija od 2.000.000 univerzitetskih studenata, oslobođena nepismenosti, uz smanjenje siromaštva i neuhranjenosti od 80%; milioni su ubrizgani u zvaničnu ekonomiju, razvijene su misije koje su fundamentalno prepoznale nova prava, poput prava nezaposlenih domaćica na finansijsku nadoknadu – što su samo neke od velikog broja uspešnih mera. Ovo su neupitna ostvarenja koja su promenila živote milionâ ljudi.

Nildo Urikes: Prisustvo i vođstvo predsednika Čaveza predstavljali su fundamentalnu snagu, iako su bankari ostali snažni i tokom njegovog upravljanja vladom.

Karina Arevalo: Jedna od njegovih najznačajnijih snaga je uspostavljanje grassroots organizovanja kao građanskog prava i inkorporiranje ovih organizovanih grupa ljudi u strukturu javne moći. Ta struktura uključuje komunalne savete, komune, preduzeća u društvenom vlasništvu, zadruge, radničke savete, bolivarsku nacionalnu miliciju; sve vidove narodne organizacije koji su uspostavljeni kao prava u okviru različitih organskih zakona koji ih određuju. Ovi vidovi narodnog organizovanja su

građeni uporedo sa produbljivanjem revolucionarnih procesa. To je revolucionarna praksa strateške vizije Komandanta Čaveza. Takva Venecuela, nevidljiva vodećim medijima, sasvim sigurno predstavlja kamen temeljac celog procesa koji prevazilazi unutrašnje i spoljne napade sa kojima smo se suočavali. Nije moguće shvatiti otpor ovih ljudi ukoliko se pažljivije ne pogleda na mreže instalirane putem ovih organizacionih metoda, susedstava, teritorija.

Solidarnost i zajedništvo narodne kulture Latinske Amerike su prebačeni na strukture nove države koja je izgradila ceste, razvila irigacione i sisteme proizvodnje, sprovela kampanje vakcinisanja, podigla škole, distribuirala hranu i osnovne potrepštine, i branila svoje teritorije. Što je najbitnije, komune donose odluke, sprovode i vrše moć na sopstvenoj teritoriji. Narod direktno vrši moć što je, nesumnjivo, najveće ostvarenje ove revolucije. Pojavljivanje socijalizma kao činjenice, kao ostvarivog plana sa specifičnim metodama koje direktno utiču na živote milionâ, veliki je doprinos Bolivarske revolucije čovečanstvu.

Maristelja Svampa: Kao nekolicina drugih procesa, čavizam je od početka izgledao kao da sadrži sve elemente klasičnog populizma: stalno osciliranje između demokratskog otvaranja i autoritativnog zatvaranja; dihotomizaciju političkog prostora sa naletima neočekivanog agitovanja, državu kao osnovno oruđe za socijalnu i ekonomsku preraspodelu, između ostalog. Ovaj vid plebejske demokratije se može uporediti sa latinoameričkim populizmom iz 1940-ih i 1960-ih godina. Kao što se desilo u Argentini pod prvom vladom Peronista (1946–1955), čavizam je otvorio prostor tradicionalno isključenim društvenim slojevima, te je napetom i kontradiktornom metodom sproveo stvaran i efektivan proces osnaživanja masâ. Rani izraz ovakvog oblika demokratije bile su misije

usmerene ka smanjenju siromaštva, univerzalni pristup obrazovanju (*Misión Robinson*), pristup zdravstvenoj zaštiti (*Misión Barrio Adentro*), smanjenje stope smrtnosti nedonoščadi, izgradnja javnog stanovanja i redistribucija zemlje, između ostalih.

Međutim, jedan od stalnih rizika plebejske demokratije jeste koordinacija procesa odlučivanja, u kojima su snažne ličnosti preuzele liderske uloge. Tako se sve izraženija politička polarizacija razvijala ka plebiscitarnim i direktnim vidovima demokratije, te konsolidaciji nečega što se naziva *hiper-liderstvo* koje remeti procese društvenog povezivanja i postepeno slabi narodnu scenu.

Klaudija Korol: Ključno ostvarenje bolivarskog procesa je set zakona i načina delovanja od kojih su najveću korist imale žene, a naročito zaposlene žene. Zakon koji priznaje pravo žena na život bez nasilja, organski zakon društvenog procesa rada, pravo na pristup zemlji u zajedničkom vlasništvu, te ostale mere, omogućile su ženama da postanu ključni akteri u revoluciji. Taj proces je sada oslabljen, jer podela rada po rodnoj pripadnosti nije kulturološki prevaziđena, dok se u kontekstu krize ženski rad umnožava, s obzirom na to da žene još uvek moraju da vrše i negovateljske uloge koje su im istorijski dodeljene. Slabosti u revolucionarnom procesu u ostalim fundamentalnim aspektima ženskih života, kao što su seksualna i reproduktivna prava, sada predstavljaju prepreku revoluciji. Kako su kontraceptivna sredstva oskudna, žene, a naročito mlade žene, sve ranije ostaju u drugom stanju i bave se poslovima koji ih vraćaju u sferu domaćinstva. Ponavljam, sve što nije sprovedeno dubinski, postaje opterećenje za samu revoluciju.

Koje su glavne slabosti, ograničenja i greške u bolivarskom procesu?

Atilio Boron: Slabosti, kontradiktornosti? Mnoge. Revolucije se ne sprovede glatko, niti sa neumitnom logikom trigonometrijskih teorema. Revolucija je poput ogromnog kotla u kom se kuvaju istorijski procesi, sa svim svojim ljudskim ograničenjima i društvenim kontradiktornostima.

Osnovna slabost: zavisnost od izuzetne ličnosti poput Komandanta Čaveza koji, uprkos svom obrazovanju i ogromnim didaktičkim sposobnostima, nije uspeo da završi proces ruralnog narodnog organizovanja u političkom, ekonomskom i socijalnom smislu. Njegova prerana smrt, lukavo sprovedena od strane imperijalista, ostavila je proces upola dovršenim, i što je još gore, usred krajnje nepovoljne međunarodne klime.

Sasvim sigurno su postojale, i još uvek su prisutne ostale slabosti: krajnje neuspešna država u javnoj administraciji; partijski zvaničnici koji baš uvek ne ispunjavaju ogromne dužnosti koje su im dodeljene; već pomenuti problem korupcije; previše improvizacije u određenim oblastima, što je rezultovalo gubitkom kontinuiteta u upravljanju; pad – ako ne i čisto odustajanje od – kulturne bitke nakon smrti Čaveza kao apsolutno nezamenjive ličnosti; zanemari vanje ispravnog rešavanja medijskih problema i izazova, te povremeno zabrinjavajuća sklonost upadanju u klopku desnice i imperijalizma, sa nesmotrenim odgovorima na provokacije i posledičnim gubitkom neophodne podrške ostalih vlada u regionu.

Marko Teruđi: Kad su u pitanju ograničenja i slabosti, postoji nekoliko koje možemo da pomenemo. Jedno od njih, pored već pomenutih ekonomskih, jeste složenost političkog vođstva u procesu

koji je usledio nakon smrti Uga Čaveza. Civilno-vojnoj arhitekturi vlade su bili potrebni *vođstvo* – koje bi vrata za participaciju širih društvenih slojeva držalo otvorenim i istovremeno razrađivalo pravac – partija (Ujedinjena socijalistička partija Venecuele) i *heterogeni pokret*, sa različitim pogledima na moguće načine izgradnje novog modela društva. Preorijentacija bez jedinstvenog vođstva jedna je od glavnih poteškoća koje su se pojavile za vreme vlade predsednika Madura.

Isabel Rauber: Svaka revolucionarna konstrukcija je krhka jer podrazumeva dugačak proces. To nije nešto što se može razrešiti tek voljom grupe pojedinaca, već zahteva vezu sa ljudima u svojoj njihovoj različitosti, sačinjenu od individua, i to je nešto što niko ne može da odredi. Jedna je stvar odlučiti u kom pravcu da se ide, ali ljudi su ti koji će morati da preduzmu ovu složenu tranziciju. Preuzimanje odgovornosti nad državom koja ima tako značajne funkcije kao što je preraspodela bogatstva je od suštinskog značaja u društvima poput našeg, a čiji su ogromni delovi zanemareni, opljačkani i marginalizovani. Država ovde ima ulogu da ponovo uspostavi ili obezbedi osnovna prava poput prava na hranu, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i stanovanje. Preuzimanje kontrole nad naftnim bogatstvom i distribucija istog u korist onih koji su nepri-vilegovani je osnova svega.

Ali, da odemo korak dalje: Kada govorimo o komunalnoj državi govorimo i o istorijskom sukobu između ustavnih ili institutivnih formi, i novouspostavljene moći. To pokreće sukobe na terenu, sa vlastima, pa čak i unutar partijskih ćelija PSUV-a. U borbi moći, u kojoj su moć i javna uprava izmešane, nastaju kontradiktornosti koje možda nisu razmatrane u prethodnoj teorijskoj analizi. **U teoriji je sve to jako lepo, ali kada komuna zatraži upravljačku**

moć za sebe, stvari više nisu tako lepe jer podrazumevanju predaju moći. A kada imate moć, da li ćete odustati od nje? U istorijskom iskustvu se nikada nije desilo da se oni koji imaju moć lako odreknu iste. To nije nešto što se desilo samo u Sovjetskom savezu, već se javlja i u Venecueli, Boliviji, Ekvadoru, i progresivnim delovima Južnog konusa.

Način adresiranja ovog problema je putem narodne kontrole. Ako u tom mehanizmu kontrole nema socijalnih ili narodnih elemenata, gotovo je nemoguće izbeći ukopavanje određenih sektora i osoba u državne pozicije i pozicije u vladi. Takvo ukopavanje može imati efekat bumeranga na proces radikalne promene.

Huan Karlos Monedero: Slabosti se odnose na istrajnost izborne logike. Izgleda da je u Venecueli bilo previše izbora, jer je tradicionalne izbore uvek organizovala opozicija u trenucima pogodnim za kupovinu glasova, što ih je obavezalo na strukturisanje sve većih troškova i podstaklo ih na klijentelistički način razmišljanja, umesto istinske političke svesnosti. Upravo to je slaba tačka koju opozicija u trenucima slabosti koristi da bi pridobila narod koji po prvi put ima pristup stanovanju, obrazovanju ili zdravlju, ali koji zaboravlja na to i glasa za desnicu koja će uništiti baš ta bazična prava. Logika po kojoj se sve mora naplatiti utiče na sve sadašnje države koje mogu da funkcionišu u onoj meri u kojoj uspeju da obezbede naplatu poreza. Poreska osnovica u Venecueli je vezana za naftu i minerale, zbog čega je venecuelanska ekonomija pretvorena u ekstraktivističku ekonomiju, te je stoga izuzetno podložna mono-izvozu i ekološkim problemima koji su sastavni deo eksploatacije minerala i nafte. Na neki način, ekonomija je takođe podložna poteškoćama u uspostavljanju produktivne mreže zasnovane na istraživanju, razvoju i inovaciji, što

omogućava njenu diverzifikaciju, i društvo srednjih klasa čija bi demokratska svesnost mogla da se izgradi.

Migel Maceo: Uopšteno govoreći, slabosti procesa su odraz odlaganja sveobuhvatne državne transformacije, u pogledu smenjivanja mnogih od njenih visokih zvaničnika (i funkcija) od strane samoregulišućih komunalnih vlasti. U vezi sa ovim ključnim aspektom, verujemo da se Bolivarska revolucija suočava sa procepom između transformacija društvenih odnosa, identiteta i vrednosti potlačenih, i potčinjenih klasa (procesi kulturne reafirmacije, pobune i narodne participacije) i strukturalnih promena u državi i ekonomiji. Država kao diseminator kapitalističkih društvenih odnosa, 'komunofobična' država i dalje je snažnija od 'državofobične' komune. Postoje sektori unutar čavističke birokratije koji se protive ovim promenama i koji kopiraju hijerarhijske šeme s vrha i ubiraju dobit iz tehnokratskih trendova. Nažalost, njihova pozicija je ojačana naspram agresije sa desnice i imperijalizma. Na taj način vladajuće klase i kapital zadržavaju svoje bitne pozicije u državi i društvu (naročito u ekonomiji). Na primer, postneoliberalna ekstrakcionistička država je favorizovala buržoaziju koja je aktivna kako u trgovinskom, tako i u sektoru uvoza.

Dopustite mi da razjasnim. Ja ne dajem prioritet isključivo državo-centričnom tumačenju Bolivarske revolucije prvenstveno zbog toga što verujemo da se najmoćnije i najdestruktivnije komponente nalaze upravo u okviru nedržavnih predrasuda u 'narodnom civilnom društvu'. Tu ćete naći 'zlatno područje' čavizma. Ja verujem da se upravo tu nalaze trenuci istine, njeni kritički trenuci, njeni najambiciozniji emancipatorni horizonti i njene etičke i humanističke rezerve. Upravo u ovim podslojevima nalazimo njen motor radikalizacije i robove otpora protiv kontrarevolucije.

Edgardo Lander: Uprkos retoričkim referencama na mogućnosti transformisanja proizvodnog modela, koje se redovno nalaze u diskursu čavističkih vođa, u ovom polju tokom svih ovih godina nije ostvaren uspeh. To je, čini mi se, najveća slabost. Ni meni, niti bilo kome u Venecueli ne bi palo na pamet da predložimo zatvaranje naftnih izvora u roku od dvadeset četiri sata i automatski početak drugačijeg načina življenja, ali svakako postoji apsolutna potreba da se otpočne s tranzicijom ka alternativnom modelu proizvodnje, novostvorenom ili onom koji bi tragao za alternativama i stvarao ih.

Imali smo jedinstvenu istorijsku priliku, uzimajući u obzir kombinaciju liderstva koje je moglo obezbediti smernice društvu i koje je imalo potvrdu i podršku većine stanovništva, kao i ogromne resurse koji su mogli biti uloženi u neke druge oblasti, počevši od poljoprivrede, bez potrebe za nestašicama ili kolektivnom patnjom u ekonomskom smislu. Suverenitet hrane je koncept koji je obuhvaćen Ustavom iz 1999. godine, ali u tom polju nije ostvaren nikakav napredak. Upravo suprotno, danas vidimo sve veću zavisnost od nafte.

Takođe, možemo da vidimo kako je koncept socijalizma postao običan sinonim za etatizam.⁷ Višestruki procesi nacionalizacije kompanija su sprovedeni u različitim oblastima, ali u većini slučajeva su iste kompanije nastavile da funkcionišu sa izraženom neefikasnošću, padom proizvodnje, finansijskim gubicima i korupcijom. U mnogim slučajevima su nacionalizovane kompanije preživele isključivo zahvaljujući naftnim prihodima koje je obezbedila država, što znači da je zavisnost od nafte povećana sa potrebom da se obezbedi finansiranje eksproprisanim

7 U političkim naukama, etatizam se odnosi na uverenje da bi država, u određenoj meri, trebalo da kontroliše ekonomsku ili socijalnu politiku, ili obe. (prim. prev.)

kompanijama. Zbog toga je poslednjih godina došlo do povećanih troškova i rasta zaposlenosti u javnom sektoru, u uslovima sve veće neefikasnosti. Nivoi produktivnosti u mnogim nacionalizovanim kompanijama su značajno opali tokom prebacivanja iz privatnih u javne ruke.

Klaudio Kac: Čavez je glavnu preraspodelu prihoda ostvario putem metoda narodne politizacije bez presedana, posle čega mu nije pošlo za rukom da konsoliduje industriju. Sukobio se sa su-prostavljenim kapitalistima i internom *boli-buržoazijom*, te se nije razračunao sa rentijerskom kulturom koja potkopava sve pokušaje stvaranja produktivne ekonomije. Neodlučnost da se raskrsti sa kapitalističkom strukturom objašnjava drugačiji ishod. Trenutna situacija je otežana smanjenim cenama nafte i konzervativnim opstrukcijama regionalnih integracijskih projekata.

Pogrešni koraci vlade su proistekli iz neoperativne konverzije valuta, neprihvatljivog spoljnog duga, bombastičnih cena i šverca. Ali trenutni ekonomski haos su prouzrokovali bogati koji manipulišu valutama, izazivaju inflaciju, trguju uvezenom robom i stvaraju nestašice osnovnih potrepiština. Izvršna grana vlasti ne odgovara na to, ili radi pogrešne stvari iz različitih razloga: neefikasnosti, tolerisanja korupcije, šticejenja *boli-buržoazije*, saradnje sa milionerima koji se skrivaju pod maskom čavista. Nije došlo do prekida pomoći privatnim grupama koje jeftino dobijaju dolare i obilato zarađuju na uvozu robe. Ali kolaps proizvodnje i trgovine je strategija vladajuće klase za zbacivanje Madura.

Nildo Urikes: Beg kapitala je Ahilova peta bolivarskog procesa. Pored toga, **nesposobnost da se prevaziđe profiterstvo, usled neefikasnosti države i vlade u razvijanju produktivnih projekata je**

istinski šokantna, jer su sada već dugo godina na vlasti. Niko od njih ne može da kaže da nisu imali vremena! Takođe verujem da vlada mora ozbiljno da se pozabavi korupcijom, jer je za narod uvredljivo da posmatra kako se pojedinci u vladi bogate čim postanu 'Bolivarci', dok milioni ljudi nemaju čak ni za jesti i suočavaju se sa stalnim nestašicama.

Raul Sibeći: Glavna slabost bolivarskog procesa se ogleda u produbljivanju petro-rentijerstva, što sugerise prisustvo klijentelističke političke kulture koja i dalje ovisi od države ili vođa (*caudillos*) koji upravljaju profitima. Problem je u tome što je kontrola tih profita suštinski bitna za uspon takozvane *boli-buržoazije*, zbog čega i nema interesovanja da se ovaj model ostavi po strani. Zaključak je da su ovi naftni prihodi promovisali kulturu smanjivanja proizvodnje u tolikoj meri da većina nacionalizovanih kompanija sada proizvodi mnogo manje nego kada su bile u privatnom vlasništvu. Ovde se ponavljaju greške socijalizma 20. veka, bez ikakve debate, jer kao što je iskustvo pokazalo, centralizacija sredstava proizvodnje u rukama države je istorijski i strukturalno felerična, o tome nema diskusije. Iz ideološke perspektive, rentijerska država predstavlja veliki korak unatrag u poređenju sa Kubanskom revolucijom. Na primer, socijalizam je za marksiste plod kolektivnog rada, a ne raspodele, kao što je to pretpostavka u Venecueli i u drugim skorijim primerima. A ovaj pojam kolektivnog rada, *minga*,⁸ volonterskog rada, ili kako se već zove, primetno je odsutan u takozvanim 'revolucijama' 21. veka.

Naposletku, 'revolucija' nije ni počela da dotiče prisilni aparat države, zbog čega ne možemo čak ni da govorimo o venecuelanskom procesu kao o revoluciji u strogom značenju te reči.

8 Minga je dobrovoljni rad u zajednici. (prim. prev.)

Edgardo Lander: U političkom polju nižih društvenih slojeva prisutne su kontradiktornosti između diskursa i logike *grassroots* organizacija, narodne mobilizacije i participatorne demokratije, s jedne strane, te etatičke, odozgo-nadole logike, sa druge. Ideja o participatornoj demokratiji je već mnogo godina najznačajnija referentna tačka u procesu promene koju je Venecuela pokušala da razvije, ali su vremenom etatičke pozicije, odozgo-nadole, osigurale da većina narodnih organizacija zbog finansiranja postane zavisna od vertikalnih odnosa sa vladom. Kao posledica toga, u vreme državne finansijske krize je došlo i do slabljenja narodnog organizovanja.

Ova tenzija između aspiracije *grassroots* organizacija za autonomijom i vertikalnošću, sa druge strane, prisutna je od samog početka procesa. Ta kontradiktornost je blisko povezana sa problemom ubiranja rente, jer u meri u kojoj se činilo da venecuelanska vlada nudi garanciju održivog prihoda, politika orijentisana ka narodu suštinski se svodila na preraspodelu naftnih prihoda. Napori učinjeni u striktno produktivnoj sferi, stvaranje bogatstva u drugim sektorima proizvodnje, bili su prilično ograničeni u poređenju sa dinamikom preraspodele. Takođe, mogućnosti za samovladavinu, samoupravljanje i autonomiju na nivou *grassroots* organizacija bile su ograničene zbog toga što nisu imale ekonomsku osnovu koja bi bila održiva na duže staze.

Zuleima Vergel: Oko 1.6 miliona domova je izgrađeno u periodu od četiri godine, što je rekord za bilo koju zemlju u svetu. Međutim, brzina izgradnje je usporena, što je stanovništvo shvatilo kao reduciran odgovor na njihove zahteve. To nesumnjivo potkopava političke temelje revolucionarnog procesa kog održava organizovani narod. Takođe, moramo da imamo u vidu da je poslednjih godina došlo do ubrzane zloupotrebe socijalnih programa, čime su

narušene fundamentalne premise projekata, koje su uspostavljene kako bi garantovale određena prava, zamenjujući ih logikom kupovine glasova, kao što je bio slučaj s Četvrtom Republikom. Takav detalj neće promaći pažnji naroda koji je politizovan i svestan kao što Venecuelanci jesu.

Sa druge strane, venecuelanska vlada je, uprkos odanom i stoičkom otporu višestrukim napadima, izgubila inicijativu i propustila da odredi politički ton ovoj zemlji, i tako se našla pod opsadom agende koju su joj nametnule destabilizujuće snage iznutra, kao i one spolja. Takođe, reformistički kadrovi unutar revolucionarnog vođstva, uglavnom srednje rangirani menadžeri, odlagali su, pa čak i opstruisali razvoj istinski narodnih organizacionih metoda. Moć naroda bi bez sumnje trebalo da bude najveća snaga ove revolucije, a neprijatelj koga treba poraziti su venecuelanska oligarhija, imperijalistički interesi i reformistički elementi infiltrirani u strukture venecuelanske države.

Karina Arevalo: Kao i u svim istorijskim procesima socijalne promene u nastajanju prisutne su unutrašnje kontradiktornosti. Zbog nemogućnosti za borbu – *za sada*, kako je Komandant imao običaj da kaže – protiv zala kao što su korupcija i neefikasnost buržoaske državne birokratije, u kratkom vremenskom okviru su potkopana neka od ostvarenja našeg procesa. Spoljni neprijatelji su iskoristili ove greške kako bi ispraznili socijalnu bazu revolucije, vodeći ekonomski rat sa ciljem paralizovanja određenih državnih struktura, procesa koji su se razvijali, a sada se suočavaju sa preprekama, poput ponovnog pokretanja nacionalne industrije, jedne od središnjih tački u Planu za otadžbinu (*Plan de la Patria*).

Nastanak birokratske kaste koja se obogatila od državnih ekonomskih procesa jedna je od glavnih kontradiktornosti

ovog procesa, i na neki način, nameće prisećanje na debatu 'reforma ili revolucija', koja se godinama kuvala u socijalističkim krugovima. Međutim, sigurni smo da se revolucija, u pogledu potpune transformacije svega što je potrebno promeniti, pomera napred i da će organizovani narod koji nije spreman da izgubi ono što je gradio osamnaest godina nastaviti da je pomera u tom pravcu. Narod neće prestati da sanja horizonte koji su na samom početku definisani čavističkim procesom. Jedan primer toga je nedavno preuzimanje zemlje od strane naroda koje se desilo u prvoj polovini 2017. godine, uprkos nasilnim pokušajima desnice da destabilizuje situaciju tokom najtežih meseci borbe. Seljaci iz različitih država, uprkos njihovom paktu sa birokratijom, preuzeli su zemlju iz ruku oligarhije. Čak su povratili i teritoriju koja je bila u vlasništvu zemljoposjednika-finansijera i desno orijentisanih oružanih plaćenika. To je najjasniji dokaz ovdašnjeg narodnog otpora koji pokazuje da nećemo stati sve dok se Čavezov san ne ostvari.

Reinaldo Iturisa: Glavna slabost se ogleda u uticaju reakcionarnih snaga, koje, da li svojim delovanjem ili zanemarivanjem, doprinose ponovnoj nevidljivosti mnogih ljudi. Neutralizovanje tih snaga, usred napada i zlostavljanja od strane protivnika čavizma, ostaje naš najveći izazov. Mi to zovemo borbom na dva koloseka.

Klaudija Korol: Jedna od slabosti koju treba da pomenemo, paradoksalno, jeste poteškoća koja se nametnula vođstvu Uga Čaveza – izgradnja političkog sistema koji jača moć naroda kroz središnju ulogu komuna, uz različite pokušaje da se kreira prostor izvan državnih institucija opterećenih birokratijom, a u nekim slučajevima, i korupcijom. Ova slabost je, stoga, najveći izazov koji treba da se adresira.

Takođe su primetne teškoće sa kojima se vlada suočava u prevaziženju posledica iscrpljivanja petro-rentijerske ekonomije, kako bi se stvorila produktivna, komunalna i socijalistička ekonomija. Dodatno, primećujemo da nesposobnost vođstva da postavi granice eskalirajućim cenama frustrira narod. Nedovoljna podrška politikama narodnih pokreta koje su usmerene na obezbeđivanje suvereniteta hrane i naglašavanje ekstrakcionističkih politika, kao odgovor na valutnu krizu, pogoršavaju ionako loše stanje i ne adresiraju, čak ni privremeno, društvenu ravnotežu koja bi mogla da omogući oživljavanje revolucionarnog procesa. Ovi faktori umanjuju moć komuna i naroda, i vraćaju zavisnost političkih procesa od transnacionalnih sila kako bi naposljetku ponovo oslabili revoluciju i moć naroda. Relativnu preraspodelu primanja, jednu od glavnih ostvarenja čavističke ekonomije, sada uništavaju inflacione politike, nestašice i nedostatak industrijske diverzifikacije.

Maristelja Svampa: Najradikalniji element čavističkog populizma je centralna uloga participatorne demokratije putem komunalnih saveta. To je postala *par excellence* paradigma političke transformacije, ali i ključ za legitimitet. Čavez je 2009. godine objavio svoj plan za dalje produbljivanje procesa, a godinu dana posle, 2010. godine, predloženi su Institucionalni zakon za narodnu vlast i Zakon o komunama, sa namerom da se stvori komunalna država. Zbog toga je, u žaru političkih i društvenih procesa, participatorna demokratija – isprva shvaćena kao *democracia participative y protagónica*, a posle kao *poder popular*, te naposljetku redefinisana kao *poder communal* – naišla na različite prepreke, kao i ekonomska i politička ograničenja. Na primer, Zakon o komunalnim savetima je bio prekretnica jer je, upotpunjen stvaranjem jedne partije (PSUV), ilustrovao

okretanje venezuelanske vlade tradicionalnijem modelu dominacije, zasnovanom na etatiističkoj ideji *Socijalizma za 21. vek*.

Tako su trendovi ka slablašnoj ekonomskoj diverzifikaciji i pojačanom ekstrakcionizmu obnovljeni putem novih megaprojekata i koncesija datim transnacionalnim kompanijama. Predatorska priroda ovih projekata i koncesija su demonstrirane otvaranjem gotovo 112.000 kvadratnih kilometara (12% zemlje) za megarudarsku eksploataciju tokom stvaranja *Arco Minero del Orinoco*, nove nacionalne zone strateškog razvoja, za koju je Madurova vlada sklopila savezništva i potpisala ugovore sa različitim transnacionalnim korporacijama (kineskim i ruskim, između ostalih). Sadržaj tih ugovora je nepoznat, s obzirom na to da dekret o stanju državno-ekonomske uzbune daje sporazumnim stranama diskreciono pravo i ne zahteva odobrenje Nacionalne skupštine.

Govoriti o antiimperijalizmu u Venezueli je pomalo teško, osim ako vam nisu zavezane oči. Uzmimo kao primer nedavni slučaj *Goldman Sachs-a*, koji je upravo kupio obveznice PDVSA uz popust od 69%.

[4] Alternative, scenariji i predlozi za prevazilaženje trenutne krize

Koji scenariji bi najverovatnije razrešili ovu krizu?

Edgardo Lander: U okviru trenutne političke krize je veoma teško pretpostaviti ili predvideti šta bi moglo da se desi na srednje ili duge staze, jer su kratkoročne pretnje toliko ozbiljne. Između vlade i opozicije je došlo do oštrog sukobljavanja, sa sve većim stepenom nasilja. **Opozicija uključuje sektore ekstremne desnice koji pokušavaju da proguraju ekstremno nasilje i tvrde da nije dovoljno da se vlada zaustavi, niti da se čavizam porazi na izborima glasanjem, već da je potreban poraz istorijskih proporcija, koji bi bio lekcija protivnicima i koji bi sasvim sigurno izbrisao pojam promene i transformacije ukorenjen u mobilizaciji naroda.** Nasilje koje pokreću snage ekstremne desnice nije samo neuzdano nasilje nekog dezorijentisanog ludaka, već predstavlja veliki politički projekat, koji nesumnjivo doliva ulje na vatru.

Međutim, sama vlada pokazuje sve veću autoritarnost, dok pojedinci čine sve što je u njihovoj moći da se održe na vlasti, ne birajući sredstva. Ako u tom procesu neki čak izgube život – biće šteta – kažu neki tobožnji branioci revolucije. Pojedini latinoamerički intelektualci su čak pozvali vladu da demonstrira više represije. Postoje viši članovi vlade, ministri i visokopozicionirani vojni komandanti toliko upleteni u korupciju ogromnih razmera, da sada nisu spremni da ustupe tu neverovatnu moć koju su izgradili, iako jako dobro znaju da bi vlada u odlasku za njih mogla da znači kaznu zatvorom ili poteškoću da u svome bogatstvu uživaju negde u

tuđini. Stvari su danas drugačije nego što su bile u prošlosti, kada su despoti i varalice mogli da pokupe plen, kupe vile na francuskoj rivijeri i potom uživaju u svojim zlatnim godinama u egzilu. To objašnjava retoriku i ekstremno predatorske pozicije nekih članova vlade.

Ana Ester Sesenja: U ovom trenutku postoje tri moguća scenarija. Jedan od njih je zbacivanje vlade silom i postavljanje lojalne zamene, kao što je bio slučaj sa državnim udarom 2002. godine. Takvu operaciju bi pratio visok stepen nasilja i neposredna, široko rasprostranjena represija kojoj bi se moralo odupreti. To bi dovelo do poziva za spoljnu intervenciju – ne neophodno invaziju, premda se ni taj metod ne može potpuno isključiti – u kojoj bi privremena vlada imala ulogu marionete. Takav scenarij bi mogao da bude preteča ili rezultat dugog, otvorenog ili prikriivenog građanskog rata.

Drugi scenarij, izazivanje građanskog rata kroz pojačan pritisak na vladu, kao odgovor na napade opozicije, rezultovao bi iscrpljujućim procesom u kom bi jedini pobednici bili oni koji bi odmah preuzeli strateške tačke u proizvodnji bogatstva (naftna polja, skladišta minerala, i tako dalje). To bi bilo jednako stvaranju široko rasprostranjenog, produženog ratovanja, nalik situaciji u Avganistanu ili Siriji, i sa sličnim posledicama, uključujući ne samo unutrašnju katastrofu, već i pretvaranje Venecuele u vojni epicentar celog regiona, zajedno sa Panamskim kanalom i basenom Amazona.

Treći scenarij je zgušnjavanje u organizaciji i mobilizacija naroda da brani svoje interese i ostvarenja, te da naposljetku porazi opoziciju i tako omogući nastavak delovanja vlade. To bi zahtevalo robusnu i snažnu međunarodnu podršku koja bi omogućila održavanje ovog procesa, ali istovremeno zahtevala i njegovo radikalizovanje. Povećan broj ljudi koji se organizuje podrazumeva nadogradnju dosadašnjih

ostvarenja, ali i podizanje svesti o izazovima i rizicima istorijskog trenutka u kojem se živi. Samim tim, veća je i spremnost na radikalizaciju i demokratizaciju procesa.

Teško da je moguće održavati stanje sukoba, koji se sve više zaostřava, a da se pri tome ne uvede ratna dinamika koja bi poploćala put potencijalnom trećem svetskom ratu u stilu 21. veka, koji bi doveo do preslagivanja moći, a sasvim moguće i do razvoja nove hegemonije, kao i do nastanka novih aspekata i teritorijalnosti kapitalističkih odnosa.

Marko Teruđi: Postoji nekoliko hipoteza. Jedna je da će desnica obezbediti jedan od dva izvora podrške potrebne da bi se poremetila ravnoteža snaga – bolivarske nacionalne oružane snage ili stranu intervenciju. Bilo koji od ova dva scenarija bi mogao da rezultuje državnim udarom. U protivnom će se održavati ravnoteža moći, što će desnici omogućiti da povede borbu percepcije protiv čavizma, da opkoli i uništi gradove, sprovede selektivne atentate i globalno demonizuje vladu. Međutim, teško da će ova opcija ostvariti očekivane rezultate na planu narodne podrške. Poimanje želje da se problemi reše silom, ali bez koordinisane izvedbe, rezultovalo bi povećanjem broja metoda i obima nasilja, tj. upravo onoga na čemu desnica radi na komunikacijskom nivou kroz legitimizaciju svoje paravojne strukture. To bi bilo u saglasju sa planom o formiranju nove političke snage, dualne vlade, što bi dovelo do produženog scenarija. Druga mogućnost je da će se izbori konačno održati, i da će desnica učestvovati u gubernatorskim, a potom i u predsedničkim izborima. U ovom trenutku se taj scenarij ne čini kao najverovatniji.

Isabel Rauber: U najgorem slučaju, građanski rat je nadomak ruke. Herojski je kako se ljudi odupiru napadima, ubistvima, paljenju

škola, bolnica, prevoznih sredstava i štabova, i ostalim zločinima, a da na sve to nisu reagovali oružanim nasiljem. Pritom su Venecuelanci narod koji ima oružje, počevši od same vojske. Mislim da nije jednostavno sačuvati razum u takvim okolnostima, no oni su uspjeli. Pokazujući koliko daleko mogu da idu sa svojim istorijskim strpljenjem, Venecuelanci nas uče sjajnoj lekciji.

Migel Maceo: Treba imati na umu da je Bolivarska revolucija kroz istoriju obeležena napadima i zlostavljanjem. Mirnih scenarija je bilo svega nekoliko i isuviše davno. Informacije koje dobijamo iz prve ruke uglavnom pokazuju sliku strane intervencije (uz lokalnu podršku), građanskog rata i sličnih situacija, pri čemu su sve označene ekstremnim stepenom nasilnog sukobljavanja. U današnje vreme je teško doći do rešenja putem pregovaranja. Upravo u tome je razlika između navodno progresivnih vlada u regionu. Desnica je osvojila izbore ili je raspustila svoje prethodnike 'institucionalnim' sredstvima i počela da sprovodi svoje neoliberalne politike restrukturisanja. Međutim, to nikako ne može da se nazove buržoaskom reakcijom – ukoliko uopšte postoje uslovi za buržoasku reakciju u Venecueli, ili, ako vam se više sviđa, uslovi za 'duboko reakcionističko obrađivanje' krize.

Klaudio Kac: Kratkoročno, dve političke opcije se u pitanju: desnica zahteva ranije opšte izbore, dok vlada poziva na ustavotvornu skupštinu. Opozicija je voljna da učestvuje samo u izborima koji bi joj garantovali mesto u vrhu.

Od devetnaest izbora odžanih pod čavizmom, bolivarski kandidati su osvojili sedamnaest i odmah su priznali poraz. Desnica, sa druge strane, nikada nije prihvatila nepovoljne ishode. Uvek su se žalili na nepravilnosti ili su posezali za bojkotovanjem. Kada su

pobedili u prevremenim izborima, zahtevali su momentalan pad vlade. U decembru 2015. godine su osvojili većinu u Narodnoj skupštini i objavili zbacivanje Madura. Posle toga su više puta pokušali da ga diskvalifikuju postavljanjem nelegitimnih predstavnika kongresa i krivotvorenjem potpisa za opozivanje.

Enrike Kapriles (Henrique Capriles), Hulo Borhes (Julio Borges) i Leopoldo Lopez (Leopoldo López) sada promovišu lažne izbore usred ekonomskog rata i provokacija na ulicama. Oni podržavaju kolumbijski stil izborâ, na kojima se tokom glasanja ubija na stotine borbenih aktivista iz narodnih redova. Nameravaju da njihov izlazak na izbore bude poput onog u Hondurasu – u vreme dok se zemlja još uvek polako oporavljala od atentata Berte Kaseres. Promovišu glasanje slično onome u Meksiku, među mrtvim telima novinara, studenata i učitelja. Zahtevaju da Maduro održi izbore u klimi građanskog rata, što nijedna vlada inače ne bi prihvatila.

Venecuela prolazi kroz situaciju sličnu onoj koja je prevladavala u Nikaragvi u sumraku prvih Sandinista. Vojna opsada i nestašice su izmorile već iscrpljen narod, koji je zbog toga glasao za desnicu. U takvim uslovima je pobednik izbora unapred određen. Istina, Maduro je otkazao referendum o opozivu, obustavio je regionalne izbore i zabranio političke oponente. Takve mere su slepa reakcija na zlostavljanje. Ali, vođa čavista je suočen sa mnogo većim licemerstvom onih koji brane današnje izbore.

Dovoljno je pogledati kako je gomila varalica u Brazilu oborila Dilmu Rusefa, sve uz zaštitu sudija i zakonodavaca koji su namestili sistem indirektnih predsedničkih izbora. Organizaciji američkih država nije palo na pamet da reaguje protiv tako grubog kršenja demokratskih principa, niti se uređenje usprotivilo izbornom koledžu, telu koje je miropomazalo Donalda Trampa, iako je imao

nekoliko miliona glasova manje od Hilari Klinton. Onima u Španiji i Engleskoj se čini normalnim da imaju monarhiju koju kontrolišu, dok u Meksiku svaki izbori podrazumevaju zataškavanje nepravilnosti. Nepovrediva demokratija čije poštovanje desnica traži u Venecueli potpuno je odsutna u svim kapitalističkim zemljama.

Karina Arevalo: Teško je praviti pretpostavke u ovakvim okolnostima. Kao što nam pokazuje kovitlac u koji su se Venecuela i svetska politika pretvorile u poslednjih nekoliko decenija, onda kada se činilo da je sva nada izgubljena i kada su teorije o kraju istorije bile na samom vrhuncu, pojavili su se narod i vođa, i zajedno pokrenuli revoluciju koja je izmenila istoriju ovog veka.

Daleko od toga da slabi, čini se da se kapitalizam neprestano obnavlja oživljavajući demone za koje se mislilo da su zakopani, poput fašizma, rasizma, političkog nasilja i medijske manipulacije. Postalo je očigledno da se broj najbogatijih među bogatima smanjuje do nekolicine odabranih, da većina svetske populacije tavori u bedi, kao i da ciklus kapitala iziskuje sve nasilnije i okrutnije akcije kako bi onemogućio pobunu narodâ širom sveta.

Bolivarska revolucija je sasvim jasno na raskrsnici, ali mi verujemo u moć naroda, u *grassroots* pokrete, obične ljude koji su, bez obzira na okolnosti ili nove scenarije sa kojima se suočavaju, naučili da dostojanstven narod nikada neće pognuti glavu pred buržoazijom ili reformistima.

Havijer Bjarido: Brojni eksplozivni sastojci prisutni u venecuelanskoj panorami menjaju političku scenu, i nadam se da ćemo, kako vreme prolazi, početi jasnije da sagledavamo stvari. Kako stvari stoje, trenutno niko nije u stanju da raspetlja ovaj ćorsokak, i čini se da je pregovorima ostvareno političko rešenje venecuelanskog

sukoba još uvek daleko, te da nam predstoji još jedna faza njegove eskalacije. Videćemo u kojoj meri će ustavotvorna skupština koju je predložio predsednik uspeti da podstakne masovnost izlaska na izbore krajem jula, kao i da li će uspeti da odvrati očekivanja nasilnijih članova opozicije – uključujući i one koji su i dalje sumnjičavi prema predsedničkoj inicijativi – da prekinu trenutni zastoj.

Atilio Boron: Ključ za rešavanje krize je potpuno neutralizovanje nasilnih snaga opozicije. Ako im se dopusti da nastave sa zverstvima i zločinima koje su činili u prethodna tri meseca (bacanje bombi na škole i bolnice, paljenje živih ljudi, napadi na državne agencije, potpuno uništenje više od stotine vozila javnog prevoza, pljačkanje prodavnica, pucnjava i atentati na one koji pokušavaju da pređu barikade), budućnost izgleda mračno: građanski rat u potpunom bezakonju, sa desetinama hiljada mrtvih, potpuno uništena zemlja i, najverovatnije, 'humanitarna intervencija' Južne komande, koja bi poslužila kao zgodan izgovor Sjedinjenim Državama da preuzmu venezuelansku naftu.

Zbog toga je ponovno uspostavljanje zakona i reda imperativ, a ako nasilni faktori ne prihvate poziv na razum i prekid krvavih pobuna, država će, kao ona koja ima legitiman monopol nad primenom sile, morati da ih ukloni po svaku cenu. To je upravo ono što se čini u svakoj drugoj zemlji na svetu, a Venecuela ne bi trebalo da bude iznimka. U suprotnom, neće biti rešenja krize. Neverovatno je da neki zahtevaju da država ostane bez odbrane i odrekne se svog prava na suzbijanje delovanja ovih nasilnih faktora.

Neutralizovanjem tog sektora nenasilno krilo opozicije, koje trenutno uznemiravaju teroristi, moći će da sedne sa vladom i da pregovara o institucionalnom rešenju. U tom slučaju će i vlada i opozicija morati da naprave izvesne kompromise kako bi se pono-

vo uspostavio red, jer ćemo, ukoliko se kriza nastavi, završiti tako što ćemo progutati jedni druge.

Huan Karlos Monedero: Komplikovano je, jer venezuelanska desnica koja ima snažnu podršku Sjedinjenih Država želi da kreira scenario libijskog tipa i potpiri ekstremne događaje, kao što je bio slučaj pucanja iz helikoptera na Vrhovni sud. Takvi događaji bi kreirali scenarij 'neuspele države', kojim bi njeno preterano delovanje bilo opravdano, što bi zauzvrat opravdalo intervenciju ili bilo koju vrstu besa podstaknutu od strane Sjedinjenih Država.

Korupcija dodatno komplikuje ovaj scenario u tolikoj meri, da podstiče mikrosile unutar dominante sile i utiče na duboko ukopane državne i vojne sektore, ali i na poslovne ljude koji su korumpirani i odgovorni za ekonomsku strukturu u kojoj je konverzija bolivarske valute u dolare veliki posao.

U drugom kontekstu, Latinska Amerika bi mogla da bude posrednik, ali šta mi zapravo vidimo? Brazil je obogaljen korupcijom nakon udara protiv Dilme Rusefa; Argentina je u rukama neoliberala sa sklonošću ka državnim udarima u prošlosti i sadašnjosti; Kolumbija uvek mora da bude adut Sjedinjenih Država; Meksiko je u užasnoj nevolji i takođe pod uticajem američkog starateljstva. Zbog toga ne vidim da će rešenje doći iz same Latinske Amerike.

Mogućnost rešavanja krize koji neće biti rezultat dijaloga, tj. sporazuma između partija, čini se teško ostvarivom, jer institucionalni sukob između vođe države i zakonodavstva neće nestati. Mislim da je za to kriva opozicija koja je ignorisala legitimitet Madurove vlade, ali je tačno i da smo već neko vreme znali za sve ove probleme i da je prisutna nesposobnost da se pronađu rešenja za probleme koji su potpuno vidljivi barem poslednjih pet godina.

Raul Sibeći: Ja, sasvim iskreno, ne vidim kratkoročno rešenje. Mislim da bi građanski rat bio najgori scenarij, proces sličan sirijskom, koji bi s jedne strane podržale Sjedinjene Države i Kolumbija, a sa druge Rusija i Kuba. To bi bio katastrofalan scenarij, ne samo za Venecuelu, već za celu Južnu Ameriku, jer bi se nasilje neizbežno prelilo i na druge zemlje.

Santijago Arkonada: Kako se druga polovina 2017. godine približava svom kraju, sukobljavanje različitih političkih snaga zahteva što je moguće precizniji opis. Na jednoj strani su vlada predsednika Madura i vođstvo PSUV-a, koji koriste državni aparat da bi postavili ustavotvornu skupštinu koju nije sastavio jedini akter ustavom ovlašćen da to učini – narod Venecuele. Najsnažniji udarac bolivarskom Ustavu, koji je bolivarski narod ikada mogao da zamisli, zadali su upravo oni koji sebe nazivaju bolivarskom vladom. Ako je jedina odluka – koju je Nacionalni izborni savet već obradio – prisvajanje narodnog suvereniteta, onda su izbori zasnovani na zloupotrebi pravâ koja su venecuelanskom narodu zagarantovana ustavom.

Na drugoj strani, politička opozicija, ujedinjena u grupu takozvanog Okruglog stola demokratskog jedinstva (MUD), namerava da večno nastavi sa svojom politikom marševa, sedeljki i protesta, sa fatalnom bilancom od desetine mrtvih, pored katastrofe koja je učinjena svakodnevnom životu i ekonomiji, a sa ciljem održavanja opštih izbora koji nisu propisani ustavom. **Obe strategije – strategija vlade i PSUV-a, kao i strategija opozicije i MUD-a – pokazuju duboki prezir prema institucionalnom okviru. Objektivna opasnost da bi ovakva situacija mogla da potpali nasilno sukobljavanje proizilazi iz činjenice da na obema stranama postoje frakcije koje imaju direktan interes od izaživanja rata.**

U vladi, kao i u PSUV-u, postoji sektor – ne toliko velik, koliko je moćan – koji mora da sakrije stotine milijardi dolara skupljenih iz javnih, ozloglašanih i još uvek tekućih pronevera. Ratovi su idealni za skrivanje novca, a naposljetku i njegovo umnožavanje. Ovaj sektor se može prepoznati po svojoj priči o ratu i kako se pripremiti za isti. Njihov jezik je jezik stalne provokacije, njihov izgovor je odbrana otadžbine. Unutar opozicije i MUD-a postoji mali, ali snažan sektor, kojem ustavni izbori – zakasneli kao i izbori za guvernera – ne bi bili ni od kakve koristi, čak i ako bi pobedili. To je sektor kapitalističke dominacije, koji veruje da venecuelanski narod treba da se nauči lekciji kako im neko duže vreme ne bi palo na pamet da razmišljaju o ponovnoj pobuni. To je sektor kapitalističke dominacije, koji smatra da je neophodno iskasapiti ideale koje je u narod usadio Čavez, *oslobodilac*.

Nildo Urikes: Ne mislim da je vlada sposobna da pokrene zemlju napred i da prevaziđe ekonomsku krizu. Ako ne postoji nikakva šansa da se prevaziđu ekonomski problemi, tada i sama sposobnost da se okupi društvena i izborna većina ponovo postaje prilično neverovatna.

Energija akumulirana povodom Bolivarske revolucije je neverovatna, jer samo ta energija može da objasni činjenicu da se milioni ljudi još uvek bore protiv desnice, iako im se uopšte ne sviđa sadašnja vlada. S druge strane, niko ne može da se zadrži na vlasti zahvaljujući samo vojnoj podršci, jer je vojska, koliko god da je patriotski nastrojena, bez sumnje odgovorna društvenoj većini ili postojećoj hegemoniji. Čak i da se putem ustavotvorne skupštine ostvari zakonodavna većina, to ne bi rešilo suštinski problem. Ne vidim na koji način bi venecuelanski proces mogao da obnovi svoju originalnu emancipatorsku perspektivu. Nema znakova takvog trenda.

Koji specifični predlozi se razmatraju kako bi se trenutna kriza prevazišla iz emancipatorske perspektive?

Edgardo Lander: Kada na obe strane postoje oni koji zapravo veruju da je jedino rešenje uništavanje druge strane, nemoguće je ignorisati pretnju ratom ili daljim nasiljem. Iz tog razloga, neki od nas Venecuelanaca koji smo zabrinuti za zemlju, stvaramo pokret koji predlaže drugu opciju, poziciju koja nije neutralna, već se protivi ekstremnoj desnici (koja, ponavljam, ne čini većinu stanovništva) i nasilnim politikama vlade. Trenutna vlada ne predstavlja čavizam u njegovoj celosti, niti predstavlja većinu građana ili volju venecuelanskog naroda. Postoji ogroman deo društva koji želi drugačiju opciju, zasnovanu na očuvanju, poštovanju i priznavanju Ustava, a koji je suočen sa pretnjom eskalacije nasilja. Nama u Venecueli su danas potrebna pravila igre koja bismo svi prepoznali, a u ovom trenutku jedino moguće pravilo igre je ustav. Mi koji se prepoznajemo u ovom prostoru suprostavljamo se pretnji od spoljne agresije skrivene pod maskom humanitarne intervencije i shvatamo da je odbrana suvereniteta zapravo šansa da se problemi zemlje obrade interno – na osnovu ustavnih pravila.

Međutim, ovaj prostor koji se povećava nije dovoljno snažan, niti kratkoročno gledano ima dovoljno kapaciteta da se na nacionalnom nivou predstavi kao politička alternativa. Jako je teško izgraditi takav prostor, ali mnogi od nas koji su posvećeni njegovom stvaranju veruju da je taj prostor neophodan kako bi se očuvala nastojanja antikapitalističke levice. Venecuelanski proces koji moramo da razvijamo je nužno antikapitalistički, ali ako nastavimo da idemo ovim istim putem, opstaće ideja da su pojmovi antikapitalizma, socijalizma ili levice neodvojivo povezani sa korupcijom, nestašicama, autoritarnom vladavinom i represijom.

Migel Maceo: Ako Bolivarska revolucija želi da zadrži socijalizam kao svoj ideal, ne može računati na reformistički put u potrazi za socijalnim mirom. Socijalistička perspektiva ne prihvata klasni kompromis već pretpostavlja produbljivanje klasne borbe. Socijalizam nije izgrađen putem postojećih institucija, već građenjem alternativne institucionalnosti.

Samim tim, prevazilaženje trenutne krize je u emancipatorskom smislu pitanje ubrzavanja pada vladajuće klase (umesto jačanja iste) pomoću 'osnaženih' ljudi sa narodnom vlašću koja će preuzeti političku inicijativu, i to u anomalnoj državi koja je spremna da krene i preuzme ekonomske i političke funkcije u rukama buržoazije i birokratije. To je dosta drugačije od centralizacije državne moći koja je udobno smeštena u pseudosocijalističku retoriku. Jasno je da poziv na ustavotvornu skupštinu može da se posmatra kao emancipatorski način prevazilaženja. To bi mogao da bude podsticaj za pomeranje Bolivarske revolucije na viši nivo.

Uvereni smo da će plebejski čavizam nastaviti da bude revolucionarni pokret u svojoj borbi protiv reakcije, u svom otvorenom sučeljavanju sa vladajućim klasama i protiv desnice. U kontekstu sukoba, takva odrednica pokazuje svoje pravo lice. Kontrarevolucija će testirati plebejski čavizam na duboko polarizovanoj sceni. Uvereni smo da će on iz toga izaći politički osnažen i radikalizovan. Verujemo da će poraz kontrarevolucije aktivirati nove procese za stvaranje subjektivnosti među narodnim klasama, na svakom koraku tog puta. Uvereni smo da će pristalice čavizma i njihove *grassroots* organizacije uspeti da pronađu pouzdane saveznike u vladi i među oružanim snagama. Uvereni smo da će posthumni slogan Uga Čaveza – *Comuna o Nada (Komuna ili ništa)* – postati realnost.

Havijer Bjarido: Kada je predsednik pokretao ustavni proces i govorio o mogućnosti organizovanja izbora po sektorima, u okviru samog venezuelanskog narodnog pokreta postojala su dva stava prema ovom pozivu: s jedne strane, osećaj neizvesnosti, jer je metod koji je korišćen suprotan metodu koji je koristio Čavez, a sa druge, stav velikog broja ljudi da ulazak u ustavotvorni proces omogućava prostor za borbu, rast, akumuliranje snage, kao i da je upravo tu potrebno voditi bitku, kako bi se poruka i plan igre preneli odozdo i ulevo, unutar same skupštine.

Osnovni problem je u tome što pravila igre i procedure nikada nisu bile dovoljno jasne. Odnosno, i visoki vladini zvaničnici, kao i PSUV, odredili su da je potrebno da kandidati za ustavotvornu skupštinu budu registrovani na platformi Nacionalnog izbornog saveta, s čim u vezi postoje određeni tehnički problemi, jer nisu uspešno obrađene sve nominacije. Činjenica je da čak i male, levici naklonjene grupacije povezane sa borbom u komunama, grupe poput Komunističke partije Venecuele (PCV), REDES-a, Otadžbina za sve (*Patria Para Todos*, PPT), Glasovi, Gallones, manje organizacije poput Revolucionarne radničke partije (*Partido Revolucionario de los Trabajadores*, PRT), između ostalih, zagovaraju stav da nominacije po sektorima i teritoriji, za koje je potrebno osigurati potpise 3% onih koji su registrovani za glasanje, malim grupama koje nisu povezane sa PSUV ne bi omogućile nominacije u kratkom roku, kao što je to sada slučaj.

Ovdašnja situacija je potpuno zbrkana i izuzetno komplikovana. Gledano spolja, moguće je da postoji mnogo jednostavnije tumačenje venezuelanske situacije, ali ono što imamo ovde je proces restrukturisanja moći, proces usijanih rasprava o tome da li treba omogućiti pravac koji je predsednik republike otvorio svojim pozivom za osnivanje ustavotvorne skupštine. Sve ovo zamućuje vodu

narodnog pokreta koji je uvek isticao participatornu demokratiju, moć naroda, pitanje direktnog narodnog suvereniteta i mehanizme direktnog izražavanja narodnog suvereniteta, kako bi unapredio svoju borbu.

Isabel Rauber: Uz sve nedostatke na koje je ukazano, narodni revolucionarni proces je u toku. Iz perspektive naroda, specifični predlozi za razvoj izgledaju složeno, jer vi možete da govorite o dijalogu, ali je dijalog teško ostvariti usred sveg ovog sukobljavanja. To sukobljavanje ugrožava legalnost institucija, dok je zahtev za zbacivanjem Madura pokušaj da se uguši revolucija. Nemam drugu dijagnozu, jer je nemoguće ostvariti dijalog ako ga jedna od strana ne želi.

Međutim, poziv za osnivanje ustavotvorne skupštine se odnosi na učešće naroda u donošenju odluka. Ne možete da odlučujete za druge: svaki pokušaj da se definiše način života naroda mora da uključuje i participaciju samog naroda. Niko ne oslobađa nikoga, jer je oslobađanje proces koji uključuje volju i savest, a koji pokreće organizaciju da deluje, definiše uzajamno usaglašene ideale i kaže, *Idemo u ovom pravcu*. Ni Oslobođenje, ni revolucija se ne sprovode dekretom. Ja ne vidim moguće rešenje kako za Venecuelu, tako ni za bilo koji proces na kontinentu ili u svetu, u kom središnju ulogu ne zauzimaju svesni subjekti. Da li će Venecuela to ostvariti? Ne znam. Komplikovano je, jer jedan deo opozicije kaže da neće da učestvuje, a ključ je upravo u osiguravanju takve participacije. Participacija naroda je od ključnog značaja, jer je oblik u kom se pojavljuje uvek drugačiji. Mi ćemo to učiniti, i to ćemo učiniti odozdo, iz teritorija na kojima žive ljudi, i odatle dalje u svet.

Santijago Arkonada: Mi u Građanskoj platformi za odbranu Ustava Bolivarske republike Venecuele verujemo da se Ustav najbolje brani stavljanjem istoga u praksu, ili barem takvim pokušajem. Znači, pozivanjem na Članove 5, 70 i 71, obratićemo se Izbornom nacionalnom savetu (*Concejo Nacional Electoral*, CNE) radi prikupljanja preferenci od 10% registrovanih glasova, kako bismo – putem potpisa – omogućili referendum o tome da li želimo nacionalnu ustavotvornu skupštinu koju nameravaju da čuvaju daleko od nas. To bi bilo najrobusnije krpjenje ustavnog tkiva ove zemlje. Venecuelanski narod koji vraća svoje pravo da bude konsultovan.

Hoćemo li uspeti na vreme? To proglašenje rata, koje nameštena, nelegalna ustavotorna skupština podrazumeva, na koje će, verovatno, biti odgovoreno masivnom uzdržanošću glasača i visokim stepenom nevažećih glasova – onih koji, iz ko zna kog razloga, izlaze na izbore – pa čak i nakon što budu odbijeni od strane više od 80% populacije, tražiće punomoćnu vlast da nametnu prva tri već najavljena dekreta: otpuštanje državne tužiteljke, dr. Luize Ortege Diaz, raspuštanje Nacionalne skupštine izglasane u decembru 2015. godine i obustavljanje svih izbora, uključujući i regionalne izbore zakazane za 10. decembar ove godine. Da li je moguće to zaustaviti? A haos koji bi nastao usled neustavnih izbora od strane MUD-a, može li se i on zaustaviti? Da li je moguće zaustaviti bilo koju od ovih strategija je nešto oko čega ćemo morati da se borimo da bismo saznali. Jedino što mi znamo je da nas oni neće držati počinjenima. Niti jedan od ta dva scenarija nas neće sputati.

Takođe, zahtevamo vraćanje emancipatorske perspektive. Zauzimanje emancipatorske perspektive podrazumeva prepoznavanje dominacije iz koje bismo emancipovali sami sebe. Pojam dominacije je jako složen u Venecueli. Dominacija je, po mom mišljenju, primena logike neoliberalnog ekstrakcionizma po kojoj se priroda

pretvara u robu. U Venecueli se ova logika manifestuje u dekretu predsednika Nikolasa Madura u vezi sa zloglasnim *Arco Minero del Orinoco* (Rudarski luk basena reke Orinoko). Suprostavljanje dominaciji i njenoj logici znači suprostavljanje Madurovoj vladi.

Zuleima Vergel: Nakon smrti Komandanta Čaveza otpočeo je novi ciklus, ne samo u Venecueli, već širom sveta. Emancipatoski proces mora da se obnovi politički, socijalno, pa čak i diskurzivno, kako bi se ponovo izgradila većina izgubljena usled medijske manipulacije.

Verujemo da je vreme za odbranu pobjeda, kao i za borbu za sve što nedostaje u Venecueli. Revolucija je istorijski proces i još uvek se razvija. Mi u CRBZ shvatamo da je rešenje revolucionarne krize povezano sa unapređenjem participatorne demokratije, to jeste, sa širenjem participacije naroda, radi rešavanja problema sa kojima se suočavamo – od proizvodnje hrane, do raspodele valute. Unapređenje organizacionih procesa poput komunâ i komunalnih saveta je fundamentalno.

Kada je u pitanju rat u kojem se nalazimo, naš pokret predlaže stvaranje Čavezovih odbrambenih brigada, koje angažuju građanstvo da brane svoju teritoriju, ne samo od stvarnih pretnji fašističkog nasilja, već radi jačanja civilno-vojne jedinice, kao kamena temeljca Revolucije.

Naši ljudi su takođe svesni hitnog zahteva za okončanje ekonomskog rata, kao što smo čuli u debatama u teritorijama, što znači kontrolisanje inflacije koja utiče na svakodnevne živote naših građana. Nije tajna da je ta pljačka rezultat spajanja interesa venezuelanske buržoazije i korumpiranog sektora državne birokratije. Izdavanje subvencionisane valute bi trebalo da se kontroliše, dok bi stanovništvu trebalo obezbediti mehanizme za suprostavljanje

špekulaciji cenama osnovnih potrepština. Pored toga, hitna fiskalna reforma – povećanje poreskih obaveza onima koji su najbogatiji – i ponovno pregovaranje stranog duga su dva primera makroekonomskih mera koje bi mogle da rasprše tenziju između kontrole vlade i neproaktivne, špekulativne venecuelanske buržoazije. Ne bi trebalo da narod nastavi da nosi teret ekonomske krize.

Klaudija Korol: Nisam u poziciji da 'dajem savete' onima koji se već godinama hvataju u koštac sa problemom izgradnje i odbrane narodne revolucije koja se usudila da se nazove socijalističkom u vreme kada su globalne sile i grupe, koje su bežale od levice, verovala da su pojam revolucije i socijalistički ideali završeni – da je došlo do navodnog 'kraja utopija' i istorije.

Prema čavistima, koji su se 2002. godine suočili sa državnim udarom, sa obustavljanjem proizvodnje nafte 2003. godine, uličnim nemirima i svim destabilizujućim, nasilnim akcijama fašista, patrijarhalne, rasističke desnice, domaće, kao i međunarodne koja uživa podršku Sjedinjenih Država i desničarskih grupa širom kontinenta, osećam samo iskreno poštovanje i divljenje.

To je razlog zbog koga pokušavam da razmislim i podelim misli sa njima, kao i da sa uvažavanjem razgovaram sa onima sa političke levice, sa intelektualcima, ili onima iz određenih narodnih pokreta koji veruju u narativ koji nemilosrdno proizvode venecuelanski i međunarodni masovni mediji. U svetu u kom sile koje smo odabrali vode ubistvene kampanje protiv narodâ, pustošeći teritorije i čineći zločine protiv narodnih vođa, kritičko razmišljanje postaje složen poduhvat. Međutim, i dalje je neophodno i izazovno razmišljati kritički bez upadanja u zamku dogmatičnog fundamentalizma.

Klaudio Kac: Jasno je da je najbolja prilika za transformativnu ustavotvornu skupštinu propuštena pre nekog vremena. Pozivanje na istu sada je tek čist defanzivan potez i pokušaj vođstva kroz problematičan period. Pre poziva za uspostavljanje ustavotvorne skupštine vlada se ograničila na čisto birokratsku konfrontaciju između moći države i drugih. Podržala je sukob između izvršne i zakonodavne vlasti, ili između Vrhovnog suda i Narodne skupštine. Sada formalno poziva vlast komuna i tek će se videti da li će taj pristup dovesti do istinske mobilizacije.

Razne levičarske struje misle da bi trenutni poziv mogao da podstakne suprotstavljanje između dinamike komuna i birokratskih mahinacija. Ustavotvorna skupština bi takođe mogla da pomogne u prevazilaženju nedavnog ćorsokaka nastalog između desničarskih nemira i mobilizacije vlade. Ako se njome bude upravljalo na pravi način, takođe bi mogla da razbije opozicionu frontu, te bi tako razdvojila nezadovoljnike od fašista.

Međutim, jasno je da će bez drastičnih mera na ekonomskim i socijalnim nivoima, ustavotvorna skupština završiti praznih ruku. Ako ne adresira katastrofalnu produktivnost zemlje putem nacionalizacije banaka, spoljnotrgovinski deficit i eksproprijaciju sabo-tera, neće uspeti da povratu narodnu podršku. Ublažavajuće mere neće biti dovoljne za povećanje participacije *grassroots* organizacija u raspodeli hrane. Postoje radikalne mere koje je nemoguće odgoditi.

Klaudija Korol: Iz moje analitičke perspektive, najkonkretniji predlozi se odnose na oporavak narodne moći i njenu središnju ulogu u politikama vlade. Ne smemo da potcenimo mogućnost koju nudi ustavotvorna skupština. Ali, u tom procesu će se kontinuitet održati samo onda kada narod, žene i istorijski isključeni sektori preuzmu sve funkcije koje trenutno vrši buržoaska, patrijarhalna,

kolonijalna država. Neophodna težnja za bilo kojom narodnom alternativom je postepena tranzicija sa buržoaske države na komunalnu državu, izgrađenu iz teritorija sa različitim stepenima samouprave, koja može da promišlja i obnovi privredu, ne u skladu sa transnacionalnom logikom, već na osnovu sopstvenih potreba i mogućnosti. Komune koje su koordinisane kao deo strateškog plana nemaju samo kontrolu nad ekonomijom i politikom, već i nad odbranom. Osnajte bolivarsku miliciju u skladu sa istim principima, stvarajući ih tamo gde ne postoje, politički ih obučite da vrše stvarnu kontrolu nad teritorijem, kako u pogledu provokacija fašističke desnice, tako i moguće strane invazije.

Prevazilaženje petro-rentijerske ekonomije podrazumeva izgradnju socijalističke, feminističke, komunalne ekonomije koja upravlja proizvodnjom i distribucijom hrane, obnavlja isceljujuće znanje žena, otvaranjem fabrika bez šefova usvaja kolektivne nivoe industrijalizacije, nacionalizuje banke i preduzeća koja remete ekonomiju, prepoznaje dvostruku i trostruku eksploataciju žena, traži kolektivne vidove socijalizacije kućnog rada i razvija proizvodne procese kako bi osujetila ekonomsko ratovanje i ostvarila interakciju sa ostalim narodima na kontinentu.

U isto vreme, neophodno je povesti mnogo energičniju bitku na kulturnom frontu, u svim segmentima društva, u medijima, na nacionalnim i međunarodnim nivoima, i pokazati granice individualističke, konzumerističke, patrijarhalne i merkantilističke kulture. Potrebno je prevazići socijalnu fragmentaciju siromašnih usađivanjem određene vrste kulturne solidarnosti koja može da prevaziđe individualizam i kredo *svaki čovek za sebe*.

Danas, više nego ikada, jedinstvo revolucionarnih snaga kao osnove za jedinstvo naroda predstavlja etički zahtev, kao i solidarnost između naroda, u međunarodnom kontekstu. U Venecueli,

kao i širom Abya Yala,⁹ slogan Roze Luksemburg *socijalizam ili varvarizam*, jasniji je nego ikada pre. Stvaranje socijalizma je teška, bolna i složena avantura. Ali ne smemo da dopustimo postavljanje temelja divljaštvu fašističkog revanšizma. Revolucija je sada.

Reinaldo Iturisa: Svaki specifičan predlog bi obuhvatio i jačanje prilika za participaciju, kako bi se podržali procesi i iskustva narodne samouprave. U širem smislu, od ključnog je značaja da se rasprava o pravcu ekonomije razreši u korist progresivnijih, revolucionarnijih i demokratskijih snaga čavizma. Prirodno, neophodni su poraz i izolacija najnasilnijih protivnika Čaveza. Prevazilaženje ovog istorijskog trenutka iz emancipatorske perspektive podrazumeva inkorporiranje većine antičavista koji nemaju veze sa nasiljem većine reakcionarističkih članova i supremacista. Neophodno je izvršiti repolitizaciju sukoba, zbog njegove ubrzane depolitizacije, što bi nas dovelo do korišćenja autoritarnih mera. Izbegavanje primene sile, obezbeđivanje političkih, pa čak i izbornih rešenja, oduvek je bila pobeda čavizma.

Atilio Boron: Za budućnost Bolivarske revolucije je neophodno pažljivo prepoznavanje terorističko-buntovničke frakcije opozicije od većine koja želi promenu i koju treba poslušati. Koliko god je moguće, potrebno je ostvariti kompromis koji bi, iako ne bi u potpunosti zadovoljio nijednu od strana, ipak stabilizovao situaciju

9 Abya Yala, što na Kuna jeziku znači *zemlja u svojoj punoj zrelosti* ili *zemlja vitalne krvi*, naziv je koji domicilni američki narod Kuna, koji je naseljavao oblast u blizini Darien procepa (današnji severo-zapadni deo Kolumbije i jugoistočna Panama), koristio kao referencu za američki kontinent pre Kolumbovog dolaska. (prim.prev.)

i iskorenio mogućnost izbijanja nasilja. Jasno je da se stvari neće odvijati u istom pravcu kao pre, ali realan odnos snaga ne ostavlja prostor za drugu alternativu. Ključ je u tome da treba da se držimo fundamentalnih odlika revolucije bez kompromitovanja onoga što čini njenu suštinu: suverenost naroda, blagostanje, nacionalno samoopredeljenje, fokus na Latinsku Ameriku i anti-imperijalizam. Nedavna prošlost nas uči da **bez niza kompromisa neće biti moguće ostvariti normalizaciju u Venecueli. Možda će se revolucija razvijati sporije i ići dužim putem, ali to ne znači da treba da izgubi iz vida svoj emancipatorski horizont, jer je upravo to dalo značenje Čavezovom delu.**

Bez predanosti ovom cilju, Sjedinjene Države će se vratiti u igru još snažnije i drskije nego što trenutno jesu, a u tom slučaju zaista neće biti mirnog načina za izlazak iz krize. Model bi bio u stilu libijske 'promene režima': uništavanje zemlje, atentat na njene vođe i pljačkanje njenog naftnog bogatstva. Zato, izbegnite tačku bez povratka. Prvi korak ka tome je uništavanje terorističke frakcije opozicije, hapšenje njihovih vođa i svih onih koji vrše takva zverstva, kako bi se naposljetku protiv njih krenulo punom zakonodavnom silom. Možete čak da podnesete tužbu pred međunarodnim sudom da preuzme korake po tom pitanju, kako biste raspršili svaku sumnju u pristrasnost vlade. Vlada bi odmah trebalo da sedne i razgovara sa opozicijom kako bi se postigao sporazum o političkoj vladavini, kao i o ekonomskoj i socijalnoj normalizaciji.

Pacifikacija zemlje će biti naporan i dugotrajan zadatak koji će zahtevati velike političke veštine, kao i onu kombinaciju mudrosti i hrabrosti koja je suštinski bitna u ovakvim slučajevima. Ali, ako se ne dođe do ovakvog kompromisa, budućnost Venecuele će biti haotična, a možda se suočimo i sa raspadom nacije.

Huan Karlos Monedero: Mislim da moramo da se vratimo dijalogu. Element koji se ponavlja je fašistička komponenta venezuelanske opozicije koja, u slučaju da ne može da zadovolji svoje interese u kratkom vremenskom okviru, uvek pribegava nasilnom načinu rešavanja situacije, čime od sebe udaljava određeni segment svojih sledbenika iz naroda. U Venecueli vidimo stvari koje nigde drugde ne bi bile prihvatljive. Ako bi opozicione snage pokušale da preuzmu kasarne ili vojne oblasti u drugoj zemlji, neki bi sigurno nastradali, dok bi svi ostali završili u zatvoru. Mislim da Madurova vlada pokušava da izbegne odgovor koji bi se mogao učiniti disproportionalnim, i koji bi opravdao sve veći međunarodni pritisak, što bi na posletku išlo u korist nasilnim strujama.

Mislim da demokrate u svetu moraju da postanu svesnije situacije ovde i da zahtevaju veći stepen poštovanja zakona, i vladavine zakona. Pablo Iglesias (Pablo Iglesias) je rekao da se opozicija ponaša kao da želi državni udar, zbog čega je ne treba tolerisati, a mislim da bi se isto desilo u Engleskoj, Francuskoj ili Nemačkoj, gde bi pritisak tada bio na opoziciji da prestane sa takvim ponašanjem. U takvim okolnostima morate da se oslonite na posrednike kao što su Papa Franjo, Hoze Luis Rodrigez Zapatero (Jose Luis Rodrigues Zapatero) ili Martin Torihos (Martín Torrijos) kako bi se došlo do zadovoljavajućeg rešenja. Ali da bismo došli do toga, najpre moramo da zaustavimo nasilje koje vrši opozicija. Takođe, ne smemo da zaboravimo da iza tog nasilja stoje Sjedinjene Države.

Raul Sibeći: Iz revolucionarne perspektive, najbolji ili najpoželjniji sled događaja bi bio dinamičan ustanak masa, poput onog tokom Karakaza 1989. godine ili prilikom suprostavljanja državnom udaru 2002. godine. Zamišljam – zapravo, želim – proces u kom bi narod na sopstvenu inicijativu stvorio organe vlasti koji nisu

podložni manipulaciji niti su zavisni od države, kao što je slučaj sa sadašnjim komunama, koje uopšte nisu autonomne i zapravo služe kao obične pokretne trake vlasti.

Uopšte neće biti tako jednostavno preuzeti ovakav pristup jer su **oni koji se nalaze na nižim nivoima lestvice veoma umorni, razočarani ili zburnjeni. Umorni su od toga što svakog dana moraju da provedu osam do deset sati čekajući u redu ne bi li dobili tek dovoljno hrane za svoje porodice. To je užasno naporno, pak problem koji intelektualci/ke uopšte ne pominju, možda upravo zbog toga što ne znaju kako izgleda stajanje u redu da bi se kupio kilogram brašna.** Dodatno je obeshrabrujuća i užasavajuća korupcija u celom društvu, šverc u koji su umešani apsolutno svi, od vojno-policijskih mafija do običnih ljudi, kako bi zaradili koju paru.

Vlada ogromna konfuzija, jer više nema nikoga kome se može verovati. Zbog svega ovoga, koliko god da su privlačni, izgledi za narodni izliv besa su malo verovatni.

Marko Teruđi: Čavistički pokret ima nekoliko značajnih zadataka. Jedan od njih je održavanje izbora za ustavotvornu skupštinu 30. jula – iako je desnica najavila da će pokušati da ih spreči – kao i obezbeđivanje visoke izlaznosti. Da bi se to desilo, ne samo da je neophodno odupreti se napadima – koji će kulminirati konačnim štrajkom – već je neophodno širom teritorija inicirati participatorni proces koji bi omogućio održavanje debata, kako bi se čule kritike i stvorio prostor u kojem bi *grassroots* organizacije i vođstvo mogli da se sastanu na jednakim osnovama. To bi bilo od pomoći u procenjivanju nivoa participacije u konstitutivnim izborima, kao i u otpočinjanju procesa obnavljanja političke i izborne većine.

Druga hitna potreba je za stabilizovanjem ekonomske situacije. Neprekidan rast cena, povećanje nelegalnih dolara, otežano nabavljanje farmaceutskih sredstava i ostalih svakodnevnih potrepština su delovi slike koju su stvorili veliki biznisi i desnica kako bi depolitizovali i ugušili čaviste, te da bi ih udaljili od njihovog vođstva. Bez konkretnih odgovora, neće biti lako da se situacija preokrene, niti da se obnovi političko-izborna većina. Prema tome, politike vođstva nude više pitanja nego odgovora.

Venecuela je danas teren za testiranje jednog od najnaprednijih modela društvene transformacije našeg čovečanstva, sa svim svojim kontradiktornostima, ali i laboratorija za eksperimentisanje novim načinima sprovođenja državnih udara od strane desnice. U pitanju nije samo nacionalni proces, već budućnost cele Latinske Amerike.

Na koji način Latinska Amerika i globalna levica vode debatu o trenutnoj situaciji u Venecueli, i koje su glavne sporne tačke?

Edgardo Lander: Zabrinut sam za nasleđe venecuelanskog procesa, jer se ideja takozvane Bolivarske revolucije sada propagira nacionalno, dok se u međunarodnom kontekstu na nju gleda negativno. Pri čemu ne mislim samo na vodeće međunarodne medije, kao što su *El País* u Španiji, *Miami Herald* ili konzervativne novine u Bogoti, već i na ono što mnogi misle u našoj vlastitoj zemlji danas. Čini se da je svaka ideja koja dolazi iz naroda odmah identifikovana kao korumpirana ili neefikasna. Zato mislim da je rešenje krize u Venecueli od vitalnog značaja, ne samo za budućnost levice u Venecueli, već za budućnost levice u Latinskoj Americi i širom sveta.

Verujem da mnogi koji su uključeni u debatu o Venecueli, a koju sada prerađuju latinoamerička i globalna levica, nemaju dovoljno informacija ili materijala za analizu, između ostalog i zbog toga što je autoritarnost tek nedavno razvijena pojava u dinamici venecuelanske vlade. Mogla bi da se napravi istorijska analiza one vrste vođstva kakvu koristi Čavez, kao i analiza njegovog političkog uticaja, institucija koje su izgrađene oko njegove ličnosti, razlogâ za stvaranje jedne jedine vladajuće partije. Ako odaberemo ove pristupe, možda uspemo da pronađemo institucionalne komponente koje doprinose smanjenju stepena demokratije i narodne participacije. Međutim, sasvim je očigledno da je pomeranje ka autoritarnosti, koje čini osnovu trenutne krize u Venecueli, relativno novijeg datuma. Čavisti u vladi su izgubili parlamentarne izbore 2015. godine i od tada su preduzeli korake koji bi osigurali zadržavanje na vlasti, bez obzira na ishode kasnijih izbora i na ono što je navedeno u Ustavu. To je stvorilo novo tle za političko delovanje, koje – upravo zbog toga što je novo – još uvek nije dovoljno poznato ili analizirano izvan Venecuele, te navodi na dobronamerna, ali pogrešno usmerena tumačenja trenutne krize.

Takođe verujem da se latinoamerička i međunarodna levica još uvek bore sa ostacima viđenjâ koja su, nažalost, isuviše ukorenjena u Hladom ratu – crno-bela vizija opsednuta razlikom između imperijalista i neimperijalista. Ta razlika je i dalje bitna, ali mislim da je u kontekstu vremena u kom živimo nedovoljna za razumevanje složenosti našeg savremenog sveta.

Klaudija Korol: Militarizam je trenutno u naletu u svetu u kojem Sjedinjene Države imaju više od hiljadu vojnih baza i zajedno sa oružanim snagama naših zemalja vrše intervencije, invazije i udružene vežbe. Tipična racionalizacija kojoj se pribegava jeste 'očuvanje

demokratije' i 'štićenje ljudskih prava' u Venecueli, uz pomoć Organizacije američkih država ili pod pretnjom intervencije. Oni iz redova levice koji pristaju na ovaj narativ, koji evocira sliku buržoaske, patrijarhalne, kolonijalne, liberalne demokratije u službi interesa hegemone sile, čine im ogromnu uslugu.

Jedna od glavnih lekcija koju treba naučiti iz poraza čileanske revolucije je nužnost postojanja organizovanog naroda u odbrani revolucije, drugim rečima, u njenoj radikalizaciji, kako narod i njegovi pokreti ne bi bili prepušteni na milost fašističkom nasilju. Oni sami mogu da se odbrane, ali i da ih razoružaju.

Migel Maceo: Reakcionarni talas koji se kotrlja regionom i svetom, sa svim svojim nekonvencionalnim varijacijama – 'populistima desnice', 'ultra desnicom' i njima sličnima – rečit je izraz višedimenzionalne krize kapitala. Narodni pokreti su na linijama fronte otpora i nije teško zamisliti nove cikluse narodnog aktivizma koji, verovatno, ciljaju da prekorače koordinate 'progresivnih' iskustava.

Sa svojim svetlo-tamnim nijansama, Bolivarska revolucija i dalje nudi emancipatorne smernice narodima širom sveta. Biranje staze, koju je utro čavizam, za geopolitičku rekonfiguraciju na regionalnoj skali, opredeljenje za regionalnu integraciju kao način suočavanja sa trendovima koje nameću strani kapital i njegovi lokalni saveznici, obnavljanje međunarodnog prisustva u Venecueli, mogli bi biti presudni faktori za narodne pokrete širom sveta i regiona. To je još jedno opšte stanje koje ne smemo da previdimo kada analiziramo takozvanu venecuelansku krizu. Trenutna situacija nagoveštava važnost i hitnost rasprave koju bi značajan deo militantnih snaga iz naroda radije izbegao kao neugodnu ili 'politički nekorektnu', dok drugi, oni manje plašljivi, svesni da su

došli do odlučujućeg trenutka u raspravi o značenju 'demokratije', direktnije postavljaju to pitanje, bez teoretskog i retoričkog okolišanja: da li je moguće razmišljati o nekoj vrsti 'diktature proleterijata' 21. veka?

Da objasnim, mi o 'diktaturi proleterijata' razmišljamo više u duhu Karla Marksa nego Vladimira Iliča Lenjina. Više o društvenom nego o političkom. To znači, sprovođenje najradikalnijih verzija demokratije, revolucionarne demokratije u stilu Pariske komune, nasilje u rukama članova komune, protiv vladajućih klasa. Da li postoji neki drugi put da se ova kriza prevaziđe u skladu sa interesima radničke klase? Debata je u toku.

Atilio Boron: Značaj opstanka Bolivarske revolucije je osnova. Njen slom bi sigurno ubrzao kraj ciklusa, o čemu desničarski publicisti (koji se danas regrutuju i iz redova napredne i levičarske inteligencije, a koji su duboko zbunjeni sopstvenom nesposobnošću da shvate fenomen imperijalizma i radikalno potcenjuju njegov značaj) trube već neko vreme, igrajući ulogu prorokâ imperijalističke obnove više nego analitičarâ koji žele da shvate kontradiktornosti celog revolucionarnog procesa i ogroman značaj sprečavanja slova čavizma. Ako se to desi, došlo bi do istorijskog zastoja emancipatorske borbe naših naroda. I zato, uprkos njenim nedostacima, greškama i propustima, Bolivarsku revoluciju moramo da održimo i pomognemo joj da porazi svoje neprijatelje koji će se sigurno vratiti da bi ponovo uspostavili imperijalistički poredak koji je postojao u našoj Americi uoči Kubanske revolucije.

Ne bismo smeli da ušutkamo naše kritike bolivarske vlade, i treba da nastavimo sa pritiskom na vođe revolucije kako bi poboljšali svoje delovanje, ali dajte da ne izgubimo iz vida da protiv Bolivarske revolucije stoji imperija čiji zločini ne mogu da se uporede sa

bilo čim u istoriji, počevši od bacanja dve atomske bombe na dva grada koja se nisu mogla braniti, u Japanu, zemlji koja je već bila poražena u Drugom svetskom ratu, do zločina koji se vrše i dan danas, naročito na Srednjem istoku. Ekstremnim, ubojitim nasiljem, koje trenutno razara 335 venecuelanske opštine, koordiniše Vašington. Ono što imamo možda nije baš ono što želimo, ali znamo da su oni – tj. imperija – neuporedivo gori. I ne sme da bude sumnje kada se zauzimaju strane. U mom slučaju, Bolivarska revolucija ili smrt! Za Venecuelu i sve ono dobro što je učinila za Latinsku Ameriku. **Bilo bi dovoljno i samo to što je dokrajčila FTAA (Zonu slobodne trgovine dve Amerike, inicijativu za liberalizaciju trgovine na kontinentu, koju su predvodile Sjedinjene Države od 1994. do 2005. godine), no Čavez i Bolivarska revolucija su učinili mnogo više od toga. Ukratko, bilo je grešaka i problema, koji postoje i sada, i samo budala bi ih poricala; ali kada je sve učinjeno i rečeno, i kada je istorijska presuda donešena, istorijska ostvarenja Bolivarske revolucije su mnogo veća i značajnija od njenih grešaka.**

Reinaldo Iturisa: Okrutnost je jasna. Cinizam se uzima za zdrav razum, a prisutan je i široko rasprostranjeni očaj u vezi sa mogućnostima za revolucionarnu promenu u svetu. Poraz Venecuele bi ohrabrio ne samo američku imperiju, već i sve one koji žele da izgrade svoje političke i akademske karijere diskutujući o 'kraju ciklusa' i sličnim stvarima. Postoji određen tip političkih aktivista/kinja i intelektualaca/ki koji će, ako se potrude, recimo za trideset godina, shvatiti koji su pravi dometi transformacije koju venecuelanski narod predvodi. U međuvremenu, uhvaćeni u svoje rasprave o ekstrakcionizmu i sličnom, oni shvataju jako malo ili ne shvataju ništa.

Klaudio Kac: Sada je vreme za solidarnost. Kao što se desilo na Kubi tokom specifičnog perioda, sada moramo da iznesemo teret kroz ova teška vremena. Ne samo da Venecuela pokreće intenzivnu raspravu, već je dovela i do značajnog pregrupisavanja intelektualaca/ki sa suprotnih strana stola. To pozicioniranje je značajnije od kontroverznih detalja njihovih izjava. Došlo je do velike podele između strana. Uprkos svom socijalno-demokratskom tonu, prvi poziv se, s punim pravom, suočio s empatičnim odgovorima kako levičarskih intelektualaca/ki, tako i revolucionarnih nacionalista/kinja. Ako se taj čvor raspetlja, Venecuela će iznedriti ponovni susret kritičkog razmišljanja i revolucionarne tradicije Latinske Amerike.

Maristelja Svampa: Kraj progresivnog ciklusa koji je služio kao *lingua franca* sada nas suočava sa grubom realnošću: mnogo vode je proteklo ispod mosta od epohalnih promena između 2000. i 2006. godine, što je probudilo dosta političkih očekivanja od novih naprednih vlada. Zapravo, umesto da se transformišu u postneoliberalnu i istinski transformativnu levicu, napredni režimi su se razvijali ka tradicionalnijim metodama dominacije, uključujući populizam i transformizam, u svojim različitim nacionalnim varijantama.

Perspektiva unutar levice je zabrinjavajuća jer smo zaista propustili priliku da artikulišemo različite emancipatorske narative na zajedničkom jeziku. Štaviše, progresivne snage Latinske Amerike su na ovom političkom i intelektualnom terenu na kraju otvorile duboke rane koje neće lako zaceliti. Ne mogu dovoljno da naglasim simbolički značaj čavizma na regionalnom nivou. Podrška za Venecuelu je postala svojevrsna slepa tačka za određene segmente levice, što je blisko povezano sa političkim i simboličkim mestom čavizma u oživljavanju anti-imperijalističkog diskursa u Latinskoj Americi tokom progresivnog

ciklusa. Taj anti-imperijalizam, osnažen utopijskim i povremeno zbudjućim socijalističkim idealima, u velikoj meri je hranjen citatima i tradicijama, takođe i izvan Latinske Amerike, počevši od Hose Karlosa Marijategija (José Carlos Mariátegui) do Hoze Martija (José Martí) i Edvarda Galeana (Eduard Galean), uvek putem venecuelanaca Simona Rodrigeza, Simona Bolivara i Ezekiel Samora (Ezequiel Zamora). Ukratko, Čavez je reaktivirao antiimperijalističku tradiciju širom regije i pokrenuo proces stvaranja *izazovnog autonomnog regionalizma* (koristeći reči Haimea Presiada Koronada [Jaime Preciado Coronado]), čiji je svetao primer bio kontrasamit u Mar del Plata 2005. godine, kada su socijalni pokreti i latinoameričke vlade rekle – NE – Zoni slobodne trgovine dve Amerike, koju je promovisala vlada Sjedinjenih Država pod predsednikom Bušom.

Štaviše, ne mogu dovoljno da naglasim koliki je značaj Bolivar-skog procesa u zemlji poput Argentine za određeni deo autonomne levice i narodnu, demokratsku levicu, koja nije vezana za kiršnerizam. Te levičarske grupe su u čavizmu pronašle esencijalno latino-amerikanističko i anti-imperijalističko uporište pomoću kojeg su se definisale; to je bilo sredstvo za beg iz dileme identitetskih politika kojima ih je duže od decenije potčinjavao selektivni progresivizam kiršnerizma. Njihova безусловna podrška čavizmu je potom iscrtila pravac koji je trebalo da bude istorijski; *ne biti izostavljeni i nastaviti ići dalje* na regionalnom nivou tokom ciklusa progresivnih promena. Zbog toga je podrška venecuelanskom procesu povezana sa izgradnjom posebnog političkog identiteta koji je mogao da posudi koherentnost i stabilnost pozicijama tih organizacija na regionalnom nivou, tačno posred kiršnerove hegemonije. Ukratko, za jedan deo latinoameričke levice, čavizam je postao slepa mrlja, a u nekim slučajevima prestaje da bude i kišobran za regionalni politički identitet. Iz ove perspektive, čavizam nije predmet diskusije. Upravo suprotno,

kao pitanje simboličkog mesta koje zauzima u latinoameričkim antiimperijalističkim idealima, opšta kriza vrta ovaj identifikujući šaraf još dalje, što je očigledno u krajnje netolerantnim, osuđujućim odgovorima na безусловnu podršku režimu predsednika Madura.

Havijer Bjardo: Posebnu pažnju treba obratiti na ono što se svakodnevno dešava u Venecueli, jer je smena događaja izuzetno brza, a kao neko ko je na izvestan način uključen u dešavanja unutar zemlje i u ulozi ključnog svedoka i analitičara situacije, smatram da je potrebno obezbediti i mišljenje izvana. Oni koji ne žive u zemlji, u nekim slučajevima, mogu hladnije glave da sagledaju celovitu sliku načinâ na koji se različite snage sada povezuju, unutar Venecuele i po pitanju Venecuele, i da razjasne kako postupiti na što efikasnij, i legitimniji način, kako se to kaže među narodom, te kako da se dobije snaga iz narodnog pokreta. **Pre svega, moramo da stvorimo što mirnije i opuštenije okruženje za diskusiju o situaciji u Venecueli, jer rasprava unutar nekih sektora levice postaje sve razređenija, upravo zbog same složenosti niza faktora i sila, kao i zbog načina na koji se političko vođstvo ponaša u ovom trenutku.** Pozdravljam ovu inicijativu i nadam se da će ova razmena probuditi zabrinutost, interesovanje i motivaciju da se otvori više pravaca za analizu i uključivanje latinoameričke levice u situaciju u Venecueli.

Maristelja Svampa: Kako god da protumačimo i procenimo vladu Uga Čaveza, proces političke promene koji se desio poslednjih godina je činjenica. Moramo da prepoznamo da nas situacija u Venecueli 2017. godine suočava sa autoritarnim režimom koji sve više gubi poverenje, kao i sa opštom krizom koja nagrizava različite društvene slojeve i utiče na celi spektar političkog, društvenog i

ekonomskog života. Upravo u tom kontekstu, Edgardo Lander je apelovao na progresivne sektore u Venezueli, uključujući političke vođe, akademike, bivše ministre Čavezove vlade i bivše vođe opozicionih grupa, borce za ljudska prava, kao i vođe komuna i sindikata. Prateći njegov nagoveštaj, sa grupom intelektualaca/ki smo uputili poziv na obustavljanje dalje eskalacije nasilja u Venezueli i za osnivanje Međunarodne komisije za mir, koja bi imala veći uticaj na regionalnim i međunarodnim nivoima. Taj poziv je, kao što je dobro poznato, pokrenuo talas osuda koje smatram istinski neopravdanim, ali koje potpuno pokazuju meru u kojoj je određenim sektorima levice podrška za Venezuelu postala slepa mrlja.

Iz perspektive nas Latinoamerikanaca/ki i levičarskih intelektualaca/ki, moramo da prihvatimo ovaj dvostruki izazov: poštovanje ljudskih prava s jedne strane, te uvažavanje samoopredeljenja venecuelanskog naroda sa druge. Znamo da su izlazi iz ovakvih katastrofalnih situacija uvek dugački i složeni, i da zahtevaju više, a ne manje demokratije. Ali niko nema formulu, pogotovo ne u sve nasilnijem krajoliku u kom kao da se postavlja scena za građanski rat.

[5] Saradnice i saradnici

Karina Arévalo: Venecuelanska društvena aktivistkinja. Direktorica Nacionalnog sistema za obuku *Simon Rodriguez* i članica Nacionalnog saveta revolucionare struje *Bolivara i Samora*.

Santiago Arconada: Venecuelanski društveni aktivista i član Građanske platforme za odbranu Ustava Bolivarske Republike Venecuele.

Atilio Boron: Argentinski politikolog. Profesor na Univerzitetu u Buenos Ajresu i međunarodni analitičar. Autor knjige *Latinska Amerika u geopolitici imperijalizma*.

Ana Esther Ceceña: Meksička ekonomistkinja. Profesorica Nacionalnog autonomnog univerziteta u Meksiku, i istraživačica pri Latinoameričkom geopolitičkom opservatorijumu.

Daniel Chávez: Urugvajski antropolog. Istraživač pri Transnacionalnom institutu (TNI) u Amsterdamu i koordinator CLASCO Radne grupe 'Kontrahegemonijske alternative globalnog juga'.

Reinaldo Iturriza: Venecuelanski sociolog i pisac. Bivši ministar za komune i društvene pokrete, i bivši ministar kulture.

Claudio Katz: Argentinski ekonomista. Profesor na Univerzitetu u Buenos Ajresu i istraživač na Institutu za latinoameričke i karipske studije.

Claudia Korol: Argentinska narodna pedagoškinja i feministička aktivistkinja. Članica kolektiva *Panuelos en Rebeldia* i škole za prava Abya Yala naroda *Bertha Caceres*.

Edgardo Lander: Venecuelanski sociolog. Profesor na Centralnom univerzitetu u Venecueli i istraživač na Transnacionalnom institutu.

Miguel Mazzeo: Argentinski historičar. Profesor i istraživač na Univerzitetu u Buenos Ajresu i Nacionalnom univerzitetu u Lanusu.

Juan Carlos Monedero: Španski politikolog i profesor na Complutense Univerzitetu u Madridu. Bio je savetnik Uga Čaveza i radio je u *Miranda* međunarodnom centru u Karakasu. Osnivač i član Podemosa.

Nildo Ouriques: Brazilski ekonomista. Profesor na Školi ekonomije i međunarodnih odnosa, i predsednik Instituta za latinoameričke studije na Federalnom Univerzitetu u Santa Katarini.

Hernán Ouviaña: Profesor na Školi društvenih nauka na Univerzitetu u Buenos Ajresu i istraživač na Institutu za latinoameričke i karipske studije. Koordinator CLASCO Radne grupe 'Latinoameričke države: Poremećaj i obnova'.

Isabel Rauber: Argentinska filozofkinja i narodna pedagoškinja. Autorka knjige *Revolucije odozdo: Popularne vlade i društvene promene u Latinskoj Americi*.

Maristella Svampa: Argentinska sociološkinja i politička analitičarka. Profesorka na Nacionalnom univerzitetu La Plata i autorka knjige *Latinoameričke debate: Indijanizam, razvoj, zavisnost i populizam*.

Marco Teruggi: Argentinski novinar, pesnik i narodni komentator, dugogodišnji stanovnik Venecuele. Autor knjige *Šta je Chávez posejao: Svedočenja iz komunalnog socijalizma*.

Mabel Thwaites Rey: Profesorka na Školi društvenih nauka Univerziteta u Buenos Ajresu i Direktorka Instituta za latinoameričke i karipske studije. Ko-koordinatorka CLASCO Radne grupe 'Kontrahegemonijske alternative globalnog juga'.

Zuleima Vergel: Venecuelanska socijalna aktivistkinja. Članica Nacionalnog saveta *Bolivar i Samora* revolucionarne struje i direktorka Odseka za međunarodne odnose.

Raul Zibechi: Urugvajski novinar i narodni pedagog. Objavio je nekoliko knjiga sa fokusom na latinoameričku stvarnost, uključujući *Menjanje sveta odzgo: Granice progresivizma*.

[6] Abstract in English

The purpose of this publication is to contribute to the creation of a space for debate that could help to overcome the defensive and largely sectarian logic that defines current discussions within the Latin American left. This implies mutual reflection over opinions and data that may be perceived as conflicting or mistaken, endeavouring to exchange relevant and productive knowledge – particularly to the benefit of the popular sectors of Venezuela – without attempting to coerce those who do not necessarily share one’s own ideas. This does not mean ignoring different approaches nor attempting to force a consensus, but clarifying the diverse perspectives and readings of the current crisis and initiating a new type of dialogue.

In releasing this publication amid this panorama we make the implicit assumption that the seemingly antagonistic perspectives are not necessarily irreconcilable, and that the Latin American left is not irreversibly fractured in its interpretation of the Bolivarian process. The ideas presented in this report demonstrate that someone can defend the Bolivarian process and, at the same time, remain critical of some of its most obvious limitations or errors, or be critical of the government and at the same time defend the many victories and achievements of the same process.

This dossier was initially published by the Transnational Institut (TNI), Amsterdam. *The Transnational Institute* is an international research and advocacy *institute* committed to building a just, democratic and sustainable planet. For more than 40 years, TNI has served as a unique nexus between social movements, engaged scholars and policy makers.

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

316.342.2(87)

323(87)

VENEZUELA : ključne perspektive s juga / [publikaciju priredili Danijel Čavez, Ernan Uvinja i Mabel Tvajtes Rej ; [prevod Mirjana Kosić]. - Beograd: Centar za politike emancipacije, 2017 (Beograd : Pekograf). - 73 str. ; 20 cm

Prevod dela: Venezuela : Pressing Perspectives from the South. - Tiraž
1.000. - Saradnice i saradnici: str. 66-67. - Napomene uz tekst. - Abstract.

ISBN 978-86-920813-3-0

a) Друштвени процеси - Венецуела b) Венецуела - Политичке прилике
COBISS.SR-ID 256539404

Publikaciju nije dozvoljeno prodati.

Podržano od strane Rosa Luxemburg Stiftung Southeast Europe, sredstvima nemačkog Saveznog ministarstva inostranih poslova. Ova publikacija ili njeni delovi mogu biti besplatno korišćeni uz odgovarajuću referencu na originalnu publikaciju. Sadržaj publikacije je isključivo odgovornost Centra za politike emancipacije i ne odražava nužno poziciju RLS.

centar
za politike
emancipacije

ROSA
LUXEMBURG
STIFTUNG
SOUTHEAST
EUROPE

